

Van Koningsplein naar Gang Ketàpan

Thérèse Hoven

bron

Thérèse Hoven, *Van Koningsplein naar Gang Ketàpan*. Valkhoff en Co, Amersfoort 1902

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/hove006vank01_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

Hoofdstuk I.

Indisch Avondpretje.

Met critischen huisvrouwen-blik liet ze haar oogen dwalen in de achtergalerij en op de lange, vierkante tafel, die in t midden stond onder de wit-metalen petroleum-hanglamp met vijf armen, zooals men ze, vóór jaren, zooveel in Indië zag.

Haar blik gleed allereerst langs de chromo's, die wèl leelijk waren, maar toch de eentonige witheid der gepleisterde muren afbraken.

Gisteren had ze een *tokkèh* gezien; haar man had zoo'n hekel aan die dik-koppige, wanstaltige hagedissen en de inlanders wilden ze, uit bijgeloof, nooit dood maken.

't Vervelende was, dat zoo'n dier soms weken achtereen, altijd op denzelfden tijd, terug kwam.

Ja, daar zat het weer, haar over de lijst der schilderij aangrijnzende, als 't ware.

Ze riep een der huisjongens en gaf hem *printa*¹⁾ om 't beest dood te maken.

Wongso keek zijn meesteres weifelend aan en zei toen, met 't strakke gelaat den inlanders eigen: '*Saja tida brani, Njonja.*'²⁾

Ze trok de schouders op en beval hem den *kebon*³⁾ te roepen met een bezem.

Deze verscheen; hij was een Madurees en, op dat punt, misschien iets minder bijgeloovig dan de Javanen, mogelijk ook gehoorzaamde hij het bevel, zonder er verder bij na te denken, alleen omdat 't een bevel was.

Hij tikte handig, met zijn bezem, tegen den kop van den gekko aan, waardoor deze zich, veel vlugger dan men van zulk een log dier verwacht zou hebben, naar beneden liet glijden en zijn loop op den grond vervolgende.... een uitweg zocht.

De huisvrouw tilde haar *sarong* even op, ze was al zoo lang in Indië en toch kon ze het niet nalaten een zekere griezeling te gevoelen, als er

- 1) Bevel.
- 2) Ik durf niet, mevrouw.
- 3) Tuinman.

een exemplaar van de talrijke dierenwereld te dicht bij haar kwam.

Ze was al, in veel, door de wol geverfd, maar er bleven uitzonderingen.

De tafel zag er netjes uit, wel is waar was het damast grof en ordinair, vergeleken bij 't geen ze, in haar stand, als rijke koopmans-vrouw, in Holland zou hebben gehad, maar toen het mooie tafellinnen uit haar uitzet, door den inlandschen *toekan minatoe*¹⁾ kapot was gestampt, had ze zich van een tweede oplaag, op zijn Indisch, voorzien en behielp ze zich met het katoen-damast, zonder er verder op te letten.

Dat haar meubelen van djatti-hout waren en het stereotype Indische model hadden, viel haar evenmin op.

Haar voornaamste zorg was nu om te zien, of het menu wel gesoigneerd genoeg was, om den grilligen eetlust van haar man te voldoen en ook, of er niets vergeten was, en er geen ongenooide gasten op de tafel rondkropen.

Toen ze geen ongerechtigheden waarnam, ging ze nog even in haar kamer om zich wat op te frisschen; het was weer zoo vreeselijk warm geweest en een verkoelende *bedak*²⁾ laag op haar

1) Waschbaas.

2) Rijstpoeder.

gezicht en hals scheen haar een verkwikking toe. In haar waschkom lagen eenige fraaie *melati's*¹⁾ te drijven, als waterlelies op een miniatuur vijver.

Haar *baboe* had altijd bij echt Indische dames gediend en was dus gewoon bloemen in 't waschwater te doen.

De *baboe* was nu bezig haar avond-toilet klaar te leggen....

Een haastige stap deed zich hooren.

‘Kind, kunnen we eten?’

‘Och! ja, maar 't schot is nog niet gevallen....²⁾

‘En jij bent nog niet gekleed, naar ik zie.’

‘Nee, ik wou 't na 't eten doen, 't is zoo warm en ik voel mij zoo onplezierig, als ik zoo lang gekleed ben.’

‘Je zuster zal het wel vreemd vinden je zoo in sarong en kabaai te zien.’

‘Ida is er nog niet, maar als je wilt, zal ik mij wel even kleeden....

‘Voor mij niet, hoor! Waar zijn Jack en de meisjes?’

‘Aan 't werk, denk ik, bij de juffrouw.’

't Schot viel; mevrouw Roodhuyzen trad de

1) Jasmijnen.

2) Vroeger ging er in Batavia, en ook in andere plaatsen in Indië, een schot om 8 uur 's avonds; dit was tevens 't sein voor 't eten en ook voor bezoekers om op te staan.

achtergalerij weer binnen, klapte even in de handen en beval den verschijnenden jongen, de soep te brengen en de overige huisgenooten te roepen. De beide meisjes kwamen, vergezeld van de juffrouw, die zoowat 't midden hield tusschen een gouvernante en een kinderjuffrouw.

Ze waren allebei netjes, maar eenvoudig gekleed in licht blauwe, satinet japonnetjes met donkerroode ceintuurs.

De juffrouw had een witte blouse aan met een zwarten rok.

Jack, in zijn gewichtige hoedanigheid van gymnasiast, die veel te werken had, liet zich wachten.

‘Ma, nog niet gekleed?’ vroeg Gonne, het oudste meisje. ‘U gaat toch naar de opera?’

‘Ja, maar er is tijd genoeg, ik heb de *Trouvère* al zoo dikwijls gezien.’

‘Hè, ik wou, dat ik 't zelfde kón zeggen,’ zuchtte Gonne.

‘Dat meen je niet,’ viel de juffrouw in, en, als je 't meent, is 't heel dom van je; iets in *petto* te hebben, is veel prettiger, dan 't al genoten te hebben, is 't niet, mevrouw?’

‘O! ja,’ antwoordde ze, onverschillig.

‘Maar dan weet-je, hoe 't is, en kun-je er nog eens aan terugdenken.... begon 't kind onstuimig.

‘En nu heb-je de illusie, dat is 't allerbeste.’

‘Kom, Gonne, eet liever,’ merkte haar vader op. ‘Waarom laat-je je soep staan?’

‘Omdat er *sajor poeti*¹⁾ inzit, afschuwelijk.’

‘Een meisje van twaalf jaar moet niet zulke kuren hebben.’

‘Mama laat haar soep ook staan en Liekie ook. Wat komt er nog meer, Ma?’

‘Rissoles met *pâté de foie gras*; gans met appelmoes en een confituren taart.’

‘Is gans niet wat zwaar voor 's avonds?’ vroeg meneer.

‘Laatst vonden jelui 't zoo lekker,’ verontschuldigde ze zich.

‘Ma, mag ik wat mineraal water?’ vroeg Cornelie, die Liekie werd genoemd.

‘Vraag 't *Wongso*, hij heeft juist een flesch open gemaakt.’

‘Nee, ik bedoel niet 't gewone *ajer blanda*, maar wat u drinkt.’

‘Dat is Vichy-water, kind; dat is niet goed voor je.’

‘Pa ik weet een prachtige sandelwood pony,’ kondigde Jack aan, ‘wat zoudt u der van denken, als u mij dien eens gaf? Hij is te koop bij een Arabier in de *Pasar Bahroe*, voor f 250, maar

1) Prei.

hij zal natuurlijk wel 50 pop laten vallen. Een koopje toch, hè Pa, een hit voor f 200 en een mooie, hoor. Gitzwart en vurig, nou!

‘Nonsens, Jack, wat wou jij met een hit doen?’

‘Nou, da's ook, net wat andere jongens er mee doen. Op rijden, natuurlijk.’

‘t Is volstrekt niet noodig; als je lust hebt in een ritje, Zondags ochtends b.v. kun-je altijd een van de Makassaartjes krijgen.’

‘Die knollen, bah!’

‘Goed genoeg voor een jongen. Denk-je, dat ik een paard had, toen ik jou leeftijd was? Mijn vader had me zien aankomen.’

‘Nou ja, u.... dat kun-je niet vergelijken; ten eerste zooveel jaar geleden, en dan Holland. Als je in een land woont, moet je je naar de zeden en gebruiken schikken.’

‘Ik dank je zeer voor dien wenk.’ viel meneer Roodhuyzen, droog, in. ‘Ik zal dien ter harte nemen, dat beloof ik je, en jou, met de eerstvolgende gelegenheid, naar Holland sturen.’

‘Dat zou nou toch al zoo flauw zijn, als 't kon,’ voelde Gonne zich genoodzaakt op te merken.

‘Zou-je ook van tafel willen gaan?’

‘Wel nee, waarom?’ vroeg ze uittartend.

‘Omdat je, tegenover mij, een toon aanneemt, die niet te pas komt.’

Gonne haalde de schouders op.

‘Heb-je mij verstaan?’

‘Jawel!’

‘Ga dan van tafel...’

Gonne bleef kalm zitten.

‘Moet ik me weer driftig maken?’

‘Volstrekt niet, u bent 't al.’

‘Gonne,’ zeide haar moeder, met een gebaar van afkeuring.

‘Och! wat, onzin. Papa hoeft me niet van tafel te sturen.’

Juist werd de gans binnengebracht en, in 't vooruitzicht van de gastronomische genieting, welke deze op zou leveren, trachtte meneer Roodhuyzen zich te kalmeeren.

Gonne bleef bedaard zitten.

Even, vóór 't dessert, stond de vrouw des huizes op: ‘Ik zal me maar gaan kleeden, ja? Anders moet de wagen straks zoo lang wachten.’

Meneer bromde iets van dat 't beter was geweest zich eerst te kleeden.

‘Wilt u niets meer hebben, Ma?’ vroeg Liekie.

‘Zal ik u wat brengen? Een stukje taart?’

‘Nee, dank je, poes.’

‘Wat vruchten dan?’

‘Liekie, baas toch zoo niet,’ zei Gonne zachtjes.

‘Breng me maar een schijfje ananas,’ riep

haar moeder, naar haar kleedkamer gaande.

Na een poosje kwam Gonne bij haar, met een bordje, waarop smakelijke dobbelsteentjes ananas lagen.

‘Waarom breng-jij 't nu, Gon? Liekie had toch gevraagd of zij 't doen mocht.’

‘Liekie moest naar bed.... begon ze, en toen, als protest van een onderzoekenden blik van haar moeder:’ ‘Nee, heusch niet, Mama, ik heb er niets van gezegd, de juffrouw zei 't. Laat ik u helpen, toe, ik kan 't toch net zoo goed als Kiem. Wat doet u aan? Die oude Chineesche zij? Hè, ik hoop maar, dat tante Ida u een beetje zal opkikkeren, u hebt 't noodig, *betoel*¹⁾.’

Ze had 't noodig, 't opfleuren, of, zooals Gonne 't genoemd had, 't opkikkeren; want ze zag er hopeloos gefaneerd uit. Haar teint was groezelig grijsachtig geworden; haar oogen stonden flets en dof, met dikke wallen er onder.

Heur wangen waren van boven ingevallen, doordat ze al haar achtertanden miste, en zakten van onderen uit met een onderkin. Haar mond, vroeger 't beste van haar gezicht, was vervallen en stond strak; heur blonde haren waren op een alleronvoordeeligste manier gedund....

Er was niets meer over van de frissche, lachen-

1) Echt waar.

de blondine, die vóór vijftien jaar naar Indië was gekomen.

Men wandelt niet ongestoord onder de palmen! Ze keek Gonne aan, gelukkig! ze leek niet op haar; de sprekende, bruine oogen, die ze van haar vader had, gaven *relief* aan haar smal, donker gezichtje.

Het kind praatte voort, terwijl haar moeder zich, in allerlei gedachten, verdiepte.

Over een week of tien dagen zou Ida, haar eenige zuster, uit Holland komen. Voor eenigen tijd was haar vader gestorven, voor wien zij, na haar moeder's dood, het huishouden had waargenomen. Ze bleef alleen achter en had terstond het aanbod harer zuster, om bij haar in Indië te komen, met dankbaarheid aanvaard.

‘Hoe tante Ida er toch uit zal zien?’ zei Gonne, als volgde zij den gedachteloop harer moeder.

‘Nu, je kent toch verschillende portretten van haar.’

‘Jawel, maar je kon dadelijk merken, dat ze niets leken.’

‘Hoe kom-je daarop?’

‘Wel, dat zei meneer Koopse laatst.’

‘Van tante Ida's portretten?’

‘Nee, zoo maar, toen hij uw album doorbladerde en toen heb ik er eens op gelet en 't was

heusich zoo. Weet u, als 't eene portret heel anders is dan 't andere, dan moet één van beiden natuurlijk niet lijken. Ik denk, dat het komt, doordat sommige menschen zulk een veranderlijk gezicht hebben.'

'Redeneerstertje,' zei haar moeder, lusteloos haar waaier en handschoenen van haar aannemende. 'Je bent zoo vreeselijk druk, Gon.'

'Dank u,' zei ze driftig.

'Kind, stuif toch niet zoo op.... zoo even, aan tafel, tegen Papa, ook al.'

'Natuurlijk, Papa kan zulke onmogelijke dingen zeggen. Jack naar Holland sturen en dat alleen? Is Jack nu een jongen, dien men zou kunnen vertrouwen?'

'Maar Gon, nu ben-je heusich bespottelijk. Vergeet niet, dat Jack twee jaar ouder is dan jij.'

'Nu ja, maar dat doet er niets toe. Ik houd niet van klikken, maar als u wist, hoe ze achter op 't erf, over Jack spreken, nou....

'Bedienden-praatjes, wie stoort zich daaraan?'

'Dat beweert de juffrouw ook, maar ik zeg toch maar, dat de bedienden alles zien en hooren en weten en dat iedereen maar moet oppassen, dat er niets van hem te vertellen valt, dat 't daglicht niet kan velen.'

Haar moeder luisterde nauwelijks.

Ze was nu geheel klaar en bukte zich over haar dochtertje heen om haar een kus te geven: ‘Nacht Gonne, zul-je niet te laat opblijven en niet op bloote voeten rondlopen, ja? 's avonds is 't gevaarlijk.’

‘Ik ga u naar den wagen brengen,’ merkte Gonne gedecideerd op, zonder op haar moeder's vermaning te letten.

‘Nee, laat maar, misschien vindt Papa 't beter van niet. Ik moet toch eerst even naar Liekie.’

‘Vrouw, ben-je klaar?’ klonk 't uit de tusschengalerij, waar meneer Roodhuizen, voor de digestie, even ijsbeerde.

‘Ja, ik kom,’ zei ze, gejaagd. ‘Gonne, zeg jij Liekie dan maar voor me goeden nacht, en laat Jack stil werken.’

‘Jack werken!’ herhaalde Gonne, op verachtenden toon.

‘Kom nu,’ zei haar man, toen ze zich vertoonde, ‘t is anders niet meer de moeite.’

Ze volgde zwijgend, de voorgalerij door en een paar trappen, op zij van 't huis, af.

Hij hielp haar den *Mylord* instappen, toen kwam er van tusschen de boomen een inlander, die achter op 't rijtuig plaats nam. De koetsier klapte met zijn zweep in de lucht en de Sydneyers draafden 't voorerf af.

Voor hen doemde de groote duisterheid op van het Koningsplein, vroeger omgeven door een lichtkrans van vroolijke landhuizen, sedert jaren nog maar door enkele stralen van de allernoodigste lichten.

Vroeger een gordel van helheid, tegenwoordig alles somber.

Het leven in Batavia is niet meer vol schittering en uitwendige pracht, 't is, of de slagschaduwen van de waringins over alles heen vallen.

Ook Catherine Roodhuyzen had die slagschaduwen over zich heen zien vallen, en ze hadden haar illusies, één voor één, vernietigd, zooals de lichten van de huizen rondom het Koningsplein één voor één waren uitgedoofd.

Ze staarde nu, met glanslooze mijmeroogen, naar al dat donkere om zich heen....

‘Je hebt van avond ook niet veel te vertellen,’ merkte haar man op.

‘Ik dacht aan Ida,’ zei ze, wetende, dat ze een onwaarheid vertelde en geen beter excuus vindende.

‘We zullen zien een man voor haar te vinden,’ zei hij onverschillig.

‘Ze is al over den leeftijd, en dat voor Indië.’

‘Ze moet, in elk geval, toch getrouwd en wel, 't huis uit zijn, vóór Gonne uitgaat en die is zoo

verbazend ontwikkeld, dat ze met zestien al geheel volwassen zal zijn.’

Ze zuchtte.... waarom wist ze niet.

Ze verbeeldde zich, dat haar man teleurgesteld was, omdat de erfenis van haar vader zoo testen was gevallen en toch.... inhalig was hij niet en hij verdiende geld genoeg. Wat zijn inkomen was, wist ze niet precies.

Dat kon haar ook niet schelen, hij gaf haar ruim huishoudgeld en voor haar toilet, zoo veel ze wilde. Ze maakte er geen misbruik van, daar ze, voor zich zelve, niet veel behoeften had en de meisjes nog weinig noodig hadden.

Later, als ze uitgingen, zou zij natuurlijk meer werk van haar kleeding maken, maar nu was 't niet noodig en voor haar evenmin. Zij was niet coquet van natuur en haar man lette er niet op.

Ze kwamen in den schouwburg, waar 't tamelijk vol en heel warm was.

Meneer Roodhuyzen groette rechts en links, blij zoo gezien te zijn door de uitgaande wereld van Batavia.

Zijn loge was tusschen die van een kolonel van 't Indische leger en van den assistent-resident van Politie.

De dames wisselden een Hollandsch stijven groet, de heeren wuifden elkaar met een paar

vingers, een welkom toe en spraken in de pauze, eenige woorden samen.

De assistent- resident beduidde zijn vrouw, dat zij iets zeggen moest. Ze was een mooi, donker nonnaatje, die tot vóór eenige maanden, altijd op buitenposten had gewoond, en blijkbaar niet wist, hoe een gesprek te beginnen.

Eindelijk vatte zij moed en zei ze: ‘Wel mooi, zoo'n opera, ja? Verstaat u goed?’

‘O! ja, ik heb de *Trouvère* al verscheidene malen gezien, 't is een der opera's, die hier 't meest op 't programma staat.’

't Nonnaatje bezag 't programma eens nauwkeurig, draaide 't om en zei toen: ‘Van avond staat er maar eens op, ja?’

Mevrouw Roodhuyzen was tè lang in Indië om zich over die naïeveteit te verbazen.

Na een poosje hervatte haar buurvrouw: ‘Zijn uw dochters wèl, ja, mevrouw?’

‘O! ja, ze maken 't best, dank u.’

‘U hebt ook een zoon, ja? Maakt hij ook best.’

Toen ze ook daaromtrent geruststellende berichten had ontvangen, wist ze niets meer te zeggen; zij zelve had geen kinderen, dus kon ze er niet over praten.

De heeren, die in de groote pauze, buiten een

brandy-soda hadden gedronken, kwamen, even vóór 't scherm opging, terug.

De kolonel verwaardigde zich mevrouw Roodhuyzen toe te spreken: ‘En naar ik hoor, gaat u het getal onzer uitgaande jonge dames met één vermeerderen, mevrouw?’ zei hij minzaam.

‘Ik weet niet, of mijn zuster vooreerst wel zal uitgaan, kolonel. Ze is nog in den rouw voor Papa, u weet in Holland vatten ze dat strenger op dan hier.’

Het orkest begon de inleiding - er was dus geen gelegenheid tot verder gesprek.

De troep was niet bijzonder goed; de meeste artisten waren een jaar of twintig te oud voor hun rol; het:

Oh! ma patrie!

Oh! mon Espagne

der alt klonk krakerig.

Mevrouw Roodhuyzen luisterde er nauwelijks naar. Ze voelde zich onwel en trachtte bij zich zelve uit te maken, of ze het, tot het einde, zou kunnen volhouden.

Ze ging den loop van vroegere, dergelijke ongesteldheden, duizelingen en pijn om 't hart, na.... en haalde zich voor den geest, hoelang ze tegen de *malaise* had kunnen strijden, alvorens toe te geven.

De heeren lachten nog even na om een mop, die in de pauze de ronde had gedaan.

Ofschoon de *jeune première*, noch jong, noch

een eersteling in 't vak was, had ze toch nog veel succes bij de Bataviaasche heeren en betwistte men elkander haar gunsten.

Onder degenen, die gaarne onder de bevoorrechten wilden tellen, was de oude Meyer, chef van de firma Mast en Co.; maar in de Kongsj,¹⁾ dergenen die een aandeel trachtten te krijgen in de liefde bewijzen van Mlle Angèle, was hij geenszins de chef. In tegendeel, zijn jongere mede-pretendenten deden hun best hem achteraf te houden, vreezende dat zijn bankbiljetten machtiger zouden spreken dan hun jeugd.

Zoo was de schoone den vorigen avond een kleine wandeling in den maneschijn gaan maken zeer omringd, zooals gewoonlijk.

Aan iederen kant liep een cavalier en de rest slenterde er, in troepjes, bij.

De oude Meyer, die toch zoo heel graag, de uitverkorene wilde zijn, liep het driet al achterop en zich, in een onbewaakt oogenblik, tusschen de *chanteuse* en haar linker-aanbidder indringende, fluisterde hij: '*Suivez- moi, je vous donnerai un....*

Hier schoot 's mans kennis in de Fransche taal te kort en veel bedenktijd was er niet: 'Hij voegde er dus haastig bij *un.... juweelen armband.*

1) Firma.

't Woord, door den minnaar ter rechter zijde opgevangen, werd van den stonde af gevleugeld en amuseerde de Bataviaasche *beau monde* wel een week lang.

Eerst circuleerde het onder de heeren, toen vertelden dezen 't, in 't geheim, aan hun egâ's, en weldra werd 't 's morgens, op de dames-recepties, herhaald.

'*Je vous donnerai un armband,*' was een der aardigste herinneringen, die 't gemengd Fransche en Italiaansche opera-gezelschap dat jaar na liet.

Hoofdstuk II.

Tante Ida.

‘De *Godavery* is gesignaleerd’, dus wekte meneer Roodhuyzen zijn vrouw, 's morgens in de vroege, een dag of tien, na hun bezoek aan de *Trouvère*. Ze opende lodderig haar oogen en keek hem verwezen aan; door hevige pijnen had ze den halven nacht wakker gelegen en, pas tegen 't gloren van den dageraad, was ze ingeslapen.

‘De *Godavery!*’ herhaalde ze, als gaf ze een droomklank terug, dien ze aan de werkelijkheid wilde toetsen.

Die werkelijkheid kwam haar al te spoedig verrassen in den vorm harer drie kinderen, die gekleed en wel, haar slaapkamer binnen stormden.

Niet gekleed op zijn Indisch in witte baadjes en broeken, maar *betoel* op zijn Europeesch, de

meisjes in katoenen jurken, Jack in een grijs linnen pak, met met zijn *toetoe*¹⁾ in de hand.

‘Ma, we gaan naar Priok, ja?’ was het eerste verstaanbare, wat mevrouw Roodhuyzen opving uit den woordenstroom, dien het drietal over haar uitstortte.

‘Gaat u ook mee?’ vroeg Gonne, voor 't eerst een solo in 't koor van gemengde stemmen, gevende.

‘Is er nog tijd?’ vroeg ze, loom opstaande.

‘Als je je wat haast, wel,’ antwoordde haar man, tot wien de vraag gericht was.

‘Zal ik *Kiem* zeggen uw waschgoed mee naar de *mandi-kamer*²⁾ te nemen?’ stelde Liekie voor.

‘Nee, dank-je, ik durf geen koud bad nemen, ik denk, dat ik, daarvan die pijnen heb in de laatste dagen.... begon ze klagend.

‘Ja, je dient een beslissing te nemen, ik heb den wagen laten inspannen.’

‘Jelui gaat toch met den trein?’

‘Natuurlijk, we zullen toch niet 't heele eind rijden; maar 't is zoo'n zonnig eindje 'k zal den koetsier zeggen over een paar uur in 't station terug te komen.’

‘t Rijtuig zal toch al vol zijn met de drie kin-

1) Hoed.

2) Bad-kamer.

deren, en dan in 't terugkomen, als Ida er bij zal zijn....

‘Daarvoor hoef je 't niet te laten,’ viel haar man in, die begreep, dat ze liever niet ging. ‘Ik zal den *kebon* zeggen, dat hij met de *bendi* komt, ik rijd dan van 't station meteen naar 't kantoor en Jack zal dan wel naar school moeten. 't Zal toch al laat voor hem worden.’

‘Doet er niet toe,’ meende Jack, ‘t eerste uur hebben we toch maar dictee, dat geeft niet; ik ben in zoo lang niet naar Priok geweest; 't kan best; meneer rekent - “iemand van de boot halen” onder een van de wettige redenen voor een les te verzuimen.’

Mevrouw Roodhuyzen was intusschen nog niet verder. Besluiteloos zat ze op den rand van haar bed, half verhuld door de *klamboe*¹⁾, die slechts een weinig open was geschoven.

Meneer keek op zijn horloge, met den berekenenden blik van een koopman, die zuinig op zijn tijd is: ‘Je dient je te decideeren.’

‘Nu dan geloof ik, dat ik wijzer doe, niet mee te gaan. Die ochtend-tochtjes maken mij moe en ongeschikt voor den heelen dag en ik voel mij toch al niet zoo bijzonder wèl. Als ik nu nog een

1) Muskieten-gordijn.

poosje rust, zal ik straks, als Ida komt, wel beter zijn en zal ze meer aan mij hebben.’

‘Goed dan, adieu.’

‘Dag Mama,’ zei Gonne, zich hartelijk over haar moeder heenbuigende, ‘en beterschap.’

Jack zat al in den wagen. Liekie kwam nog terug met een bouquetje Perzische rozen, die ze, in de gauwigheid, nog even geplukt had.

‘Voor tante Ida,’ zei ze.

‘Dat is heel lief van je, hoor poes. Geef tante een kus voor me....’

‘Liekie, ga je mee?’

‘Ja, ja, ik kom,’ en 't tienjarige ding, heel klein voor haar leeftijd, trippelde door de slaapkamer en de binnen- en voorgalerij en was, in een wip, bij de anderen.

De kinderen vonden het uitstapje heerlijk, hun vader beschouwde 't als tijdverlies, maar begreep toch, dat hij er niet buiten kon.

Toch een koopje, zoo'n Europeesch dametje, zoo'n verwende Haagsche nuf, en dat niet jong meer, als voorloopige huisgenootte te moeten opnemen.

Ida zelve had wel gesproken, van zich onafhankelijk te willen maken, maar dat was natuurlijk nonsens. Een man, als hij, kon zijn schoonzuster niet in betrekking laten gaan en dan als wat?

Bizondere talenten had ze niet, examens had ze niet gedaan, wat zou ze dan in Indië kunnen uitvoeren? Voor kinderjuffrouw was ze waarschijnlijk te veel een *lady* en voor dame voor 't huishouden zou toch ook niet gaan.

Hoe ze er uitzag?

Toen hij met Catherine geëngageerd was, en, als haar aanstaande, veel bij de familie van Kampen aan huis kwam, was Ida niet veel meer dan een bakvischje.

Ze was nog op school, toen hij haar zuster had leeren kennen en ging dus nog niet mee op de avondpartijtjes, waar hij de oudste zuster ontmoet had.

Hij had haar, door toevallige omstandigheden, zelfs niet gezien, vóór hij al een poosje met Catherine verloofd was.

De juiste toedracht der zaak herinnerde hij zich niet meer, 't was al zoo lang geleden en 't Indische klimaat werkt zoo verslappend op 't geheugen, maar.... drommels ja..., er stond hem toch iets bij van een soort *flirtation* tusschen hem en zijn schoonzusje.

Zonderling, al die jaren had hij nauwelijks aan haar gedacht en nu....

Als zij 't nu ook maar vergeten was.... och! natuurlijk, zooveel was 't niet.

Hij had 't zelfs nooit aan zijn vrouw verteld.... nee, nu moest hij toch lachen om zijn eigen naiëveteit.

Ze was destijds heel mooi, piquanter dan Catherine. Och! arme, die had haar tijd gehad.

Als de natuur Ida maar niet zóó had behandeld, want dan zou 't er al heel wanhopend voor haar uitzien, en dat op haar leeftijd en zonder geld.

Een mooi meisje, al is ze niet heel jong meer, vindt nog wel een *laki*¹⁾ maar een leelijk en zonder geld.... En dien kant moesten ze met haar uit.

Beerboom, van de firma Albers en Reesen, had hem, den vorigen dag, op de soos, nog verteld, dat zijn nichtje, dàt voor een week of zes, was uitgekomen, op 't punt stond verloofd te worden.

Maar doordat de twee dochters van Beerboom in 't militaire getrouwd waren, kwamen er veel officieren bij hem aan huis en dan, de firma Albers en Reesen verdiende hoopen en daar de twee chefs en oprichters der zaak al lang in Holland, hun koetjes op 't droge hadden. was Beerboom er heer en meester.

Ze leverden aan 't gouvernement en, op één levering, kon best een bruidschat voor een arm nichtje overschieten.

1) Man.

En dan, Beerboom's dochters waren alle vier bezorgd, de oudsten waren bij 't leger ingelijfd, de jongsten in 't landelijke getrouwd. Zoons had hij niet.

Maar, bij hem, Roodhuyzen, was 't nog wat anders; zijn huis was veel jonger dan de firma, die Beerboom, nu in zijn eentje, vertegenwoordigde; hij moest dus voorzichtiger zijn en, wat erger was, zijn kinderen waren nog zoo jong.

En nu dat zijn vrouw in den laatsten tijd zoo aan den sukkel was gegaan, kon hij nergens meer staat op maken.

De dokter had al eens gesproken van een jaar naar Europa, maar zij wilde niet van de kinderen af, van haar standpunt zeer begrijpelijk, maar als 't er van moest komen en de kinderen moesten mee, dat ging er een mooie hand geld mee gemoeid, behalve nog de *soesah*. In elk geval vendutie houden, of hij meeding of niet; alleen in 't groote huis zou hij dan toch niet blijven en 't Indische hotel-leven trok hem nog minder aan.

En zoo zat de heer Roodhuyzen, echt op zijn Indisch, te piekeren en te mopperen, toen hij zijn schoonzuster van Tandjong Priok ging halen.

Toen de trein, door de *nippah* aanplantingen heen, in 't kleine station bij de haven was aangekomen, toonde een zekere bedrijvigheid aan

de kade, dat er juist een schip had geankerd.

De inlanders, in hun kleurige sarongs, vuile baadjes en bonte hoofddoeken, liepen dooreen, wel niet zoo wichtig doende, als hun Europeesche collega's, de kruiers en pakjesdragers, maar toch met een verhoogde bewegelijkheid.

De koelies deden 't hun opgegevene, werktuiglijk en de *mandoers* gaven hun orders.

De *Godavery*, de annexe van de Fransche mail, die de passagiers van de groote China-vaarders uit Singapore afhaalde om ze naar Batavia te brengen, was zoo even aangekomen.

Meneer Roodhuyzen liep de loopplank over en keek rond.

Hij zag een dame van een zekeren leeftijd met een paar jonge meisjes en vroeg zich af, of zijn schoonzuster daarbij kón zijn. Verderop was nog een groepje, blijkbaar Indischen, die van verlof kwamen.

Aan 't uiteinde van 't dek stond een dame alleen, eenvoudig maar elegant in een lichtgrijs toiletje, 't hoofd gedekt met een matwitten, breed geranden hoed, enkele met gaze-de-soie opgemaakt, met een *chou* van glimmend satijn van voren. Het openstaande jakje toonde een wit piqué vest. Al die *détails* nam meneer Roodhuyzen echter niet op; wat hij waarnam was een

slanke, gracieuze verschijning. Wat hem in 't bizonder trof, was een levendige, piquante oogopslag en een verrukkelijk, frisch teint.

‘Juffrouw van Kampen?’ vroeg hij, zijn witten zonnehoed afnemende.

‘Meneer Roodhuyzen?’ informeerde ze, en toen, zich naar de kinderen keerende, die vlak achter hun vader aankwamen: ‘Ik hoef niet te vragen, wie jelui bent. Dag Jack, dag meisjes.’

Ze kuste ze vriendelijk, zonder vertoon; meneer Roodhuyzen stak ze de hand toe, terwijl ze hem even toelachte, hetgeen hem een schittering van kleine, gelijke tanden, deed zien.

‘Wat bent u mooi,’ riep Liekie uit.

‘Zoo, vind-je? Dat doet mij plezier.’

‘Zulk een plezier moet u nog als eens overkomen,’ begon haar zwager, zijn best doende om zijn *business*-toon een galante teedere stembuiging te geven.

Ze lachte, heel onbevangen.

Hij was meer verlegen dan zij.

Die hooge, welgevormde gestalte had iets imponeerends, gewoon als hij was aan de kleine nonna's. Ida van Kampen vormde wel, in alle opzitten, een contrast met de dochters van 't land, dat nu haar tweede vaderland zou worden.

Ze was blond, maar zij donker; lang en breed,

waar zij klein en smal, levendig en vlug waar zij indolent en langzaam waren.

Blijkbaar voelde zij zich niets vreemd in die vreemde omgeving; met een vluchtigen oogopslag links en rechts nam zij alles in zich op.

Ze hield van de warmte, verzekerde ze, en had 't, op reis, uitstekend gehad.

Ze zag er dan ook, alles behalve, verreisd uit. Ze vroeg een paar keer naar haar zuster, van wie ze zich weinig scheen te herinneren.

Liekie was 't eerst eigen met haar, maar Liekie had, van de geheele familie, ook het meest aanpassende karakter.

Meneer Roodhuyzen vond zijn schoonzuster verbazend aantrekkelijk, en er verwonderlijk jong uitzien, maar was bang, dat ze te veel een luxe-poppetje zou zijn voor zijn huishouden, dat betrekkelijk eenvoudig was ingericht.

Hij zelf gaf zoo weinig om al die dingen, meubelen, ornamenten en zoo, en zijn vrouw was, in de laatste jaren vooral, te apathisch geweest om veranderingen aan te brengen en *up to date* te zijn.

De juffrouwen, die ze successievelijk hadden gehad, hadden zich geen van allen, door bijzonder initiatief onderscheiden.

Wat voor een huisgenoot Ida zou zijn?

Niet de, zich op den achtergrond-houdende, in stilte werkzame, logee, die de huismoeder in alles helpt, zonder zich te doen gelden.

Zonder een ervaren menschenkenner te zijn, begreep meneer Roodhuyzen dat terstond.

Ida van Kampen was te veel een *hervorragende* figuur om een ondergeschikte rol te spelen.

Hij zag wel in, dat 't eer de vraag zou zijn, wat men voor haar, dan wat zij zelve voor anderen zou doen.

Ze scheen als gemaakt om te worden bediend en.... aangebeden.

‘Heb-je geen conquêtes gemaakt aan boord?’ vroeg haar zwager, zoo schuchter, als ware hij 't jonge meisje.

Ze trok even de wenkbrauwen op, hetgeen haar lichtende oogen nog grooter deed schijnen.

‘O! ja, dat hoort bij een mailreis, geloof ik,’ antwoordde ze achteloos.

‘Waren er aardige heeren?’

Als bij instinct voelde meneer Roodhuyzen dat zijn schoonzuster gewoon was meer notitie van heeren dan van dames te nemen.

‘Och! zoo, meest jongmaatjes! Jongelui, die als aspirant-controleur of 2^e luitenant uitgingen en terugkeerenden, die òf naar moeder de vrouw

verlangden, of zich juist een levensgezellin hadden gekozen.’

‘t Laatste zei ze op spottenden toon.

Toen sprak ze Jack aan en vroeg ze, hoe ver hij op ‘t Gym was en of hij al meetkunde en algebra leerde!

‘Mag ik je met je lessen helpen?’ vroeg ze lachend. ‘Ik houd dol van al die dingen.’ Haar zwager keek haar ongelooft aan.

‘Ja, werkelijk, en vooral nu, dat ik ‘t niet meer behoef te doen. Op school vond ik leeren tamelijk vervelend, nu is elke studie mij welkom. Ik haat alle discipline en.... O! maar ‘t is waar ook,’ vervolgde zij, op geheel anderen toon, en zich zelve in de rede vallende: ‘Zoo spreekt men niet, als er kleine meisjes bij zijn. Vertel me eens Gonne, hoe oud ben-jij ook weer?’

‘Twaalf jaar,’ antwoordde Gonne kalm.

‘En jij, kleine poes?’

‘Ik ben tien,’ vertelde Liekie met een aardig lachje. ‘Vindt-u, dat ik er al uitzie als tien? Ik ben zoo klein, hè? Jammer, ik wou, dat ik zoo groot werd als u.... dan zou ik nou eens echt prettig vinden.’

‘Wat praat-je mooi Hollandsch, prul. Ik dacht, dat je niets anders dan Maleisch zoudt spreken.’

Gonne trok de schouders op: ‘Onze ouders

zijn toen allebei volbloed Europeesch, dan is 't toch niet meer dan natuurlijk, dat we Hollandsch spreken; Maleisch gebruiken we enkel tegenover de bedienden.'

'Zou ik 't ook moeten leeren?' vroeg tante Ida, quasi-angstig.

'U houdt toch zoo veel van studie,' merkte Gonne droog op. 'Dan hebt u een mooi veld, hoog- en laag-Maleisch en Javaansch en Boegineesch en Madoereesch en.... er zijn nog wel twintig talen....

'Hoe kom-jij aan die wijsheid?' vroeg haar vader.

'Op school geleerd.'

'Je bent zeker heel knap,' zei tante Ida, 'dat je dat alles zoo goed weet.'

'Daar is geen bizondere knapheid voor noodig,' verzekerde Gonne eerlijk, niet zonder een tintje ironie, 'ik weet alleen maar, dat al die talen bestaan, maar ik kan ze niet spreken.'

'Verbeeld-je,' lachte Liekie, 'wat zou je dan een massa monden moeten hebben.'

'Daar heb-je een overschoone gelegenheid voorbij laten gaan om den jouwe te houden,' viel de gymnasiast in.

Liekie kreeg een kleur en tante Ida verzekerde, dat 't niets erg was.

‘En daar zijn we nu te Batavia,’ kondigde meneer Roodhuyzen aan.

‘Moeten we uitstappen?’ vroeg zijn schoonzuster.

‘Nee, hier nog niet, dit is 't station in de benedenstad, wij stappen verder uit aan 't station-Koningsplein, eenige minuten van ons huis. Dit is het *business*-gedeelte van Batavia, heel oud en heel leelijk, tevens erg ongezond.’

‘Cholera?’ vroeg Ida, haar wenkbrauwen hoog optrekkende.

‘Nu, jij hoeft niet bang te zijn, dames komen er nooit.’

Ze verwonderde zich, dat er zooveel Chineezen en Arabieren waren en keek met belangstelling naar de eigenaardig gebouwde huizen der eersten.

‘O! staarten genoeg,’ verzekerde haar zwager, op onverschilligen toon.

‘Houd-je van Indië?’ vroeg ze op eens.

‘Och! ja, 't is een goed land, men leeft er ruim en heel vrij, veel vrijer dan in Europa.’

‘O! dat vind ik heerlijk!’

‘Ik hoop, dat je je zult kunnen schikken,’ zei hij vriendelijk.

‘Dat zal wel, denk ik. In den laatsten tijd was ik niet verwend thuis. Eerst was Papa zoo'n poos ziek en toen wist ik eigenlijk niet wat te doen.’

Het is heel erg, als je je zelf in den weg zit,' voegde ze er, met een coquet lachje, bij.

'Dat zal bij jou toch wel niet het geval zijn geweest.'

'Juist wel, ik wist niet, wat ik doen zou. Ik had geen geld genoeg om te reizen en mijn leven naar mijn eigen zin in te richten en ik voelde mij te jong en te levenslustig om in een betrekking te gaan en mij naar den zin van een ander te schikken.'

'Er zijn ook zelfstandige betrekkingen,' viel hij in.

'O, jawel, maar daarvoor moet men iets bepaalds kennen, examens hebben gedaan of zoo.'

'En had-je daar geen roeping voor?'

'Ik weet 't niet; zoodra ik van school kwam, moest ik het huishouden doen en Papa oppassen. Van mijn zeventiende jaar af, heb ik niets meer geleerd. Jelui zult me nog maar 't een en ander moeten leren,' zei ze, zich lachend tot de kinderen wendende, en mijn opvoeding moeten voltooien.'

'En zoo straks wilde u Jack helpen,' merkte Gonne, op een toon van wantrouwen, op.

'Zie zoo, nu zijn we er; Jack, roep den koetsier, hij zal daar wel ergens staan en dan jij gauw naar school, hè jongen?'

‘Gaan de meisjes niet school?’

‘Dat heb ik u immers al verteld,’ zei Gonne geraakt.

‘O; ja, dat is waar, neem me niet kwalijk, en Liekie?’

‘Zeker, maar ik zit vier klassen lager dan Gonne, want zij is verbazend knap en zit met allemaal groote meisjes en ik ben een beetje dom en leer ook niet zoo heel goed. Ik let niet erg op.... voegde ze, er half verlegen bij, maar toch met een guitigen blik van haar donkere oogjes,

‘Stel je toch niet zoo an, kind,’ fluisterde Gonne.

‘Wat ben jij een verbazend ernstig persoontje,’ merkte tante Ida, tot haar oudste nichtje, op. ‘Dat niet, maar Liekie doet soms net als een kindje van vijf jaar.’

‘Kom, wees nu wat stil, Gonne,’ vermaande haar vader. ‘Jelui moet 't tante niet te druk maken. Hebben jelui nog geen school?’

‘Nee, onze school wordt bijgelapt,’ vertelde Liekie.

‘Hoe noem-je dat?’ informeerde haar tante.

‘Och! er was een gedeeltelijke verbouwing noodig,’ lichtte Gonne toe, ‘en daarmede zou worden gewacht tot in de vakantie, maar de *louaks*...

‘De wat?’

‘De *louaks* - dat zijn wilde katten; die zijn hier nog al veel, vooral in oude huizen; nu is onze school verbazend oud en het dak is zoo caduc mogelijk. Verleden week nu hebben de *louaks* er een gat in gemaakt en nu wordt 't hersteld. We hebben zoolang vakantie, maar morgen is 't uit.’

Een oogenblik later reed het rijtuig het bambou bruggetje over, dat het erf der familie Roodhuyzen van den grooten weg scheidde.

Het voorerf was niet groot en een seconde of wat later, was men voor het huis. Meneer Roodhuyzen hielp zijn schoonzuster uitstijgen.

‘Waar is Katrijn, mijn oude Katrijn?’ riep Ida opgewonden.

Gonne fronste de wenkbrauwen. Ze vond haar tante op eens zoo raar doen.

Den geheelen weg door had ze nauwelijks naar Mama geïnformeerd en nu deed ze, alsof ze 't niet meer kon uithouden van verlangen. Ida van Kampen was de voorgalerij doorgelopen en was haar zwager door de tusschengalerij gevolgd naar de kamer harer zuster, die ze onstuimig omhelsde.

Mevrouw Roodhuyzen zag nog bleeker dan gewoonlijk en haar man kon niet nalaten de

twee zusters te vergelijken, de jongste zoo vol tinteling en leven, zoo mooi, zoo frisch, zoo kleurig van gezondheid en zijn vrouw zoo pafferig wit, zoo echt Indisch-ongezond.

‘Elken dag gaat u een weinig achteruit,’ had de huisdokter laatst beweerd, ‘omdat u elken dag wat te kort komt.’

Helaas! dat tekort van jaren, was een alles behalve batig saldo geworden op zijn crediet post.

De emotie maakte Ida nog mooier, terwijl Catherine er nog meer gefaneerd door scheen te worden.

‘Ben-je toch meegekomen, man, hoe lief van je,’ begon zijn vrouw onderdanig, wel wetende hoe kostbaar zijn morgenuren waren.

‘O! ja, 't is waar, ik had de *bendy* aan 't station laten komen. Om je de waarheid te zeggen, heb ik er niet meer aan gedacht. Stuur straks een van de *spens*¹⁾ maar even naar 't station. Ja, ik zal nu maar thuis blijven ontbijten, dan blijf ik ineens doorwerken op 't kantoor, stuur me dus maar geen eten om twaalf uur. Heb-je voor een goed ontbijt gezorgd? Schikt je eetlust nog al, Ida?’

‘Hm! ja, waarom niet?’

Meneer Roodhuyzen keek haar aangenaam ver-

1) Huisjongens.

rust aan. In den trein en later in 't rijtuig had hij, door 't leven, haar fraai gemoduleerde stem niet zoo kunnen waardeeren.

Het was weinig, wat ze gezegd had; Ida van Kampen was 't allerminst een veelpraatster, doch ze had de gewoonte elk harer woorden, als 't ware, te onderstrepen om er een bijzondere beteekenis aan te geven.

Door dat enkele: 'O! ja, waarom niet?' scheen ze de aandacht te vestigen op haar kerngezond uiterlijk, alsof ze wilde vragen: 'Zie ik er uit, alsof ik mij niet behoorlijk voedde?'

'Wat zie-je er nog jong uit,' zei haar zuster onwillekeurig, 'men zou niet zeggen, dat wij maar een paar jaar schelen, hè man?'

't Deed hem pijnlijk aan, hij was noch overgevoelig, noch overgoedig van aard, maar toch.... hij vond 't *kassian*, zijn vrouw deze opmerking te hooren maken, vooral daar die te juist was om wederlegd te kunnen worden.

'Indië heeft jou, in dat opzicht, geen goed gedaan,' zei hij hartelijk. 'Je kunt je niet vergelijken met je zuster, die alles voor heeft gehad....'

'Nu, alles,' boudeerde ze, 'mijn leven was saai genoeg, maar 't was gezond, met de kippen op en met de kippen naar bed, terwille van Papa.'

‘Dus een model dochter?’ merkte haar zwager lachend op,

‘Heelemaal niet, ik moest wel, het was *force majeure*.’

‘Je moet mij later eens alles van Papa's sterven vertellen,’ begon mevrouw Roodhuyzen, toen meenende een trek van ontevredenheid op het gelaat van haar echtgenoot te bespeuren, vervolgde ze, als om uiting te geven aan een invallende gedachte: ‘Je bent in den lichten rouw, naar ik zie; ik dacht, dat je nog in 't zwart zoudt zijn.’

‘In Holland was ik ook nog in den zwaren rouw, maar ik hoorde zóó algemeen, dat men in Indië bijna niet rouwt, dat ik lichte toiletjes meenam.’

‘Ik hoop, dat het je hier zal bevallen,’ zei haar zuster, de *honneurs* van de ontbijttafel waarnemende.

‘O! ja, dat zal wel; ik geloof, dat niets zoo verjongend werkt dan een groote verandering. In Holland begon ik mij heusch al oud te gevoelen, en sedert ik op reis ben, voel ik mij hoe langer hoe jonger. Als ik tot 't einde toe met de mailboot mee was gegaan, zou ik mij, bij aankomst te Tokio, bepaald verbeeld hebben een kind te zijn.’

‘Je ziet er merkwaardig jong uit,’ verzekerde

haar zwager. ‘Zeg maar niet, hoe oud je bent, niemand zou je meer dan twee- of drie-en twintig geven.’

Als beloning voor dat compliment, gaf zij hem enkel een glimlach, maar er was iets prikkelends in, dat hem meer genoegen deed dan de fraaiste erkentelijkheids-betuiging zou hebben gedaan.

Hoofdstuk III.

Zusters.

Nadat haar man naar zijn kantoor was vertrokken, nam mevrouw Roodhuyzen haar zuster mee naar de logeerkamer, die ze voor haar in orde had laten maken.

‘Een afzonderlijk huisje, hoe komiek!’ riep ze uit, ziende dat haar kamer zich bevond in een klein alleenstaand bijgebouw, een soort van tuinhuis.

‘Bij de meeste huizen in Batavia, ten minste bij de groote, hoort een paviljoen. Gewoonlijk wordt het voor logés gehouden; er zijn ook wel menschen, die het verhuren.’

‘Maar, dat hebben jelui niet noodig, hè?’ lachte Ida.

‘Gelukkig niet; finantiëel gaat het ons heel

goed, we zijn wel niet rijk, maar Roodhuyzen is tevreden over zijn zaken.’

‘Waarom noem-je je man.... Roodhuyzen?’

‘Maar Ida, ik kan hem toch niet Jansen of Pietersen noemen....

‘Dat weet ik ook, ik bedoel natuurlijk, waarom je hem niet bij zijn voornaam noemt? Het klinkt zoo stijf.’

‘Ik zeg ook wel eens Jacob.... maar 't is zoo'n leelijke naam....

‘Als ik van een man hield, zou ik zijn naam niet leelijk kunnen vinden.’

‘Het is toch vreemd, dat je niet getrouwd bent, Ida,’ merkte haar zuster op.

‘Och! ik heb wel eens gelegenheid gehad, maar.... eerlijk gezegd, vond ik de mannen zoo vervelend. Tot nu toe heb ik eigenlijk niemand ontmoet, die....

Ze kreeg een kleur en hield op.

‘Nu?’

‘Nu, dien ik kon trouwen. Ik verlang er ook niet naar. Maar vertel me eens, Katrijn, waarom zie-je er zoo slecht uit? Ben-je niet gelukkig of ben-je ziek?’

‘Ik sukkel nog al eens,’ antwoordde ze ontwijkend. ‘Indië is heel afmattend.’

‘Je man ziet er toch heel goed uit.’

‘O! ja, hij is heel flink.’

‘Ik vond hem erg weinig veranderd. Hij is nog een heel knappe man.’

‘Vind-je?’

‘Jij toch ook?’

‘Ik? O! zeker.’

‘Je zegt dat zoo....’

‘Wou je, dat ik over mijn man en zijn aantrekkelijkheden uitweidde als een jong meisje?’

‘Je komt me toch wel wat heel onverschillig voor.’

‘Onverschillig, nee, maar 't Indische klimaat werkt zoo verslappend....’

‘Waarom zijn jelui, in al dien tijd, nooit eens naar Europa gegaan?’

‘Ik weet 't niet, mijn man heeft 't druk met zijn zaken, een paar keer is hij er uit geweest, eens naar Singapore en ook eens naar Japan....’

‘En waarom ben-jij toen niet mee gegaan?’

‘Het is al een heele poos geleden, toen ik in de kleine kinderen zat....’

‘Dat moet wel lang geleden zijn. Ik vind de kinderen heel groot.’

‘Jack en Gonne ja, die zijn bijzonder lang voor hun leeftijd, maar Liekie is een onderkruipstertje. Vind-je haar niet klein voor tien jaar? De meeste menschen denken, dat ze zeven of acht is.’

‘Heb-je er nooit aan gedacht de oudsten naar Europa te sturen?’

‘Jack zal later wel gaan, maar zijn vader wil dat hij eerst hier 't Gymnasium afloopt.’

‘Leert hij goed?’

‘Zoo, nog al, een hoogvlieger is hij niet. Gonne is veel knapper. 't Is jammer, dat zij geen jongen is.’

‘Mijn beste Katrijn, hoe wanhopend ouderwetsch om zoo iets te zeggen. De tijden zijn toch werkelijk voorbij, dat men hersenen als ballast voor een vrouw beschouwt.’

Mevrouw Roodhuyzen keek haar zuster aan met een mengeling van onbeslistheid en angst.

Ze wist niet wat te antwoorden en was bang dat Ida op 't onderwerp door zou gaan. Ze had zoo'n afschuw van alles, wat op quaesties leek en gaf altijd vooruit maar toe.

Toen haar zuster dan ook, onstuimig, begon: ‘Je vindt toch ook,’ knikte ze toestemmend.

‘En je weet niet eens, wat ik zeggen ging.’

‘Nu nee, maar 't zal wel zoo zijn. Jij bent natuurlijk van alles veel beter op de hoogte dan ik en.... jij moet je maar veel met de kinderen bezighouden,’ voegde ze er aarzelend bij.

‘Ik.... mijn beste Katrijn! Hoe wil-je nu, dat ik verstand van kinderen heb....

De heldere lach, waarmee ze haar woorden vergezelde, deed mevrouw Roodhuyzen pijn.

Ze was er zich niet van bewust.... maar voelde toch, zelfs door haar apathie en onverschilligheid heen, dat Ida's vrolijkheid voor anderen, een aanleiding tot tranen kon worden.

De beide zusters zwegen een poos. Ze keken elkander aan en bedachten waar ze over zouden spreken. Ze hadden elkander, na een scheiding van vijftien jaren, eigenlijk zoo bitter weinig te zeggen.

Catherine was een lijdende, ziekelijke vrouw geworden, die zich voortsleepte door haar dagelijksche bezigheden en, met moeite, belangstelling genoeg kon voelen voor haar man, haar kinderen en haar huishouding.

Ze had haar uiterlijk verwaarloosd en gaf er zich ternauwernood rekenschap van, dat ze nog een rol in 't leven te spelen had en dat ze 't aan zich zelve in de eerste plaats, en ook aan haar omgeving, verplicht was dit zoo goed mogelijk te doen.

Ze was zoo moe, zoo levensmoe; 't fysieke lijden, dat ze, in de laatste jaren, te verduren had gehad, scheen haar blind te hebben gemaakt voor alle moreele eischen, die van haar verwacht konden worden. Ze had haar levenskrachten, haar

energie, alles, wat in haar was, opgebruikt; haar ziekte was op haar gevallen als een blusmiddel op een vroolijk knappend vuur.... Eilacy! Haar levensvuurtje had al lang niet meer vroolijk geknappert en nu smeulde het en teerde het op uitgebrande vonken.

Maar Ida had nog niet geleefd.... alles in haar was latent, ten minste ongebruikt. Haar kerngezond lichaam had den last der jaren niet gevoeld; ze was twee-en-dertig, doch zag er tien jaar jonger uit.

Ze had voort gevegeteerd in haar kalm tehuis bij haar zwakken vader; haar levenskracht was een kapitaal, waarvan de renten niet eens benuttigd waren, doch dat geaccumuleerd was.

Ze had, in die jaren, buiten de materiële zorgen voor haar vader, niets anders gehad om over te denken dan haar eigen persoon. Ze was van de wereld afgesloten geweest en was dus haar eigen wereld geworden. En nu was haar taak afgelopen, haar vader had haar niet langer noodig, ze kon zich nu geheel aan zich zelve wijden.

Ze voelde in zich de behoefte om met volle intensiteit te leven en in te halen, wat zij verzuimd had.

't Geluk had een schuld aan haar, ze was van

plan zich 't achterstallige, in ruime mate, te doen betalen.

Alles in haar vroeg naar voldoening, naar bevrediging, naar genot.

Ze wilde niet langer een passieve toeschouster aan 's levens disch zijn, ze wilde zelve optreden, ze wilde er een plaats innemen harer waardig. De overgangstijd aan boord was haar welkom geweest. Na jarenlange opsluiting was het haar een wellust weer eens in gezelschap te zijn; de reis op een mailboot, met haar vluchtige indrukken, oppervlakkige kennismakingen en luchthartige samenleving, was juist, wat zij noodig had om er - weer in te komen.

Ze was door de snelle opvolging van kleine emoties, langzamerhand weer tot 't volle menschenleven in de maatschappij ontwaakt en, bij haar aankomst in Indië, was ze meer dan verlangend om nu eindelijk weer eens wat mee te maken en te genieten.

En 't eerste, wat er van haar gevraagd werd, was om zich bezig te houden met de kinderen van haar zuster. Alsof ze daarvoor zooveel jaren gespeend was geweest van alles, wat 't leven menschwaardig maakte?

Haar aanbod om Jack met zijn werk te helpen was zóó ongemeend en ondoordacht gedaan, dat

't haar heelemaal door 't hoofd was gegaan.

Gonne vond ze een naar kind, eigenwijs, bij-de-hand.... onuitstaanbaar.

Zoo'n oprechte, door en door eerlijke kinderziel, met spontane en edelmoedige opwellingen, kwam te weinig overeen met haar eigen karakter, dan dat ze er sympathie voor zou kunnen hebben.

Liekie vond ze nog al aardig, ze was zoo'n mooi kindje; Ida hield van alles, wat mooi was.

Van daar ook, dat ze zich meer tot haar knappen zwager aangetrokken voelde dan tot haar gefaneerde zuster. -

Onder 't ontbijt had ze zijn regelmatig, energiek gezicht, omlijst door een fraai gevormden baard, telkens met genoeg aangezien, doch 't gelaat harer zuster was zóó ongelukkig flets en oninteressant, dat ze er zich wel van had moeten afwenden.

Wat bij een ander medelijden opwekte, boezemde haar afkeer in, dat kon ze nu eenmaal niet helpen. Zij was blij met haar eigen bekoorlijkheden; zoo vaak haar eigen beeld haar, bij toeval of door eigen toedoen, in een spiegel weerkaatst werd, keek ze er met welgevallen naar. Ze blikte zichzelf bewonderend toe, ze speelde met haar lippen om haar tanden te doen schitteren. Ze was zoo trotsch op dien ivoren schat....

Catherine had zich ten minste kunnen soigneeren, vond ze; zonder in details te gaan, 't geen haar tegenstond, zag ze toch wel, dat ze er zelve veel aan had kunnen doen om er wat beter uit te zien.

‘En vertel me nu eens, Katrijn,’ zei ze, toen de stilte drukkend begon te worden. ‘Wat scheelt je nu eigenlijk?’

‘Vraag me liever, wat me niet scheelt.’

‘Och! kom, zoo erg zal 't wel niet zijn. Papa had ook allerlei kwalen en hij is er toch maar knapjes oud mee geworden.’

‘Na jaren van lijden,’ bracht de oudste zuster, bijna fluisterend, uit.

‘Nu, ja.... maar hij heeft 't dan toch maar volgehouden.’

‘Je doet 't voorkomen, of 't een voorrecht was op die manier te leven.’

‘Dat niet, gezond zijn is natuurlijk de allereerste voorwaarde voor een leefwaardig bestaan, maar.... ja, God, men moet 't nemen, zooals 't komt.’

‘Jij hebt makkelijk praten.... jij schijnt nooit iets te mankeeren; als ik jou vergelijk met andere dames na zoo'n zeereis. Je ziet er zelfs niet vermoeid uit.’

‘Vermoeid? Maar, ik heb toch niets gedaan

om mij te vermoeien; integendeel, het was een soort rustkuur voor me, want, geloof me, dat mijn leven, in de laatste jaren, verre van aangenaam was. Je praat nu zoo van je zelve en je schijnt mij te benijden, omdat ik geen kwalen of.... abnormaliteiten heb. Maar dat negatieve geluk was ook alles, waar ik sedert jaren, op teren moest. Van mijn lichaam had ik geen last, ik voelde 't niet, om zoo te zeggen, maar mijn geest daarentegen had behoefte aan alles en was in een staat van dorheid geraakt, die aan ziekte grensde.'

'Je ziet er toch heusch niet ongelukkig of ziels ziek uit,' kon Catherine niet nalaten op te merken.

'Het ergste is nu ook geleden, ik hoop nu wat meer van 't leven te genieten.'

'Wij zullen natuurlijk doen, wat in ons vermogen is om het je hier naar den zin te maken. Je moet je verwachtingen echter niet te hoog stellen, want.... och! zoo heel prettig is 't hier nu niet.'

'Ga-je veel uit?'

'Ik blijf altijd liever thuis, ook voor de kinderen, maar Roodhuyzen is wel graag overal bij; jij moet nu maar met hem uitgaan.'

'En jou alleen laten zitten....'

'Met de kinderen dan toch en de juffrouw. Ik

voel me nog 't best, als ik kalm thuis ben en kan rusten en toegeven....

‘En wat zegt je dokter, of heb-je er geen?’

‘O! zeker, onze huisdokter is heel goed....

‘Daar twijfel ik niet aan, maar wat is zijn opinie over je?’

‘Nu.... hij raadt me aan, om naar Europa te gaan en eens een jaar in de Hooge Engadine te vertoeven, en een badkuur in Vichy te doen.’

‘En waarom doe-je dat dan niet?’

‘Omdat ik niet van de kinderen weg wil?’

‘Neem ze dan mee.’

‘Daar zou zoo verschrikkelijk veel geld mee gemoeid gaan. O! nee, ik denk er niet aan. En dan zou 't zoo ongezellig zijn voor mijn man.’

‘Och! een man troost zich!’

‘Een reden te meer om hem niet te laten.’

‘Ben-je soms jaloersch?’

‘Tot nu toe heb ik er, zoover ik weet, geen aanleiding toe gehad. Hij heeft, Goddank, de vrij algemeene gewoonte van mannen, om hun distractie buitenshuis te zoeken, niet gevolgd.’

‘Dus een paar tortelduifjes na 15 jaar.’ spotte Ida.

‘Dat niet, maar....

‘Je hebt je niet over hem te beklagen. Voor zoover je weet.... gelijk je er zoeven bij hebt gevoegd.’

‘Het is eigenlijk geen onderwerp om met een jong meisje te bespreken.’

‘Jong meisje, nu Katrijn, ik heb de drie kruisjes helaas al achter den rug.’

‘Ongetrouwde, jonge vrouw dan.’

‘Je hoeft je, voor mij, niet te geneeren. Trouwens, aan boord, gebruikte men niet zooveel *Rücksicht* en sprak men vrijelijk over alles, in 't bijzijn van veel jongere meisjes. Er schijnen hier vreemde toestanden te zijn.’

‘Ik geloof niet, dat Indië, in dat opzicht, erger is dan Europa, maar men spreekt er hier meer over, dat is zeker. Meisjes zijn ook veel eerder groot.’

‘Dat is ook niet prettig voor mij om aan te hooren.’

‘Ik zei 't toch werkelijk niet om je onaangenaam te zijn,’ begon haar zuster verontschuldigend.

‘Dat weet ik immers wel, mijn goeie, oude Katrijn.... Ik heb er heusch verdriet van, dat je je niet goed voelt. Weet-je, je moest nu eens van mijn hierzijn gebruik maken om den raad van je dokter op te volgen.’

‘Naar Europa gaan.... meen-je.’

‘Ja, wat anders? Denk er eens rijpelijk over; ik zal wel voor je huishouden zorgen en op je man en kinders passen.’

Hoofdstuk IV.

Als voor Jaren.

Het was Catherine, in later jaren, of ze van alles, wat er op den dag van aankomst harer zuster verhandeld was, slechts dat eene had gehoord: 'Ik zal op je man en kinders passen.'

't Was toch goedheid geweest, louter goedheid van Ida en toch.... al haar fysiek lijden kwam haar licht voor bij 't plotselinge gevoel van moreele verlamming bij die woorden.

't Was als een alarm-sigitaal, als 't naderen van 't Fatum.

Van dat oogenblik, van die seconde af, wist ze, dat ze gedoemd was, dat haar huwelijks-geluk bedreigd werd.

Als iemand, die argeloos een geneesheer over de een of andere kleine malaise raadpleegt en

hoort, dat hij aan een doodelijke kwaal lijdende is.

De dokter verheelt 't gevaar ten deele, de patient beeldt zich in..., dat er nog wel hoop kan zijn, maar weet 't, maar voelt 't, maar kan 't niet vergeten, de waarheid is er... 't feit bestaat, hij is veroordeeld.

Als een vorst, die zijn eersten dreigbrief ont vangt, de eerste vermaning van anarchisten.... hij tracht 't van 't zich af te zetten, hij haalt zich zelfs alle mogelijke gevallen van miraculeuse ontsnappingen voor den geest.... maar de brief is gelezen en hij weet, dat 't onvermijdelijke eens gebeuren zal, omdat 't gebeuren moet.

Zoo had ook Catherine Roodhuyzen haar waarschuwing ontvangen.

Als een drenkeling, die grond verliest en toch nog tracht zich te redden, wilde ze, in 't eerst, niet toegeven.

De schok, al was die schier onmerkbaar aangekomen, had niet te min een diepen indruk gemaakt en geducht ingewerkt.

Ze wist, dat ze zich bevond op een zinkend schip en dat de sirene lokte en zong, en lokte en.... op eenmaal ontwaakte haar ingeslapen energie en trachtte ze het schip te wenden, door met vaste hand het roer te grijpen. Maar verweekt was die energie en verslapt die hand,

niemand, die 't meer besepte dan zij zelve.

't Was haar als moest ze, om een zeker einddoel te bereiken, een zandberg beklimmen, waarze, met iederen stap, verder inzonk en daalde, in plaats van te stijgen.

Ida was allerliefst en maakte overal een goeden indruk, vooral bij de heeren, die er hun eigen vrouwen een verwijt van maakten, dat ze er niet zoo goed uitzagen.

De manier, waarop men mevrouw Roodhuyzen vroeg, of zij en de mooie juffrouw van Kampen werkelijk zusters waren, was zóó beleedigend, dat Catherine er voor terugdeinsde als voor een zweeps slag, haar door wreede hand toegebracht.

Meneer Roodhuyzen herleefde, hij was er op gesteld zich overal te vertoonen, in gezelschap zijner schoonzuster, die èn door haar gracieuus toilet èn door haar frisch uiterlijk, alle anderen ver achter zich liet.

Nu eens was 't: 'Kom, zouden we niet weer eens naar de Harmonie gaan?'

'Och! je weet, al die menschen vermoeien me zoo.'

'Ik denk, dat je zuster 't wel aardig zou vinden.'

Of wel -: 'Voor Ida zou 't wel interessant zijn dat feest eens bij te wonen, wat zou-je er van denken, als we er heen gingen?'

En dan antwoordde mevrouw Roodhuyzen steeds:

‘Ga jij dan maar met Ida.’

Ze moest 't zeggen, ze kon er niets aan doen. Als ze de woorden tegen wilde houden, kwamen ze er toch uit. Een macht van buiten scheen haar te dwingen allerlei concessies te doen. 't Was haar, als moest zij zich achter af houden, zich wegcijferen om die twee gelegenheid te geven met elkander te zijn.

Het kwam haar soms voor, dat zij ze aanmoedigde, ze was er zich van bewust en kon er zich niet tegen verzetten.

Een enkelen keer gebeurde het, dat meneer Roodhuyzen een uitstapje buiten Batavia voorstelde en de kinderen meenam.

Jack en Liekie, die altijd klaar stonden om een pretje, gingen dan dolgraag mee, maar Gonne bleef bij haar moeder.

Ze kon haar tante niet uitstaan en vond haar aanstellerig en vals.

Kerstmis was in aantocht en schoon 't nog in den regentijd was, liet het weer zich gunstig aanzien.

‘Wordt er hier veel van dergelijke feestdagen gemaakt?’ vroeg Ida, toen ze op een avond in den maneschijn toerden, een der grootste genietingen onder de tropen.

‘Bijna niets,’ antwoordde haar zwager, ‘De scholen en kantoren zijn op die dagen gesloten, dat is alles.’

‘Ga je er dan wel eens uit?’

‘Och! daartoe bestaat hier nu juist niet veel gelegenheid. De warmte maakt zoo loom en Catherine gaat zoo ongaarne van huis. Vroeger liet ze 't om de kinderen en nu wegens haar gezondheid.’

‘Ik had zoo'n idee, dat jelui van dergelijke kleine vacanties gebruik zoudt maken om naar Buitenzorg of zoo te gaan.’

‘Als je er lust in hebt, wil ik dat wel,’ antwoordde haar zwager, galant. ‘Wat zeg jij er van Catherine?’

‘Voor één dag heen en weer is haast niet de moeite, 't is ook niet te doen om aldoor gekleed te zijn.’

Ida begon te lachen.

‘Je spreekt net een oude baker. Den heelen dag gekleed, dat was je in Europa toch ook altijd.’

‘Dat was ook een heel ander klimaat.’

‘En toen was je nog niet zoo verwend,’ voegde haar man er bij, toen tot zijn schoonzuster: ‘Je weet niet, hoe lui de Hollandsche dames hier worden. Laatst woonde ik 't bij een vriend van me bij. Toevallig hadden ze 't ook over een uitstapje; dat was naar Soekaboemie, wel verder

dat Buitenzorg, maar toch geen wereldreis. De man had lust er eens uit te gaan, maar de vrouw opperde zulk een berg van bezwaren, dat 't onmogelijk werd. Ze wilde wel mee, maar niet zonder haar kindje, en moest minstens drie baboes meenemen, twee om op 't kind te passen en één om de luiers uit te spoelen, geloof ik. -

‘De man begon met toe te geven, doch rekende uit, dat 't zulk een dure grap zou worden, dat er niet aan te denken viel. Maar... dat brengt ons nu weer van ons *à-propos* af; kom, zeg me, Catherine, heb-je er lust in?’

‘Ik geloof, dat ik wijzer doe met stilletjes thuis te blijven, 't zou werkelijk te vermoeiend voor mij zijn, ten eerste de reis heen en terug, en dan de drukte in 't hotel en het wandelen in den Plantentuin. Ik weet hoe dat gaat, onwillekeurig loopt men meer dan men van plan is. Och! nee, dat is niets voor mij, ga jij maar met Ida.’

‘Dan zouden we, in elk geval, een van de kinderen mee moeten nemen.’

Het trof Catherine, met welk een kalmte haar man de zaak behandelde; alsof 't er niets toe deed of ze mee ging of niet.

Het meenemen van een der kinderen was voor de *convenances*.

En zoo gebeurde 't ook. Ze zouden voor drie dagen gaan. Liekie zou van de partij zijn; Jack meende meer rechten te hebben, doch 't was gemakkelijker met slapen, omdat Liekie tante's kamer kon deelen.

Van Gonne was heelemaal geen sprake geweest. Liekie was uitgelaten en sprong in de hoogte van plezier. Ida was kalmer, doch verheelde geenszins, dat zij er ook naar verlangde. Ze had altijd zooveel gehoord en gelezen van dien wonderen plantenhof in Bogor, dat zij haar bezoek aan dien toovertuin als een soort van pelgrimstocht beschouwde. Ze kon zich niet begrijpen, dat 't haar gegund zou wezen, een der meest beroemde plekjes der aarde met haar profanen voet te betreden.

Een verhoogde blos sierde haar wangen, toen ze zich, in haar frisch reistoilet van gebloemd neteldoek, met Valenciennes-kantjes afgezet, vertoonde. Een groote witte hoed met breeden rand overschaduwde haar gelaat en wierp er een teer halfduister over.

‘Wat ziet u er schattig uit,’ riep Liekie verrukt. ‘Papa mag wel trotsch op u zijn.’

Toen Catherine 't drietal zag weg rijden, had ze spijt, dat ze niet meegegaan was, maar toen was het te laat.

Toen waren die beiden, haar eigen zuster en haar man, reeds op elkander aangewezen om elkander een paar aangename dagen te bezorgen.

Liekie zou ze niet hinderen, Liekie was dol op haar mooie tante en daarbij een instinctieve *flirt*. Zij zou er zeker niets in vinden, als haar vader en haar tante lief met elkander zouden zijn.

Gonne, de vroegwijze Gonne, die van haar vriendinnetjes op school en van de baboes thuis, al zooveel had gehoord, merkte schamper op: 'U bent toch wel gek, Mama, Als ik ooit trouw - zal ik ten minste zorgen dat.... Liekie niet bij mij logeert.'

'Kindje - toe,' als een smeekbede klonk haar moeder's stem.

Maar Gonne was doof voor die stem: 'Mama, heusch 't is te erg; tante Ida heeft alles hier in huis te zeggen, ze palmt vader heelemaal in, de meisjes op school plagen er mij nu al mee en vragen: 'wie is nu eigenlijk je Mama?'

'Gonne, je overdrijft en.... 't is al heel dom van die meisjes om zoo iets te zeggen, heel dom en kinderachtig. Het is heel natuurlijk, dat wij alles doen om tante Ida gelukkig te maken. Je moet denken, ze heeft zulk een kommervollen, angstigen tijd met grootpapa doorgemaakt. Ze

mag nu wel wat afleiding hebben en ik ben je Papa heel dankbaar, dat hij zich zooveel moeite voor haar geeft.'

Ze trachtte zich wijs te maken, dat ze werkelijk meende, wat ze zeide, maar och! ze wist wel beter.

't Was zoo vreeselijk om haar huwelijksstempel zoo ontwijld te zien.... haar contract geschonden.... och! nee, dat was ook niet waar. Er was natuurlijk niets tusschen haar man en Ida.... ze bevielen elkander, dat dat was 't eenige.

Misschien overdreef ze in haar kleingeestige jaloezie; misschien ook ging Jacob onbewust verder dan hij wilde en was hij galant, meenende slechts beleefd te zijn.

En Ida dacht er zeker ook niet zoo bij.

Och! arme, ze had zoo weinig gehad in haar leven; hoe slecht toch van haar, Catherine, haar eigen zuster, om haar dat niet te gunnen.

En ze weende over haar eigen slechtheid....

Ida was verrukt; zoo mooi had ze zich den plantentuin niet voorgesteld - en dan de zalige lucht. Was dat nu de zoo slecht befaamde tropische hitte, maar 't was een genot, een wellust! 't Was een geuren-bad, die milde, zoele lucht, en al die weelde van bloemen.

't Was een schittering voor de oogen, een streeling der zinnen.

Liekie huppelde vooruit als een jonge hond - ze vond het 'leuk' om vakantie te hebben en ook wel prettig om zoo'n grooten tuin te zien, maar een dierentuin zou ze toch veel meer bewonderd hebben. Dieren vond ze interessanter dan planten, omdat er zulke 'gekke' bij waren.

Roodhuijzen en Ida waren als alleen.... ze bekommerden zich niet om 't kind.

Ze kon er geen kwaad.

't Was er volkomen veilig, o! zeker.

Wat kon er nu gebeuren in een plantenhof?

Ida keek haar zwager lachend aan.

't Coquette lachje miste nimmer zijn uitwerking, het gaf hem steeds een aangename tinteling van tevredenheid, maar ze was er niet gul mee, ten minste niet zoo gul, als hij wel zou gewenscht hebben. Ze hadden een poos zwijgend in de breede lanen geloopt. Ida sprak nooit veel. Roodhuijzen hield ook niets van die opgewonden spreekmachines.

Bij leelijke vrouwen verwachtte men geest en een interessant discours, maar bij mooie vrouwen was 't heelemaal niet noodig.

Het samenzijn met Ida was voldoende om een man prettig te stemmen; er was zooveel harmonie in haar wezen en zooveel welsprekendheid in haar optreden, dat woorden meestal overbodig waren.

Ze gaf genoeg alleen door haar aanwezigheid.

Op eens zei ze: ‘Weet-je waar ik aan denk?’ En in haar oogen was iets, dat hem verontrustte, en hem ontwijkend deed vragen: ‘Mogelijk aan je aanbidders in Holland?’

‘In 't meervoud zou zoo iets geen waarde hebben.’

‘Word-je een letterzifster, Ida?’ vroeg hij tamelijk kregelig. ‘Aan een enkelvoudigen aanbidder dan? Hoe wil je dat ik 't weet, ik ken je hartsgeheimen niet.’

‘Weet-je dan niet meer voor jaren? Heb-je dan alles vergeten?’

Meer zei ze niet en, naar Liekie gaande, hield ze zich verder met het kind bezig.

Die opwekking van zijn herinnerings-vermogen was niet te vergeefs....

Hij, de ernstige man van zaken, hij droomde als een jongen.

Zijn verbeelding begon te werken, zijn geheugen werd wakker, na zooveel jaren.

Vreemd, dat hij er nooit aan terug had gedacht en toen was 't toch een piquante episode geweest, een mijlpaal op zijn weg.

Onder de slagschaduwen der waringins loopende, zag hij op eens weer voor zich - dien Hollandschen thee-tuin; rechts een vaart, waarop 's zomers

door de bezoekers geroeid en 's winters schaatsen gereden werd.

Links een boschje, waarvan het mysterie door de vele wandelaars werd weggenomen.

't Was op een winterdag geweest - 't was een mooie vrieswinter; de eenige, dien hij, sedert zijn vertrek naar Indië, in 't moederland had doorgebracht.

Hij was sedert een paar weken met Catherine geëngageerd en had geheel onverwachts haar jongere zuster gezien. Door al de jaren en al de gebeurtenissen van zijn intiem en van zijn zaken leven heen, stond ze daar op eens voor hem, als een visioen uit een andere wereld, een meer zinnelijke, met mooier kleuren en dieper tinten.

En daarnaast Catherine.... een gelijkenis, een afdruksel als 't ware van haar jongere zuster, maar minder goed geslaagd.

Toen hij Ida zag, vond hij Catherine, van den stonde af, minder aantrekkelijk. Zijn meisje was moe en wilde uitrusten, maar Ida, die juist aankwam, bond willig de schaatsen aan en zweefde een poos naast hem voort. Vreemd, dat hij 't nu weer zoo voelde en er al die jaren niet aan gedacht had.

Hij zag 't heele tooneeltje weer, die paarse winter-atmosfeer, met de kale, ontbladerde tak-

ken als achtergrond, 't schitterend ijs voor zijn voeten en naast hem die slanke, lenige meisjes-figuur en hij wist 't, van de vollere, maar even bevallige, vrouwengestalte ging dezelfde bekoring voor hem uit.

Hoofdstuk V.

Hellend Vlak.

Liekie was naar bed en ze zaten, met hun beiden, in een der afgescheiden gedeelten der achter-galerij van 't hotel.

't Was zoo heerlijk buiten, 't maanlicht deed zoo mooi op de fijn geciseleerde, tropische planten. Als tegen een zilvergrond kwamen de bladeren, ragfijn belijnd, uit.

'Kom wat dichterbij mij zitten, Ida, je zit zoo vlak tegen 't beschot aan.'

Ze verschoof haar stoel.

'Wil-je ook niet liever zoo'n Singapoorsche luiersstoel hebben? Je ligt er veel gemakkelijker in.'

'Maar ik wil niet liggen, ik ben volstrekt niet moe.'

‘Anders dan Catherine, die kan nooit genoeg rusten.’

‘t Indische klimaat heeft haar zeker geen goed gedaan.’

‘t Is merkwaardig, hoeveel jonger jij er uitziet.’

‘Ik ben ook altijd in Holland geweest; als jong meisje was zij ook heel gezond.’

‘Ze zag er toch nooit zoo uit als jij. Van middag kwam mij ons eerste ontmoeten weer voor den geest. Weet-je 't nog, daar in dien thee-tuin aan 't water? Ik vond je toen zoo beeldig mooi....

‘Dat heb-je me toen ook wel eens gezegd,’ er lag een stil verwijt in haar stem, dat hem trof.

‘Mocht dat dan niet?’

‘Op die manier, o! nee.’

‘Was er iets in... ik herinner me niet meer...

“God, Jacob,” barstte ze op eens, met ongewone onstuimigheid, los, heb-je dan alles vergeten, wat er tusschen ons is voorgevallen?’

‘Voorgevallen,’ herhaalde hij werktuigelijk, ‘dien dag op 't ijs?’

‘Niet toen, maar later, kort voor jelui trouwen. Weet-je niet meer, dat we met ons drieën zouden uitgaan, Catherine, jij en ik, Catherine had hoofdpijn en toen gingen we samen. Heel gewoon was 't, we zouden iets koopen.... o! ja, we zouden een cadeau kiezen, dat jij aan Catherine zoudt

geven en we vonden het allebei aardiger, dat zij er niet bij zou zijn. En daarom gingen we toch maar.... jij en ik....

‘Ja, nu staat er mij zoo iets van bij.’

‘Zoo iets,’ minachtend krulde zij de lippen. ‘Voor jou was 't blijkbaar niets, voor mij zooveel. Ik weet 't nog precies, tot in de kleinste bijzonderheden - ik heb er sedert zoo vaak aan gedacht er van gedroomd en er op voort gefantaseerd.’

‘Wat gebeurde er dan in dien winkel?’

‘In den winkel niets, maar 't was een mooie namiddag en we liepen nog een eindje om, en toen zei je eerst iets heel banaals.... over 't in den pas loopen Ik hoor 't nog: ‘Ida, ik loop met jou veel prettiger dan met Catherine.... en toen op eens nam je mijn arm en fluisterde je mij in: ‘Ik wou, dat ik jou eerder gekend had, zusje....

‘Dat wou ik zeker,’ viel hij lachend in, ‘nu nog, ik zou haast zeggen - nu vooral.’

‘Laat me even uitpraten, toe. Ik weet niet, of je 't toen meende, of dat 't een los daarheen geworpen gezegde was, een opkomende gedachte, een schertsend woord, zooals heeren zich vaak laten ontvallen.’

‘Waarschijnlijk.... ik kan mij tenminste niet herinneren....

‘En voor mij was 't zulke wanhopige ernst.... 't heeft me zoo'n strijd gekost, ik hield van je.... ik verbeeldde mij, dat jij mijn gevoelens beantwoordde, dat je slechts op één woord van mij wachtte om je engagement met Catherine te verbreken en mij met je mee te nemen naar je *home* in Indië.’

‘Ik vond je heel aantrekkelijk, ja, en ik weet ook nog, dat ik 't betreurde, jou niet, in plaats van Catherine, ontmoet te hebben, maar... je hebt gelijk, dat was voorbijgaand. Ik zou er niet aan gedacht hebben mijn meisje ontrouw te worden, evenmin als ik 't mijn vrouw ooit geweest ben.’

Ze hoorde de laatste woorden nauwelijks, doch hernam vol emotie: ‘Voorbijgaand was 't voor jou... ja.... een onbeduidend feit, niet de moeite waard om er later nog aan terug te denken. Voor mij was 't.... de roman van mijn leven....

Er was iets roerends in de bekentenis.... ze legde er heur geheele vrouwenziel, beleedigd en gekwetst als die was, mee bloot.

‘Ben-je daarom niet getrouwd?’ vroeg hij, met de snelle logica van een zakenman.

Ze boog 't hoofd, toen, na een wijle gezwegen te hebben: ‘Ik wist niet, dat het van zoo weinig

beteekenis was. Ik dacht, dat 't ook voor jou iets van gewicht was geweest en dat wij, elk voor ons, een strijd gestreden hadden.'

'Vrouwen, en zeker jonge meisjes, hechten altijd meer aan dergelijke dingen. Ze zijn, van zelf, meer doordrongen van haar gevoelsleven.'

Hij gaf nog eenige banaliteiten ten beste, maar zij luisterde er nauwelijks naar en begreep nu niet, waarom ze dat alles verteld had.

Al die jaren door had het haar bezwaard en had ze den innigen wensch gekoesterd om heur hart voor iemand uit te storten, vooral voor hem, die zulk een verandering in haar meisjesgemoed had teweeg gebracht.

Zoo vaak had ze bij zich zelve uitgemaakt, dat hij recht had 't te weten en verlangde ze er tevens naar te hooren, wat hij, in deze, had doorgemaakt.

Het was haar, als was zij de bezitster van een kostbaren schat, dien zij deelen moest met een ander, en nu? - Nu was heur schat versmaad geworden; haar denken van zooveel dagen en nachten was door een paar cynische opmerkingen te niet gedaan.

Ze schaamde zich.... voor zichzelf en ook voor hem. Had ze nu haar geheim maar voor zich gehouden. Wat zou hij van haar denken?

Al dien tijd was hij zoo vriendelijk, zoo lief geweest; voor zijn vrouw en zijn kinderen was hij meestal afgetrokken, maar voor haar had hij immer tijd gehad. Waren al zijn vleiende, waardeerende woorden dan ook niets geweest; klanken, in 't voorbijgaan geuit, bestemd om weer door den wind meegevoerd te worden? Najaarsbladen, die een goudglans wierpen op de plek, waar ze vielen, doch een seconde daarna weer waren heengedwarreld en geen spoor achter zich lieten?

Ze had, van spijt en ergernis, kunnen schreien, maar ze wilde, voor hem, geen zwakheid toonen. Ze wilde naar heur kamer gaan, alleen zijn, om 't nog eens uit te kunnen denken en mogelijk een excuus voor haar onvoorzichtige uitlating te vinden.

Zacht stond ze op, ook hij verhief zich.... één oogenblik keken ze elkander aan.... één ondeelbaar oogenblik, dat toch een reeks van emoties veroorzaakte.

‘Ga-je van me weg, Ida?’ vroeg hij, heur hand nemende en die in de zijne houdende, als iets heel teers, iets heel dierbaars.

‘t Is laat’, stamelde ze.

‘Maar niet te laat,’ zei hij beteekenisvol. ‘Luister eens even, Ida. Wij spraken daar over 't geen voor jaren gebeurde. Je hadt het beter

onthouden dan ik; bij ons mannen verflauwen de indrukken eerder, maar ze zijn intenser. Vergeef me mijn schijnbare onverschilligheid....

Ze bleef passief naast hem staan, maar hoorde toch.

‘Denk je die jaren eens weg, Ida; voor mij zijn ze weg-gevaagd.... 't is me, als had ik niet geleefd. Mijn ziel.... die toen tot je sprak, heeft gesluimerd.... ze is nu ontwaakt. Ze heeft niet met bewustzijn gehandeld.... we staan nu weer over elkander als toen. Ik vind je weer aantrekkelijk, Ida, je bent voor mij een mooie, begeerlijke vrouw.... ik zou willen' dat ik jou ontmoet had, in plaats van Catherine.... Wat zeg-je nu, Ida?’

‘t Is laat,’ fluisterde ze, doodsbleek.

‘Maar nog niet te laat,’ fluisterde hij terug.

Hoofdstuk VI.

Loopend Vuur.

De Bataviaasche handelswereld had weer een nieuwtje; een werkelijk piquant nieuwtje.

Ditmaal geen kampong-praatje, geen vrouwengeschiedenis, in de Indische beteekenis van de zaak, geen getwist van Javanen onderling, geen jaloersche *njai*, die haar heer, bij diens trouwen, had vergiftigd.

De inlandsche maatschappij stond er ditmaal buiten, het was een schandaaltje *pur sang*, zooals er, bij wijze van geestigheid, op de soos werd verteld.

Het viel als een donderslag, eensklaps, knetteterend.

't Sloeg in en toch.... had iedereen 't natuurlijk aan zien komen.

‘Je kon 't op je vingers natellen,’ zei de een.

‘Het was zoo klaar als een klontje,’ beweerde een tweede wijsgeer, terwijl een derde de bekentenis aflegde, dat hij nog had willen waarschuwen, maar dat hij 't maar niet gedaan had, omdat je met die soort van zaken toch geen eer inlegde.

‘t Was toch ook verduiveld stom,’ vond een ander noodig op te merken.

Waarop hem gevraagd werd, wie die stommiteit op zijn rekening kreeg.

‘Nou, eerlijk gezegd alle drie, ten eerste had mevrouw Roodhuijzen zich zelve te goed moeten kennen om zoo'n veel mooiere zuster naast zich te dulden.’

‘Ze kon er niets aan doen, kerel,’ lichtte iemand toe.

‘Ze had haar invitatie thuis kunnen laten en de mooie Ida in Europa.’

‘Dat zeg je nou, maar stel je nou 's voor 't geval; verbeeld je nou, dat jou vrouwtje der vader verliest en dat er een zuster van der onverzorgd achterblijft. Dan zou ze toch ook van zelf zeggen “laat ze maar hier komen” en jij toch ook.’

‘Dat weet ik nog zoo niet; in Holland neem je toch ook maar niet dadelijk iemand in huis.’

‘In Holland, daar zou je zoo'n meisje in een betrekking laten gaan of der besteed hebben in

een pension van den zooveelsten rang, of desnoods in een dames-hofje, God betert.

‘In Holland doen ze de deuren dicht, liefst op nachtslot, als er, door een minvermogend familielid, om gastvrijheid wordt gevraagd.

‘Maar in de Koloniën staan we daar dan toch wel boven, zou ik meenen.’

‘Dat zie-je nou, hoe zulke zaakjes uitvallen.’

‘Een enkelen keer, ja! Dat kan al eens zoo....

‘t Is intusschen een lamme historie en jammer voor Roodhuyzen; de man stond toch algemeen als soliede bekend....

‘t Zijn altijd de solieden, die zoo iets doen,’ barstte er een los, op wien dit epithet nu juist niet toepasselijk was. ‘Waarachtig waar: een vrouw heeft nog meer aan een man, die, op zijn tijd, van verandering houdt en een enkelen keer voor de charmes van de *Venus noire* bezwijkt, dan aan zoo'n solieden kerel, die te fatsoenlijk is voor een amourette in den kampong, maar dan ook ter dege uit den band springt, als 't hem in den zin komt.’

‘t Is geen manier van doen,’ viel een ander, met een zware grogstem in, ‘je hebt volkomen gelijk, die zoogenaamde fatsoenlijken zijn de ergsten. Ze zijn zuinig op hun wilde haren, maar verliezen ze dan ook bij bossen te gelijk.’

‘Waarover hebben de heeren 't, als 't niet onbescheiden is?’ informeerde een officier, die pas uit Atjeh was teruggekomen en toevallig aan de handels-kletstafel verzeild was geraakt.

‘Wel, over de echtscheiding van de Roodhuyzens, vijftien jaar getrouwd, oogenschijnlijk gelukkig, nooit iets van hem uitgelekt - op een goeden dag komt er een zuster van haar, kersversch uit Holland, een blondine als melk en bloed, een vrouw om van te watertanden, *un morceau de roi*. En waarachtig - Roodhuyzen bezwijkt.’

‘Zijn ze er samen van door?’ vroeg de officier, wien zoo'n conversatie-truffeltje wel smaakte, na den eeuwig-flauwen kost van Atjeh, en een schandaaltje van de Europeesche *beau-monde*, als iets superieurs, savoueerde na de kazerne-verhalen, waarmede hij zich *en campagne* had moeten behelpen.

‘Wel nee, hij kon niet weg van zijn zaken. Hij en zusje-lief hebben mevrouw Roodhuyzen eenvoudig een ultimatum gesteld: kiezen of deelen....’

‘Deelen.... nou.... zoo erg was 't niet.’

‘Ik bedoel ook niet in den letterlijken zin. Zij had de keuze tusschen een reis naar Europa, met achterlating van de schoone Ida, als

troosteres bij haar man, of... de laan uit.'

De officier, ten wiens behoeve de inlichtingen, die de overige aanwezigen kenden, werden gegeven, bromde iets van '*cru.*'

Zijn berichtgever haalde de schouders op en zei, dat men 't wel wat kon aankleeden, maar dat 't naakte feit zóó was en niet anders. Toen mevrouw Roodhuyzen tegen de interim-regeering harer zuster had geprotesteerd en geweigerd had heur haar plaats tijdelijk af te staan, had haar man haar een echtscheiding voorgesteld.... en daar hadden ze 't nu over.

De *spens* moesten nog maar eens wat *whiskey*-soda geven - en... toen werd 't geval nog eens luchtigjes over behandeld en kwam men algemeen tot de overtuiging, dat Roodhuyzen gemeen gehandeld had en dat zijn vrienden hem onmogelijk meer in hun kringetje konden dulden. Als een man zoo de maatschappelijke zeden en gewoonten verkrachtte, dan moest hij ook maar de gevolgen ondervinden, en dragen wat er op zat.

't Ging maar niet aan, om een vijftienjarig huwelijkscontract pardoos op te zeggen en zich met een andere *partner* te associëren.

Hier en daar werd wel iets gemompeld van... eenig excuus, mevrouw Roodhuijzen was zoo hopeloos gefaneerd, sap noch heerlijkheid was er meer

aan. 't Was dan toch een kruis voor een man, zoo'n ziekelijke vrouw....

Alles goed en wel, maar een man behoefde daarom niet tot 't uiterste over te gaan.

Als hij nu heelemaal een beetje verliefd op zijn schoonzuster was geworden en.... zij op hem, nu dan was er toch wel een *modus vivendi* te vinden geweest.

Er waren er, die hiertegen protesteerden; dan was 't in elk geval maar beter er ruitelijk voor uit te komen.

'Dat ben ik niet met u eens, heeren,' viel de grogstem in. 'Ten eerste had zijn vrouw er niets van hoeven te weten; als een man een beetje kieschheid heeft, dient hij toch zijn vrouw te sparen. Ten tweede gaat zoo'n bevlieging, en dat bij een man van Roodhuijzen's leeftijd, wel over. Een man geeft wel eens een klein kerfje in zijn huwelijks-contract, dat kan den beste gebeuren, maar 't is daarom niet noodig, dat hij er 't heele huwelijk voor te niet maakt.'

't Is zeker kras.'

'En dan voor de kinderen,' hernam de vorige spreker gemoedelijk. 'Voor de kinderen, wat een verschil; als de menschen geen kinderen hebben, dan is 't wat anders. Waarom zou-je dan langer bij mekaar blijven, dan met je smaak

overeen komt? Maar zoodra er kinderen zijn,...

‘Ja, ja, zeker, dat is ook zoo,’ stemde er een in. ‘De kinderen, die bestendigen den band, of moesten 't tenminste doen.’

‘Volgens 't oud-Romeinsche recht,’ merkte een, tot handelsman geworden, advocaat op, ‘was het huwelijk *de* instelling om wettig kroost te verwekken; zorgen voor de progenituur op de, voor de maatschappelijke gewoonten, vereischte manier.’

‘En keer-je 't om,’ viel de spreker van zooveen in, ‘dan moest het aanwezig zijn van kinderen, het huwelijk, als zijnde *de* rechtstoestand tusschen hun ouders, onverbreekbaar maken.’

‘t Blijft altijd een slim ding, vooral op die manier, 't is de vraag, of de vrouw 't wel te boven komt; der zat niet veel fut in en 't is je dan toch ook maar geen kleinigheid, als je plotseling zoo iets gebeurt.’

‘Ze heeft het vermoedelijk toch wel zien aankomen.’

‘Dat betwijfel ik, want de heele geschiedenis is tamelijk gauw in zijn werk gegaan. Trouwens, die zuster is nog zoo lang geleden niet, uitgekomen.’

‘Zoo'n *canaille!*’

Dat was nog een der minst sterke woorden, die de jonge dame in quaestie naar 't hoofd werden geslingerd.

Gelukkig voor haar, hoorde zij niet de liefelijkheden, die er, aan haar adres, gedebiteerd werden.

Ze leefde kalm voort in het hotel, waar haar zwager een paar kamers voor haar gehuurd had, toen haar positie in zijn huis ondragelijk werd. Catherine was eenvoudig niet meer te genaken en had, in 't begin, pertinent geweigerd, in een echtscheiding toe te stemmen.

Ida begreep haar niet; zoodra zij in Batavia aankwam, had ze gezien, dat de verhouding tusschen haar zuster en haar schoonbroeder alles behalve een ideale was.

Zij waren elkander onverschillig geworden. Catherine had, door haar ongesteldheid, door haar apathischen zwakte-toestand, alle physieken invloed op haar man verloren.

Jacob respecteerde haar - meer ook niet. En zij, van haar kant, scheen ook weinig om hem te geven. Het was noch het in elkander opgaan, noch het 'twee harten en één slag,' die de basis van een gelukkig huwelijk moeten vormen; het was enkel een met elkander opschieten uit gewoonte, een sleur.

Toen kwam zij; terstond merkte zij, dat ze indruk maakte op Jacob, terwijl in haar de gevoelens herleefden, die ze, als meisje, voor den aanstaande van haar zuster, gekoesterd had.

Ze had er niet met opzet aan toegegeven, ze had geen moeite gedaan hem te winnen.

Het was vanzelf gegaan; de sympathie, die er tusschen het echtpaar ontbrak, scheen wel tusschen haar en haar schoonbroer te bestaan. Het was zuiver een quaestie van gevoel; daar kon men heelemaal niets aan doen.

En toen ze 't allebei geconstateerd hadden, toen ze tot de overtuiging waren gekomen, dat ze elkander lief hadden en noodig waren voor elkander's levensgeluk, ja, toen hadden ze besloten hun neiging te volgen en zich niet door valsche scrupules te laten terughouden.

Ida beweerde, dat ze reeds eenmaal door braafheid, hun kans op geluk hadden vergooid, ter wille van Catherine.

Het zou t  dwaas zijn het nog eens te doen. Het was hard voor Catherine, nu ja, zij zou er door lijden, maar had zij, Ida, ook niet geleden, al die jaren lang?

Waarom moest de een alles hebben en de ander niets? Waarom moest Catherine altijd ontzien worden en Ida altijd opgeofferd? Catherine had ten minste nog wat over, ze had de kinderen, terwijl Ida niets zou hebben, heelemaal niets.

Ze had heur hart nu eenmaal aan Jacob geschonken; in al die jaren had ze niemand ontmoet,

op wien ze haar gevoelens had kunnen overplanten. Het was dus niet waarschijnlijk, dat er zoo iets nu nog zou kunnen gebeuren.

Al die jaren was ze gespeend geworden van alles, wat een vrouwenleven mooi en heerlijk maakt. Altijd was ze alleen geweest met haar ouden, brommigen, ziekelijken vader, en had ze, volgens haar beste weten, voor hem gezorgd. Die taak was nu volbracht, ze had lang genoeg voor een ander geleefd; licht, dat ze nu eens haar leven, voor eigen rekening, begon.

Ze had recht op wat zonneschijn, waarom zou ze er dan niet van genieten?

Ze vond alles zoo billijk mogelijk en vond Catherine meer dan zot met haar overdreven pretenties.

Haar man, maar ze gaf niet om hem en hij niet om haar, tenminste niet in voldoende mate om onmisbaar voor elkander te zijn.

Het was wreed haar huwelijk te ontwijden Maar, dan had ze maar moeten zorgen, dat 't onverbreekbaar was.

Ze had er alle gelegenheid toe gehad. Vijftien jaar lang had ze haar man voor zich alleen gehad. Ida was ver genoeg weg geweest om geen invloed te kunnen uitoefenen.

Zij had haar kans om hem voor eeuwig aan

zich te binden, gehad, en die ongebruikt voorbij laten gaan. Dan moest ze er zich niet over verwonderen, dat Jacob verlangend was banden te verbreken, die zij niet hecht genoeg had weten te maken.

Hun huwelijk bestond toch hoofdzakelijk in schijn. De overgang zou zoo groot niet wezen. In elk geval kon ze het haar zuster niet kwalijk nemen, dat ze nu eindelijk ook eens wat geluk wilde smaken en kon ze het haar man niet euvel duiden, dat hij de vrij wel mislukte proef door een andere liet volgen, die meer reden tot succes verwachten deed.

‘Het was zoo wreed’.... klaagde de arme, ‘en dan zoo.... onzedelijk!’

O! maar die laatste beschuldiging was absoluut onwaar, integendeel; Catherine had het verstand moeten hebben, dit gedeelte der quaestie niet aan te raken, het verried een groot gebrek aan *pudeur*.

Maar, nu ze er eenmaal over gesproken had, nu moest ze toch bekennen, dat 't geen zij voorstelden, veel zedelijker was dan hetgeen meestal in zulke gevallen plaats greep. Zij waren eerlijk en oprecht met haar omgegaan; ze wilden geen clandestiene betrekking achter haar om.

Jacob was tè braaf om haar te bedriegen en

zij zelve tè fatsoenlijk om liefkoozingen te willen aannemen van een getrouwd man. Als Catherine het hart op de goede plaats had, dan zou ze dit zelve moeten erkennen en haar man en haar man en haar zuster dankbaar moeten zijn, haar een grove belediging te hebben bespaard.

Het duizelde Catherine. Ida, die anders zoo weinig sprak, was nu op eens welsprekend geworden, nu het gold haar eigen zaak te verdedigen. Ze redeneerde zóó en haalde zóóveel argumenten aan, dat Catherine er geen weg meer in wist.

Ze wist, dat alles hol en valsch was en dat 't niet aanging 't kwaad dus door sophismen te vergoëliken, maar ze kon er niet tegen op. Zij redeneerde niet, zij voelde alleen - en haar gevoel fluisterde haar in, wat haar tong niet zeggen kon. Ze vond geen woorden om weer te geven, 't grievend leed, den hoonenden smaad, die haar werden aangedaan.

Ze kon er niets tegen doen, ze boog 't hoofd, verpletterd door den slag.

Hoofdstuk VII.

Vernedering.

In een der kleine gangen van Molenvliet, vlak bij de Gasfabriek, een buurt, waar ze anders nooit kwam, woonde ze nu met Gonnie en Jack.

Liekie was haar ook toegewezen, maar deze hield zoo dolveel van haar mooie tante en van haar engelachtigen, lieven Papa, dat zij meer in 't oude huis op 't Koningsplein vertoefde dan in 't nieuwe, dat zoo klein was, dat je er niet eens ferm ravotten kon.

En 't erf dan? 't Voorerf, met z'n half dozijn terra-cotta potten, was net zoo'n sinjo-tuintje. In de voorgalerij was juist plaats genoeg voor twee luierstoele met een klein knaapje in 't midden. De binnen-galerij was niet meer dan een doorgang en de achtergalerij was zóó wanhopend

leelijk, dat het Gonne met geen mogelijkheid gelukte er ook maar het minste waas van gezelligheid aan te geven.

Gonne was, in die paar maanden, van kind tot vrouw geworden. Zij had, van den aanvang af, instinctmatig gevoeld, dat de komst van tante Ida voor haar moeder en dus ook voor haar, noodlottig zou worden.

Toen haar moeder dan ook, op zekeren dag, zei: ‘Gonne, we gaan verhuizen’....

Viel ze haar terstond in de rede: ‘U! en tante Ida blijft zeker hier bij Papa....

En toen was ze snikkend neergevallen op de divan in haar moeder's slaapkamer, waar de mededeeling haar gedaan werd, en haar kleine, lenige rechterhand tot een vuist ballende, had ze uitgeroepen:

‘Dat ellendige wezen, die indringster... waarom jaagt u haar niet weg?’

‘Kindlief, ze is mijn zuster, ik kan haar niet wegjagen als een *baboe*.’

‘Waarom niet? Ze is niet half zoo goed als onze Saridja, u moest haar naar de kampong sturen, of de *Kali* in. Ik wou, dat ik een man was, een groote sterke man, dan zou ik haar doodschieten.’

‘Dat is kinderpraat, Gonne.... en 't is mis-

schien ook maar 't beste, dat je zoo.... als een kind, spreekt; begrijpen doe je 't toch niet.'

'Wat zegt u? Begrijp ik 't niet?' vroeg ze, eensklaps uit haar liggende houding opspringende.

'U kunt mij gerust alles vertellen, moedertje, u kunt mij vertrouwen....

'Er valt niets te vertellen, Gonne.'

'Waarom worden wij dan 't huis uitgestuurd? Als ik u was, zou ik mij zoo iets nooit laten welgevallen. Ik zou hier niet vandaan gaan.'

'Papa heeft mij aangeboden, hier te blijven en zelf te verhuizen, maar dat was nog erger geweest....

Ze ging er niet verder op door, maar stelde zich haarzelve voor in haar eigen huis, onttroond, verlaten!

Nee, dan nog beter er vrijwillig uit te trekken.

Ze kon toch niet in de echtelijke woning blijven, tijdens het proces, dat er *pro forma* gevoerd werd.

Alsof de wet beschermen kon tegen.... ja, Gonne had 't woord genoemd, tegen een indringster als Ida? Roodhuyzen had ook schuld.... maar hij had ten minste 't excuus, dat zij, door haar slechte gezondheid in de laatste jaren, geen begeerbare gade voor hem was geweest.

En toch.... God, zij zou zich toch niet van

hem gescheiden hebben voor zulk een reden.

Integendeel, als hij ziekelijk zou zijn geworden, dan zou haar teederheid voor hem verdubbeld zijn, dat wist ze.

Man en vrouw namen elkander toch voor lief en voor leed, voor dagen van gezondheid en dagen van ziekte.

Vijftien jaar lang had ze hem haar persoonlijkheid gegeven; haar meisjes-kuischheid had zij hem geofferd, haar vrijheid als vrouw had ze hem afgestaan.

Ze was de moeder zijner kinderen, ze had zijn naam gedragen, de eer van zijn huis hoog gehouden. Ze had zich niets te verwijten; alleen, dat ze lichamelijk was achteruitgegaan... en dat was toch niet door eigen toedoen geweest.

Als ze eens, terstond in 't begin van haar ziekte, den raad van haar dokter had gevolgd en naar Europa was gegaan om, na zes maanden, mogelijk een jaar... weer gezond en wel terug te komen?

Ze had 't gelaten,... deels uit angst, dat haar man zich, op Indische manier, troosten zou.... Ze lachte eensklaps, zelfs luide, zoodat ze er van opschrikte.

Wat was dat nu geweest, in vergelijking met hetgeen er nu gebeurd was?

Als haar man werkelijk, tijdens haar afwezig-

heid een *njai* zou hebben genomen, wat dan nog? Dan zou hij die, bij haar terugkomst, wel weer hebben afgedankt. Tijd om kinderen te krijgen, zou er niet geweest zijn en zonder die bijkomende, verzwarende omstandigheid, beteekende zoo'n kampong-liaison niets.

En dat voor een man van Roodhuijzen's leeftijd en ondervinding, die zou natuurlijk wel opgepast hebben..., en de remplaçante behoorlijk hebben afgedankt, vóór zij weer terug keerde.

Zoo iets gebeurde dagelijks; hoeveel dames waren er niet, die zelve een harer baboe's voor haar mannen uitzochten?

Ze had zich altijd geërgerd over die zoogenaamd Indische toestanden en nu....

Haar eigen zuster, 't kind harer moeder, gedurende zooveel jaren de levensgezellin van haar braven, rechtschapen vader, had haar zulk grievend onrecht aangedaan.

Als ze 't wisten... als haar ouders zoo iets konden vermoeden, dat hun eene dochter hun andere zou verdringen uit huis en hof, uit 't hart van haar man zelfs?

En, alsof dat alles niet genoeg was, trachtte ze nu nog haar jongste kind, de kleine Liekie, van haar te vervreemden.

De toestand zou, op die manier, onhoudbaar

worden; 't beste zou wezen, dat ze maar naar Europa zou gaan.

Dat had ze reeds terstond willen doen, maar haar man had er zich tegen verzet, quasi uit liefde voor zijn kinderen, omdat hij gebruik wilde maken van de hem, door de rechtbank toegezegde, vrijheid, hen nu en dan te zien.

Alsof zijn vaderliefde iets waard was, alsof die zelfs bestond?

Een vader, die van zijn kinderen hield, zou hun thuis niet zoo wreedelijk vernietigen; had de gedachte van ze niet meer altijd om en bij zich te hebben er hem niet reeds van moeten terughouden?

Want niet alleen jegens zijn vrouw was hij schuldig, omdat hij haar, door haar te versmaden, den grootsten hoon had aangedaan, dien men een fatsoenlijke vrouw kan aandoen, maar ook tegenover zijn kinderen had hij zich, met onbegrijpelijke en onverklaarbare harteloosheid, gedragen.

Was het dan heelemaal niet bij hem opgekomen, hoe ellendig het later voor hen zou zijn, als ze zouden beseffen, hoe hun vader, voor een misplaatste, ongeoorloofde passie, allen eerbied voor zijn vrouw en voor den echtelijken band uit 't oog had verloren?

Hoe hij elk gevoel van medelijden en billijkheid scheen te missen?

Hoe hij hun moeder zedelijk had vermoord en de reine, vertrouwende onschuld van hun jeugd had gedood?

Vreemd, dat ze alles zoo voelde, dat ze zich geen oogenblik den ernst der ramp verheelde en toch machteloos was tegenover die beiden.

Ze had toegegeven, toen hij wilde scheiden, ze had haar kleeren en persoonlijke eigendommen en die van de kinderen laten inpakken, ze had de juffrouw verzocht naar een andere betrekking om te zien.

Want haar omstandigheden zouden veel verminderen, dat sprak van zelf; vroeger was er één huishouden, één familie, nu zouden er twee zijn.

Ze had ook geen hulp meer noodig, ze zou zich in 't vervolg geheel aan de kinderen wijden. Ze voelde zich, niettegenstaande den zorgenlast, die haar neerdrukte, veerkrachtiger dan ze in jaren geweest was.

Ze scheen haar apathie plotseling afgeschud te hebben en waar ze zich vroeger, passief had laten leven, trad ze nu actief handelend op. Ze nam alles niet meer zoo aan, zonder zich de moeite te geven en over na te denken; maar ze dacht en dacht en wilde zich in 't wezen der zaken inwerken.

Ze hadden haar ter neer geworpen, die beiden,

met hun valsche drogredenen.... en ze was tè zeer versuft door haar val, om ze te kunnen weerleggen, maar zoodra ze alleen was, richtte zij zich op en zag ze alles zonneklaar.... door de nevelen heen.

Maar tevens zag ze haar eigen onmacht. Ze was tè veel in huis, dan kon ze toch niet blijven. Als ze weigerde in een wettige echtscheiding toe te staan, dan zou haar man weigeren haar en haar kinderen te onderhouden. Zij was te zwak om door werken in haar dagelijksch brood te voorzien, de kinderen waren te jong.

Ze was, met haar drietal, van hem afhankelijk. Ze ging dus en zocht een eenvoudige woning en hield enkel nog de noodigste bedienden, een kokki om te koken, één baboe voor haarzelve, één voor de meisjes en een *spen* voor 't huiswerk en voor Jack. Mogelijk zou ze zich later, als haar kinderen groot waren, nog meer inkrimpen. Haar innigste verlangen was om van het huishoudgeld nog iets voor onvoorziene omstandigheden over te houden.

Daarom zon ze ook op middelen om haar inkomen te vergrooten.

Voor bepaalden arbeid, 't zij geestelijk, 't zij lichamelijk, was zij totaal ongeschikt.

Ook moest 't heel in stilte gebeuren, anders

zou haar man haar toelage wellicht verminderen. Hij was wel altijd heel royaal in geldzaken geweest, maar vroeger was hij ook braaf en trouw en fatsoenlijk.

Sedert hij haar dat ééne had kunnen aandoen, vertrouwde ze hem in niets meer.

Ze ging dus na, wat Indische dames, in dergelijke gevallen, doen.

Er waren er die eten uitstuurden; ze had indertijd een *nonna* gekend, een weduwe, die allerlei soorten van kwé kwé en lekkere dingen maakte en ze door een paar Chineesche koelies liet rondventen, maar dat was niets voor haar, zij was heelemaal niet geschikt om uren lang in de keuken te staan; de keuken was er ook veel te klein voor, anders had ze 't nog aan haar Kokki kunnen overlaten.

Ze was oud en had daarom geen beter betaalden dienst kunnen krijgen, maar ze verstond haar vak en kon agar-agar-puddings, chipolata's, kwee-lappies, paling *en daube*, van alles maken.

En dan nog een rijsttafel, zóó fijn, zóó vol verscheidenheid, dat geen huisvrouw uit 't binnenland zelfs of geen Chineesche kok 't haar zou kunnen verbeteren.

Ze had die hoedanigheid in haar, met dank-

baarheid ontdekt, daar ze haar kinderen nu en dan wat lekkers zou kunnen voorzetten.

Ze waren 't bij hun vader zoo goed gewend en Jack vooral was er zoo opgesteld. Maar om Kokki 's talent in deze productief te maken, leek haar toch niet uitvoerbaar. Wat dan?

Er waren nonna's, die sieraden, borduursels, sarongs, weefsels, ja, zelfs stokjes vanille, lieten verkoopen.

Anderen weer, die geld voorschoten, inzonderheid voor loterij-briefjes.

Weer anderen kochten preciösa van gefailleerde Chineezen of Arabieren en zetten die met winst van de hand.

Maar dat alles was niets voor haar.

Ze kon niet op tegen slimmen en sluwen, ze was niet tegen ze opgewassen, anders zou ze zich wel gekant hebben tegen die anderen....

Ach! hoe ze zich altijd indrongen in haar gedachten, zelfs als ze haar best deed ze te vergeten.

En dan kon ze niet meer, dan zette ze zich neder, ergens op een stoel of een bank, op den grond vaak, en liet 't hoofd zinken, tot 't op haar handen terecht kwam.

Dan kromde zich haar rug - dan zat ze ineengedoken als een oud vrouwtje, dan snikte en snikte ze, dan gaf ze zich over aan haar smart

en voelde ze intens de belediging, die ze had ondervonden....

En als dan langzamerhand haar snikken in heftigheid verminderde.... als ze geen tranen meer had en haar lichaam half verlamd was van 't zenuwschokken, dan verrees ze weer uit haar houding van vernedering, dan bewoog ze zich heen en weer in haar kleine kamer als een gevangen vogel in zijn kooi. Dan baande haar verontwaardiging zich een weg door haar verdriet heen, dan beweeende ze niet meer haar eigen ongeluk, maar dan vloekte zij degenen, die er schuld aan hadden.

Die ellendigen.... die zoo slecht waren geweest, die haar zoo behandeld hadden.

Na vijftien jaar onkreukbaren huwelijkstrouw had haar man haar weggestuurd, alsof ze de eerste beste *njai* of kazerne-meid was geweest. Haar gevoel van reine, hoogstaande vrouw kwam, in haar, tot opstand, omdat ze gelijk was gesteld met de minste der minsten.

Zoo zat ze dagen lang alleen in haar achtergalerij, terwijl haar kinderen naar school waren.

Zoodra ze thuis kwamen echter, onderging ze, als 't ware, een algeheele verandering.

Ze schudde de herinnering aan 't ondervonden leed, dat haar als Nessus-kleed brandde, van

zich af en was een vriendelijker, meer meegaande, meer belangstellende moeder, dan ze in lang geweest was.

Gonne hielp haar, en koos openlijk partij voor haar. Kort, nadat het nieuwe echtpaar de oude echtelijke woning betrokken had, juist, nadat de tweede mevrouw Roodhuyzen er haar intrede had gedaan, viel Gonne's dertiende verjaardag.

Haar Papa had haar een leitje gezonden, 't verzoek inhoudende een gedeelte van den dag bij hem te komen doorbrengen, ten einde haar cadeau in ontvangst te nemen.

Gonne wierp het leitje op den grond aan scherven - en zond een briefkaart:

‘Ik breng mijn verjaardag natuurlijk bij mijn lieve moeder door en neem alleen felicitaties enz. bij haar aan.

Toen teekende ze met groote, duidelijke letters GONNE ROODHUYZEN, en hoopte dat alle beambten op 't postkantoor 't eerst zouden lezen en dan zij, die indringster, die daar troonde in haar moeder's plaats.

Jack, die een paar weken later verjaarde, toonde zich minder fijngevoelig.

‘Weet u, wat ik gedacht heb, Ma?’ kondigde hij aan, ‘t beste zal zijn, dat ik eerst mijn verjaardag vier op 't Koningsplein bij Pa en dat

we 't hier, den volgenden dag, nog eens dunnetjes over doen.'

'Zouden we dan die viering hier maar niet achterwege laten, Jack?

'Nee, waarom! Ik vind 't juist wel leuk. Op die manier heb ik dubbel feest.'

'Ik vind niet, dat we nu juist in een stemming zijn om feest te houden....

'U misschien niet, maar ik wel. Ik heb juist zoo'n zin in een extraatje. De laatste tijd is dan toch zoo allemachtig saai geweest....

'Jack, je moest je schamen', viel Gonne heftig in.

'Zeg 's nuf, houd jij je er nu buiten. Ten eerste heb jij niets over mij te zeggen en ten tweede ben jij zoo miserabel overdreven, dat je er naar van wordt. Pa was mooi boos, dat je op je verjaardag niet eens thuis wou komen.'

'Hier is mijn thuis, bij Mama.'

'Ga je gang, als je er plezier in hebt,' zei Jack, op smalenden toon. 'Vervreemd jij je maar van Pa, mij zal 't niet deren.... *betoel* niet. Maar ik zal gek niet zijn. Papa moet me minstens een champagne-fuif geven en een poney als present.'

'Wees toch wijzer, Jack,' merkte zijn moeder hoofdschudend op. 'Wat zou je nu hier met een poney doen? Er is niet eens een stal op 't erf.'

‘Wie praat er nu van hier? Ik zou 'm natuurlijk op 't Koningsplein stallen. Er zijn leege *boxes* genoeg. O! maar 't is waar ook, dat heb ik u nog niet eens verteld, Ma; u weet wel, die twee stallen aan 't einde van de bijgebouwen, naast de waterkamers, maar dan verder, die altijd leeg stonden? Nu, die zijn heelemaal schoongemaakt, keurig gewit en daar staan twee mooie rijpaarden in; tante Ida wil gaan paardrijden....

‘Houd je mond toch, lamme jongen,’ riep Gonne meer oprecht dan elegant.

Jack trok zijn wenkbrauwen zoo hoog mogelijk op en keek zijn zusje met de grootste verwondering aan.

Wat had ze toch? Waarom zou hij niet over tante Ida mogen praten? 't Was toch geen geheim.

Trouwens, veel geheimzinnigheid was er in de heele zaak niet geweest. Tante Ida en Pa hadden zich zoo loyaal mogelijk gedragen en waren recht door zee gegaan.

Pa had 't hem, op een keer, allemaal uitgelegd. Een jongen van vijftien jaar is dan ook geen kind meer. Hij begreep 't nu volkomen en vond dat Pa, onder de gegeven omstandigheden, prachtig en *fair* gehandeld had.

Hij voelde nu eenmaal, dat zijn oude liefde dood was en was langzamerhand tot de ontdekking

gekomen, dat er een nieuwe in zijn hart begon te leven.

Nu, en toen had hij er geen doekjes om gewonden en had hij met open kaart gespeeld.

Jack kon er hem alleen voor achten en was heel trotsch op 't in hem gestelde vertrouwen. En wat tante Ida betrof, die mocht hij wel. Ze was, van 't begin af, altijd heel aardig voor hem geweest en had hem dadelijk als een grooten jongen behandeld.

Heel anders dan Ma, die soms zoo flauw kon zijn en zoo zeurig. Tante Ida was zoo leuk, en dan zoo vrijgevig. Kort geleden nog had ze hem een *ringit*¹⁾ gegeven, zoo maar voor niets, ofschoon ze wist, dat hij gauw jarig zou zijn.

Die wist pas, wat iemand toekwam, net 't tegenovergestelde van Ma, die hoe langer hoe krenteriger werd.

Zoo sprak hij door, zoo redeneerde hij in zijn onbezonnen zelfzucht, zoo beschouwde hij de tragische scheiding zijner ouders van zijn jongens-standpunt.

Kon Pa geen ongelijk geven; vond tante Ida veel gezelliger.

Voor hem nog zoo onvoordeelig niet; Pa's

1) rijksdaalder.

humeur was er ontzaggelijk op verbeterd. Vroeger telkens ruzie en vaak klappen, Pa geneerde zich niets om hem een rammeling te geven en nu.... kon hij geen kwaad doen en lachte Pa zelfs, als hij van zijn streken vertelde.

Dat is te zeggen, zooveel hij kwijt wilde, alles, dat ging nu eenmaal niet.

Hij kon nu zoo leuk eens uitknijpen en eens met de andere jongens in de een of andere *kampong* zwerven of wat grapjes uithalen op de *paser*. Niets was gemakkelijker.

Als hij op 't Koningsplein at, dan ging hij vroeg weg, omdat hij in *Gang Ketàpan* moest werken en hij Ma geloofd had, dadelijk na 't eten thuis te komen. En als hij laat in *Gang Ketàpan* terugkwam, zóó laat, dat niemand meer op was dan de *gardoe*¹⁾, die met automatische zekerheid 't uur verkondigde, en zijn moeder achter haar *klamboe* duizend angsten uitstond of vol ongerustheid den donkeren weg opkeek.... dan verontschuldigde hij zich heel kalm door toe te geven, dat 't mogelijk wel wat laat geworden was, maar hij had iets uit willen lezen en dan ook.... 't was nog een heel eind van 't Koningsplein.

Liekie fladderde als een luchtig vlindertje heen

1) Inlandsche waker.

en weer. Ze kwam ook altijd met opgetogen verhalen thuis en was dan even wreed als Jack, maar 't viel haar moeder en Gonne lichter haar 't stilzwijgen op te leggen.

En, als ze haar moeder niet wilde gehoorzamen en de wenken van haar zuster niet wilde begrijpen, en als 't altijd rappe mondje niet zwijgen wilde, dan ontzag Gonne zich niet, haar een klets om de ooren te geven, zooals ze 't noemde, en dan begon ze te schreeuwen van de pijn en vertelde ze den volgenden dag aan die lieve tante Ida, dat ze 't thuis zoo akelig had.

Mama was altijd boos en wilde niet met haar spreken en, als Gonne haar half dood sloeg, zei Mama nog niets.

En dan nam tante Ida haar op schoot en kuste ze 't arme schatje.... op de lekkere wangetjes, die 't zoo hard te verduren hadden.

En dan gingen ze samen naar de *goedang*¹⁾, die vroeger verboden terrein voor haar was en waar ze nu vrijen toegang had en daar liep ze rond tusschen de trommels en flesschen en blikken en zocht ze uit, wat er naar haar gading was en deed er zich aan te goed, nog een gedeelte meenemende voor onderweg of op school. Dan had ze

1) Provisie-kamer

's avonds thuis geen honger en vond ze alles even naar en slecht en klaagde ze, eerst zacht en dan luide, dat het zoo'n kale boel was en dat Ma alleen dingen bedacht, waar zij niet van hield, expres om haar te plagen.

Hoofdstuk VIII.

Jong Geluk.

De eerste teleurstelling van de jonge of, zooals men haar algemeen noemde, de nieuwe mevrouw Roodhuijzen was, dat zij geen huwelijksreis ging doen.

Ze had er vast op gerekend, dat haar man, voor een maand of zes weken, een reis in Midden-Java of naar Japan met haar zou gaan maken.

Ze had nog zoo weinig van de wereld gezien, en haar mailreis was haar zoo goed bevallen, dat ze naar een voortzetting er van verlangde.

Maar, er kwam niets van in.

Met een: 'Dat doet men niet in Indië, kind, het is hier veel te warm om te reizen,' had hij er zich van afgemaakt.

Haar tweede teleurstelling kwam bijna gelijk met de eerste.

Ze had namelijk niet anders gedacht, dan dat haar man zijn huis heelemaal opnieuw zou laten meubileren, maar hij vond 't heel best zooals 't was.

De inboedel was degelijk en goed, waarom zouden ze andere meubelen koopen?

En de oude dan? Hij had nu geen zin om vendutie te houden; dat zou natuurlijk meer gepraat geven en hoe minder er over hem gebabbeld werd, des te liever 't hem was. Hij ging toch al genoeg over de tong.... Batavia was een echt babbelnest, veel erger nog dan het kleinste Hollandsche provincie stadje.

Ze begreep hem niet goed.... wat had hij gezegd van vendutie houden?

Nu, dat was toch anders duidelijk genoeg, dat zou iedereen, behalve een *tottoh* als zij, terstond begrijpen.

Wat vertelde hij nu weer? Wat was ze?

Een *tottoh*, een baar - die geen woordje Maleisch kende.

Drommels ja, dat was verdraaid lastig; een huisvrouw, die de landtaal niet verstond, dat was waarachtig een koopje!

Ze drong aan.... ze spraken immers over

nieuwe meubelen en toen had hij iets gezegd van een vendutie houden.

Ja, wist ze dat dan niet? Als hij zijn inrichting zou willen vernieuwen, dan zou hij de oude moeten verkoopen.

Dan zou hij een advertentie in: *'De Java-Bode'*, *'t Bat. Nieuwsblad'* en *'t Bat. Handelsblad'*, de drie grootste couranten van Batavia, moeten zetten: 'Te koop, een net onderhouden inboedel - te zien daar en daar, op dien en dien dag.'

En dan zou heel Batavia, ten minste de handelslui, uitloopen om 't te komen zien, niet uit belangstelling of omdat ze iets nodig hadden, maar alleen uit nieuwsgierigheid.

En dat zou natuurlijk maar weer aanleiding tot praatjes geven.

'Menschen in ons geval moeten alles doen om opspraak te vermijden,' voegde hij er bij, tot groote ergernis van Ida, die zulke toespelingen heel weinig kiesch vond.

'In ons geval,' dat behoefde hij niet te zeggen; desnoods nog: 'in *mijn* geval,' want hij was alleen maar in een valsche positie, zij niet. Hij was een gescheiden man en had ontrouw gepleegd, ten minste in 't oog der wereld; in waarheid had zij hem niets toegestaan, vóór de divorce goed en wel was uitgesproken.

Maar enfin, de scheiding zelve was nu juist geen overweldigend bewijs van trouw en afhankelijkheid en, ofschoon de beschuldiging niet juist was geweest en er van de geheele acte in letterlijken zin, geen woord aan was, hij was dan toch beschuldigd en er was dan toch een vonnis tegen hem uitgewezen.

Maar zij stond er buiten; zij was een vrije vrouw geweest, ze had aan niemand rekenschap van haar daden te geven en ze had dan toch ook niets gedaan, wat maar eenigszins in de termen viel om er op aangezien te worden.

Het hinderde haar geweldig, dat Roodhuyzen haar, in deze, met zich zelf op één lijn plaatste. Ze boudeerde een weinig; hij was heel onderdanig en vroeg haar heel nederig om vergiffenis en de vrede was hersteld.

Maar, in zijn binnenste binnen, hoopte hij toch, dat ze geen *tinka's*¹⁾ zou krijgen; bij een Indische vrouw waren ze te vergeven, maar bij een volbloed Europeesche niet en dan bij iemand, voor wie hij zooveel had opgeofferd, daar mocht ze hem wel dankbaar voor zijn.

Die overdenking hield hij echter voor zich; oogenschijnlijk was hij heel gelukkig en vol van de zoetste verwachtingen.

1) Kuren.

De trouwdag naderde; 't zou alles zoo eenvoudig mogelijk in zijn werk gaan; er was zelfs geen sprake van een receptie en hij verzocht Ida zich zoo stemmig mogelijk te kleeden, wel in 't wit, omdat iets anders nu eenmaal niet denkbaar was in Indië, maar zonder oranjebloesem, zonder sluier en al dien omslag.

Ida verbeet zich.... alweer dat gemis aan tact.... het was werkelijk of hij zich voor haar schaamde.

Hij kon uit den aard der zaak niet begrijpen, hoezeer een frissche, mooie en bovenal ijdele vrouw aan den traditioneelen bruidstooi hechtte.

Haar trouwdag, die dag der dagen in een vrouwenleven, vol heilige emoties en weelderige poëzie, was zoo ellendig en prozaïsch mogelijk. Hij zou haar tegen den middag, tegen een uur of vier, in 't hotel komen afhalen; na de siësta was de officieele trouwtijd in Indië.

De twee getuigen, er waren er geen vier noodig zooals in Holland, zouden ze op 't raadhuis ontmoeten, waar de klerk van den Burgerlijken Stand ze, in een minimum van tijd, in den echt zou vereenigen.

Kerkelijke trouw was overbodig; na de voltrekking van hun huwelijk zouden ze terstond naar huis rijden, mogelijk zouden de getuigen en

een paar oude *sobats*¹⁾ meekomen en een glas champy drinken.

En toen het, op de gezondheid der nieuwgehuwden geledigd was, vertrokken de vrienden, verlangend om hun gekleede jas en knellend boord uit te trekken, en bleven ze alleen.

Ida was, in al dien tijd, niet in huis geweest. Toen ze er uitging om naar 't hotel te gaan, was Catherine er nog.... en de kinderen.

Ze miste ze.... het kwam haar zoo leeg voor en zoo groot.... zoo hol, zoo vreemd.

Catherine had natuurlijk al haar eigen prulletjes en ornamentjes en alles, wat van de kinderen was, medegenomen. Vandaar de ongezellige kaalheid. Nu, die was nog wel aan te vullen.

Elke vrouw brengt iets van haar ikheid in haar woning en Ida zou de hare wel opsieren volgens de Europeesche begrippen van stijl en smaak.

Langzamerhand zou toch wel 't een en ander verfraaien en veranderen en 't zich behagelijk maken.

Als Roodhuyzen nu maar lief was en teeder en aanhankelijk.

Hij begreep ook, dat zijn vrouw dit van hem verwachten zou en....

1) Vrienden.

God in den Hemel! hij schrikte er zelf van. Hij betrapte zich zelf in zijn kleedkamer, waar hij werktuigelijk heen was gegaan om zich 'lekker' te maken en zijn bruigom's pak af te leggen.... op een alles behalve prettige gedachte.

Hij had geen haast!

't Zweet liep hem, bij straaltjes, van 't gezicht, en 't was heerlijk koel in zijn kleedkamer, maar *betoel!* Hij had geen haast!

Op eens vroeg hij zich af, wat hij toch eigenlijk begonnen was?

't Leven met Catherine was wel saai en vervelend geweest, maar kalm! Terwijl nu, een jonge vrouw - wat een emoties en dat voor een man, die een twintig jaar onder de tropen had doorgebracht, zoowat juist de helft van zijn leven. Hij was twee en- twintig, toen hij naar Java toog en nu was hij vijf en- veertig.

Een jaar met verlof er tusschen, dat kwam aardig uit.... ja!

In Holland is een man van vijf-en-veertig nog in de fleur van zijn leven, maar in Indië is dat anders.

Hij voelde zich waarachtig niet jong meer; zijn haar begon te grijzen, hij begon aanleg voor een burgemeestertje te ontwikkelen en.... bij zijn ziel, hij was dan toch ook een *pater-familias*; die

rol paste hem beter dan die van een jonggehuwde.

Waar was nu 't *feu sacré*? Sedert hij Ida gezien had, sedert hij de half uitgesproken, half ingehouden teederheid in haar ontdekt had, had hij toch gemeend.... de vonken er van te voelen branden.

Anders zou hij toch maar niet tot zoo'n gewichtigen stap als een echtscheiding zijn overgegaan.

Hij zat te piekeren en had geen haast.

Daar hoorde hij een licht geruisch achter 't scherm, dat volgens Indische gewoonte de deuropening verhulde.

't Was Ida.... geen twijfel, hij voelde haar nabijheid.... een warm gevoel ging er door zijn aderen; 't duurde één seconde, maar toch lang genoeg om, met dankbaarheid, door hem geconstateerd te worden.

Daar stond ze voor hem, nog in haar trouwjapon....,

'Lieve!ing, ik dacht, dat je je verkleed zoudt hebben - toe nu.... ik verlang er naar je eens in sarong en kabaai te zien. Je hadt 't mij beloofd.... dat weet-je toch.'

Hij trok haar naar zich toe en kuste haar en zag toen, dat ze doodsbleek was en dat haar oogen star stonden.

'Wat is er, mijn liefste?'

Angstig klemde ze zich tegen hem aan. Haar tanden klapperden.

‘Wat is er... vrouwtje; ben-je van iets geschrikt? Kom, ga mee, ik zal je naar je kamer brengen en je helpen.... nu mag ik toch wel,.. we zijn getrouwd, Ida.... ik heb er 't recht toe, een heerlijk voorrecht is 't.... kom....

‘Toe dan.... kindje.... je moet niet *maloe*¹⁾ zijn.... als je niet wil, dat ik met je meega.... dan blijf ik hier of achter,... ga dan alleen naar je kamer, ik zal je niet froisseeren.... je moet mij vertrouwen....

‘Ik durf niet... ik ben bang....

Hol, als die van een slaapwandelaarster, klonk haar stem.

Roodhuijzen ontstelde.

‘Maar wat is er dan? Je bent anders zoo moedig. Er is niets om bang voor te zijn, kom, ik zal eens gaan zien....

En hij begaf zich, door de mooie, ruime binnengalerij, naar den overkant van 't huis, waar Catherine vroeger haar kamers had en die nu voor Ida bestemd waren. Hij trad er binnen en, niets verdachts ziende, wenkte hij haar, maar zij wees hem af.

1) Verlegen.

‘Ik kan niet.... o! God, ik kan niet....

Nog begreep hij haar niet, en weer naar haar toe gaande en zijn arm om haar middel slaande, wilde hij haar meetroonen.

Weer trok ze terug.

‘Ik bid je, Jacob, laat me.... ik weet, dat 't laf is, maar ik durf niet in Catherine's kamer te gaan. Het is me, als dwaalt haar geest er rond om mij met verwijten te overstelpen....

Hij lachte spottend: ‘Me dunkt, het is nu te laat voor zulke scrupules....

Ze keek hem met verwilderde oogen aan.... tot in zijn ziel keek ze hem aan.

Toen kwam 't over beiden als een openbaring, dat al hun sophismen en cynismen den zedelijken moord, dien ze samen hadden bedreven, niet ongedaan konden maken.

Toen voelde hij zich een meineedige en zij zich een indringster.

Toen kwam hun waarschuwing en evenmin als Catherine, toen ze de hare ontving, konden zij dien wenk van 't noodlot ontvlieden. Ze waren er spoedig over heen, dien eersten keer. Zij gooide haar kleeren af, omdat ze stikte, en toen hij haar zag, met haar mooi, vol vrouwenlichaam, slechts ten deele verhuld.... toen werd de verzoeking weer hevig in hem.

Toen vond hij, in die verzoeking zelve, de verontschuldiging voor zijn daad.

Hij nam haar mede naar zijn kamer en overlaadde haar met liefkoozingen en deed haar begrijpen, wat ze tot nu toe vermoed had, de hoogere vreugde van 't één-zijn tusschen man en vrouw.

Maar den angst in haar kon hij niet wegkussen en ze werd eerst kalmer, toen de ochtend daagde en het licht haar deed zien, dat zij met hem alleen was en dat de gestalte, die haar met ontzetting vervuld had, slechts het spel der nachtschaduwen was geweest.

Hoofdstuk IX

Nieuw Leven.

De nieuwe mevrouw Roodhuyzen zat in haar achtergalerij.... dommelig in een luiersstoel terneder.

Ze was nu geheel op zijn Indisch gekleed; een fraaie Pekalongansche sarong sloot nauw om haar welgevormde heupen, haar kleine voeten kwamen er gultig onder uit kijken en de, met goud geborduurde, stofjes bengelden er zoo luchtig aan, dat ze elk oogenblik dreigden er af te wippen.

Haar kabaja zat onberispelijk, de *à jour* randjes deden haar blank vel wonder goed uitkomen; de drie roosjes met diamanten dauwdruppels er op, die voor kabaja-spelden dienst deden, gaven er iets piquants aan.

Ze had heur zwaar blond haar tot een *kondeh* gewrongen.

Ze wist, dat ze er goed uitzag en dat geen der dames, die haar man vroeger in zijn gezelschaps-wereld ontmoette, met haar konden wedijveren in frischheid of mooie lijnen. Ze voelde zich fysiek behagelijk, de luchtige dracht voldeed haar uitstekend.

Ze had nog genoeg Hollandsch weerstandsvermogen om de warmte niet hinderlijk te vinden. Ook was haar huis heerlijk koel.

Daar zat ze dan nu.... heel tevreden.... natuurlijk, waarom niet?

Jacob was heel teeder.... ze glimlachte, terwijl ze de gedachte formuleerde.

Hij kon zulke zonderlinge dingen zeggen, mannen waren soms zoo naïef zelfzuchtig.

Vreemd toch, dat ze zich al die jaren vrij had gehouden voor hem en dat ze nu toch, buiten alle verwachting, van hem was en hij van haar. Ze hoorden elkander toe.... voor tijd en eeuwigheid, zooals 't heette.

Een koude rilling doorliep haar.... voor tijd en eeuwigheid, dat had Catherine ook gedacht.... evenals zij....

Of er een eeuwigheid was, iets na dit bestaan.... en of Jacob *haar* dan zou toebehooren of Catherine?

Als er een hier-na-maals was, dan zou 't een plaats zijn, waar niet ten huwelijk werd gegeven

of genomen.... als dat zoo was, dan zou Jacob haar en Catherine beiden kunnen liefhebben.

Dan zou haar zuster 't haar vergeven, dat ze haar heur man ontnomen had, gelijk zij 't had genoemd, dan zou ze zich met haar verzoenen....

't Was dus maar een zaak van jaren, de valsche toestand, waarin ze zich bevond.

Het vreeselijke gevoel van schuldbesef, van berouw, van wroeging, dat haar vaak zoo pijnigde en kwelde, was slechts voorbijgaand.

Zoodra haar leven op aarde uitgebluscht zou zijn, zoodra ze bevrijd zou wezen van haar zondig lichaam, dan zou haar ziel onbezwaard ten hemel stijgen en met Jacob en Catherine zou ze eendrachtelijk omgaan.

Catherine zou dan niet meer jaloersch wezen. Als ze, met hun drieën hereenigd zouden zijn....

't Was Ida.... als ware de vervulling van dien ideaal-toestand, een zaak van minuten, van seconden zelfs....

In de eeuwigheid werd er niet meer geteld met tijdverdeelingen, ingesteld door menschen met ephemere levens.

Jaren waren er als een zucht.

Ze wist, dat ze, zoodra ze het aardsche bestaan achter zich zou hebben, met Jacob en Catherine te zamen zou zijn. Haar wachtperiode zou in

een droom, zonder besef van afstand, voorbij gaan.

Ze haakte naar 't einde....

Een vreemdsoortig geschel deed haar uit haar peinzen ontwaken.

Ze schrikte op en vroeg een harer baboes, wat 't beteekende.

‘*Njonja, Klontong china ada.*’¹⁾

Ze verstond haar lijfmeid niet en deze, op haar beurt, kon niet wijs worden uit 't geen haar mevrouw zeide, en besloot den man in quaestie maar eens te roepen.

Dat gaf tevens wat afleiding, 't was toch al saai genoeg, de nieuwe *Njonja* zat, als meneer niet thuis was, maar te piekeren in een stoel. Spreken deed ze heelemaal niet; ze nam niet de minste notitie van de *orang djava*²⁾ op 't erf, en gaf bijna geen *printa's*³⁾.

Ze wist ook bijna niets van 't Maleisch af, die *tottoh* met haar licht haar en haar witte gezicht.

Die *blanda's*⁴⁾ deden toch zoo raar.

Waarom die andere witte mevrouw 't huis uit had moeten gaan, begreep Sima niet.

- 1) Mevrouw, er is een Chineesche marskramer.
- 2) Inlanders.
- 3) Bevelen.
- 4) Blanken.

Er was toch niets aan, dat meneer een tweede vrouw had genomen, hij had er toch geld genoeg voor, de Javanen deden 't al veel eerder en de Chineezers ook. De Islam stond den mannen zelfs vier vrouwen toe, maar een gewone Javaan kon zich zulk een weelde maar zelden veroorloven.

Twee was echter niets bijzonders; Sima's broer, die *mandoer*¹⁾ was bij een *toekan minatoe*²⁾ had er ook twee; de eerste had hem geen kinderen geschonken en toen was 't zoo dood natuurlijk geweest, dat hij, toen zijn baas hem opslag gaf, er een tweede bij had genomen. Ze woonden nu gezellig bijeen, de eerste vrouw had een weefstoel gekocht en batikte sarongs en de tweede zorgde voor de kinderen. En, als ze niets te doen hadden, dan dubbelden ze een uurtje met de andere vrouwen in de kampong of gingen een buurpraatje houden aan de *warong*.

Ze waren allebei zoo vroolijk en tevreden, als 't maar kon, heel anders dan die witte mevrouwen, de nieuwe, die leek wel *sakit kepala*;³⁾ als meneer thuis was of als de kinderen er waren, dan lachte ze wel weer, maar zoodra ze allen was, scheen ze versuft.

- 1) Opzichter.
- 2) Wasch-baas.
- 3) Gek.

En de andere mevrouw was ook verdrietig en woonde in een klein huisje met haar kinderen, net indo's. Ze wist er natuurlijk alles van. Saridja, mevrouw's tegenwoordige lijfmeid, die eerst *djahid*²⁾ was, was een oude *sobat*¹⁾ van haar en deze kwam nog wel eens op 't erf en vertelde alles van haar meesteres.

En dan vertelde Sima weer van de nieuwe meesteres en zoo bleven ze op de hoogte.

Ze had Saridja haar verwondering uitgedrukt over 't feit, dat meneer heelemaal nooit zijn eerste vrouw kwam bezoeken en dat deze ook niet over hem sprak.

En Sima vertelde dat *njo* en de kleine *non* dikwijls op visite kwamen, maar de groote *non* was er nog in 't geheel niet geweest, waarop Sadra betoogde, dat de groote *non terlaloe mara*³⁾ was over 't tweede huwelijk van haar Papa.

Rare *orangs* toch, die *blanda's*.

Ze maakten zich het leven moeielijk voor niets.

De twee baboes begrepen er niets van, Saridja vond 't zelfs onverklaarbaar, dat alles zoo was gegaan.

Als de eerste mevrouw Roodhuyzen het zoo

- 2) Vriendin.
- 1) Naaister.
- 3) Vreeselijk boos.

vreeselijk had gevonden, dat haar man een tweede vrouw ging nemen, dan had ze dat toch wel kunnen voorkomen, door haar zuster iets in te geven.

Sima grinnikte en knikte met het hoofd en Saridja stopte een nieuwe sirih-pruim in haar uitgezakte mond en verder zeiden ze niets. Na een poos spuwde Saridja de sirih uit, die een bloedvlek op den grond maakte; ze trapte er even met haar blooten voet op, toen zei ze heel gewoon:

‘Blanda's kunnen niet altijd rijst verdragen, niemand kan helpen.’

‘Eerste mevrouw zeker niet aan gedacht.’

‘Kan nog,’ merkte Saridja lakoniek op.

‘Blanda's doen niet.’

Nee, Catherine Roodhuyzen zou er zeker niet aan gedacht hebben, het tweede huwelijk van haar man te verhinderen, door haar zuster iets in te geven, dat haar, voor goed, onschadelijk zou maken.

Zoo iets mocht niet, volgens de wetten van de maatschappij, waarin zij leefde.

Maar Ida mocht wel haar leven en haar geest vergiftigen; Ida mocht wel, door te begeeren wat haar niet toekwam, een huwelijk van vijftien jaar ontwijden, een gezin uit elkander rukken, de vrouw van haar man, de kinderen van hun vader berooven.

Dat was niet strafbaar.

Inbrekers worden achter tralies gezet, maar in dringers loopen vrij rond in onze fatsoenlijke, eerlijke gezelschaps-wereld.

Ida wist niet, wat haar baboe en die van haar zuster samen verhandelden; ze lette niet op de bedienden, die haar in 't minst niet interesseerden. Wel vond ze 't een voorrecht zulke onontwikkelde wezens om zich heen te hebben, in plaats van Hollandsche ondergeschikten, die natuurlijk alles begrepen zouden hebben.

Ze wist 't wel niet uit persoonlijke ondervinding, want haar leven in Holland was, hoewel prozaisch en saai, ten minste rein en zonder schuld geweest, maar ze vermoedde toch wel, dat, in een geval als 't hare, Hollandsche meiden, van gelijke beweging als zij, erg lastig en onhebbelijk hadden kunnen zijn.

De bruine monsters letten natuurlijk op niets, mogelijk was 't hun niet eens opgevallen, dat ze een andere meesteres hadden gekregen. Zij zelve kende de inlanders op haar erf nauwelijks van elkander en verwarde b.v. altijd den koetsier met den tuinman, tot haar man haar geleerd had, dat de eerste een *toetoeep* droeg, een soort van hoed, dien hij liefst boven op zijn hoofddoek balanceerde, en die haar deed denken aan de be-

bloemde, omvangrijke hoofddeksels, die de boerinnen in Noord-Holland boven haar oorijzers en kappen dragen.

Ze had zoo weinig met haar bedienden te doen; daar ze heelemaal niets van 't Maleisch af wist en, van 't begin af, geen neiging had getoond om het te leeren, alweer uit haar ingeboren zucht tot contradictie, had haar man de hulp van een *nonna* voor haar ingeroepen. *Nonna* Pien, een *half-caste*, was als weduwe van een schrijver bij een der departementen met een half dozijn kinderen achtergebleven, waarvan het moederschap haar slechts van een paar toekwam. De vier oudsten waren voorkinderen van haar man. Bij zijn dood hield zij ze echter bij zich; ze vond 't *kassian* om ze naar de Weeskamer te sturen en ze had nu toch eenmaal beloofd om voor ze te zorgen.

Haar pensioen was bitter klein, maar ze was een energiek vrouwtje en deed van alles om in de behoeften van haar zestal te voorzien.

Ze was zoo wat een algemeene noodhulp en sprong voor iedereen en alles in.

Nu eens deed ze dienst als ziekenverpleegster, dan weer als baker, om een poosje later weer eens in een *toko*¹⁾ te helpen of bij een liefheb-

1) Winkel,

berij-comedie als camériste of bij een gecostumeerd bal als raadgeefster op te treden.

Ze was *pinter*¹⁾ voor twee, ja!

En altijd goed gehumeurd.

Wie in de ras zat met 't een of ander, liet haar roepen en dan was 't: 'Laat maar, ja? *Nonna Pien* zal voor u doen.'

Een van haar baantjes was om onbeholpen *tottoh's* te helpen.

Ze had zoo haar vaste klanten, bij wie ze 's morgens een uurtje ging om 't huishouden te doen.

Ze kwam dan in een Deeleman-Kar en na kokki met de noodige orders naar de *pasar*²⁾ te hebben gestuurd, ging ze verder.

Onderdehand deed ze nog eenige besognes af; dan kwam ze terug om met kokki, die inmiddels met haar inkoop klaar was gekomen, af te rekenen en haar alles voor de rijsttafel en 't avondeten te zeggen.

Soms ook kwam ze, beladen met potjes en pannetjes, vol met spijzen en toespijken, die ze zelve thuis had bereid.

Andere dagen weer bleef ze een poosje en

1) Bij de hand.

2) Markt.

hielp ze kokki of wel maakte ze de *goedang* schoon en maakte lijstjes van wat er bij den blikjes-Chinees noodig was.

Eten bleef ze nooit, daar ze thuis bij haar kinderen werd gewacht; zelfs haar hulp als verpleegster diende ze sporadisch toe.

Nonna Pien was altijd ambuland en hoeveel postjes ze er ook bij kreeg, had niemand zich ooit beklagd, dat ze iets verwaarloosd had.

Voor mevrouw Roodhuyzen was ze een groote hulp; ze zorgde, dat kokki haar een behoorlijke rijsttafel en een smakelijk avondeten voorzette en ofschoon *nonna* Pien lang niet afkeerig was van een bescheiden winstje, gaf ze toch minder uit dan ze zou gedaan hebben, wanneer ze zelve 't huishouden had bestierd.

‘Kokki steelt altijd, bah! ik neem procent,’ zei ze heel gewichtig, als iemand 't durfde wagen haar een opmerking te maken.

‘Ik neem zes procent,’ voegde ze er *sotto voce* bij, ‘ik heb zes kinderen, ja? Net één procentje voor ieder, heb nog niks voor me zelf. Beter, ik neem eerlijk, dan kokki steelt, voor mevrouw eender en ik kan beter gebruiken dan inlanders.’

Voor Ida was ze bijzonder nuttig, daar deze het vervelend (of pijnlijk?) vond haar man om

allerlei inlichtingen te vragen, die betrekking hadden op Catherine's bestuur.

‘Begrijp best, mevrouw; is zoo lastig voor mevrouw, ik zal wel uitvisschen van de bedienden. Weet toch, ja? Mevrouw moet mij maar zeggen, ik kan mevrouw wel terecht wijzen en als mevrouw *obat*¹⁾ noodig heeft, zegt mevrouw maar. Wil mevrouw kindje hebben, ik geef mevrouw *obat* ja, voor meneer. Wil mevrouw niet hebben, ik geef andere *obat* voor mevrouw zelf. Mevrouw moet niet geneeren, *nonna* Pien weet alles en praat nooit.

‘Als ik kom bij een mevrouw, en mevrouw zegt: “Hé, Pien, weet-je, die en die heeft een kindje?” Ik zeg zoo, ja, mevrouw?’ en als een andere mevrouw mij zegt: ‘Gek toch, ja, zus of zoo geen kindje, zoo lang al getrouwd en de man zoo *perliep*²⁾’ Dan zeg ik net zoo: ‘Ja, mevrouw; dan kan best gebeuren, ik geef allebei *obat*.’

Ida bedankte voorloopig voor het aanbod. Haar man *perliep* genoeg, zooals *nonna* Pien 't had genoemd.... ten minste, ze zou hem zeker geen *philtre d amour* geven, 't geen de *nonna* toch zeker met haar *obat* bedoelde.

- 1) Medicijn.
- 2) Verliefd.

Aan een kind krijgen, dacht ze niet. Ze wist niet of 't haar geluk zou verhoogen - of 't haar genoegen zou doen, zoo verbeterde ze zichzelf. Geluk was zoo'n groot woord.

't Zou de zaak nog maar gecompliceerder maken. Liekie had laatst gevraagd, of tante Ida niet eens een kindje wou bestellen? Ze zou zoo graag een aardig klein zusje hebben, veel leuker dan Gonne, die nooit meer met haar spelen wou en zoo wijs en vervelend werd.

Ze had al zoo lang naar een levende bakerpop verlangd en, elk jaar, had ze het op haar verlanglijst gezet, maar altijd opnieuw kwam er een pop, in plaats van een echt kind. Mama was ook zoo flauw, maar tante Ida, die zoo lief was....

Ze stootte het kind van zich af, bijna ruw. Zij lief.... God in den Hemel!

En toch had ze Liekie nog maar 't liefst bij zich, 't kind gaf haar afleiding.... de dagen waren ook zoo lang.

Alleen uitgaan vond ze vervelend; waar zou ze gaan? Ze had geen kennissen en ze durfde niet te winkelen, uit angst Catherine in de een of andere *toko* tegen te komen.

Catherine of Gonne.... ze wist niet wat erger zou zijn.

's Avonds ging ze ook zelden uit; Jacob's vroe-

gere vrienden vermeden hem nu, hij werd gewoon genegeerd, als hij in de comédie of in de club kwam, en hij trok er zich meer van aan, dan hij 't ooit van zich zelf zou verondersteld hebben.

Het hinderde hem geweldig, als hij met Ida uitreed, slechts een sporadischen groet te ontvangen, die hem minachtend, als een aalmoes, werd toegeworpen.

Anderen draaiden zich om, terwijl het hem ook menigmaal gebeurde, dat een zijner vroegere *sobats* hem brutaal aankeek, zonder te groeten.

Daar hij, door zijn kantoorzaken, toch met verschillende lui in aanraking kwam, en men daar van zelf beleefd jegens hem was, merkte hij er, in 't gewone leven, niets van, maar zoodra hij één stap buiten zijn beroeps-leven zette, werd hem de algemeene verachting, als 't ware, in 't gezicht geslingerd.

Op recepties werden er kleine groepjes om hem heen gevormd, maar rugsgewijze, zoodat hij er juist buiten stond.

Uitnoodigingen voor diners of bals ontving hij niet; zelfs op de groote, periodieke afdoeners of bij trouwfeesten, werd zijn naam, met opzet, vergeten.

Als hij er, een enkelen keer, met deze of gene over begon, dan was 't, met een onbeholpen

schouder-ophalen: ‘Ja, God, kerel, wat wil-je er aan doen? Onze Indische maatschappij is waarachtig op liberale leest geschoeid, maar er zijn grenzen.... er zijn grenzen, *que voulez-vous?* De families hier nemen 't op voor je vrouw.... dat kun-je ze niet euvel duiden....

En hij hoorde soms waarheden als koeien, die minder aangenaam waren om aan te hooren, dus zweeg hij en schold alleen in stilte op de idioten, die zoo veel en zoo vaak door de vingers zien, maar in zijn geval op eenmaal zoo verschrikkelijk precies en preutsch waren geworden. Als hij 't vooruit had kunnen weten,... ja, dan! Maar wie had nu ooit kunnen vermoeden, dat een algemeen geacht man als hij, die zich steeds buiten vrouwen-quaesties en andere schandaaltjes had gehouden, zoo duchtig *à prendre* zou worden genomen voor iets, dat *au fond* zoo moreel mogelijk was?

Wat drommel, hij had zich dan toch vijftien jaar lang als een model echtgenoot gedragen, ofschoon het hem toch ook wel eens strijd had gekost. Maar hij had nooit toegegeven aan aanvechtingen, van welken aard ook. - Hij had zijn huwelijkscontract ongeschonden gelaten, en dat zou hij waarschijnlijk ook zoo gelaten hebben, tot de dood van een der beide contractanten het van zelf zou ontbonden hebben.

Maar toen zijn schoonzuster uitkwam en hij, door haar komst in zijn huis, dagelijks in aanraking kwam met een appétissante, jonge vrouw.... ja, God, een man is dan toch geen stuk steen en geen anachoreet....

En zij was nu eenmaal een fatsoenlijke vrouw, trouwens, hij had 't ook *downright* gemeen gevonden om zijn vrouw te bedriegen en dat met haar eigen zuster. Men kan toch alle gevoel van kiesheid zoo niet op zijde zetten....

En zijn pleidooi, dat in vorm afwisselde, maar altijd op 't zelfde neerkwam, namelijk, dat hij echtscheiding eerlijker en braver vond dan echtbreuk.... werd telkens door hem herhaald in de hoop, dat hij er het protest zijner vrienden en de echo er van in zijn eigen hart, door tot zwijgen zou brengen.

Hoofdstuk X.

Op 't Koningsplein.

't Was Sint Nicolaas; op de scholen was er voor de kleintjes gestrooid door een heuschen Sint; in den vooravond was 't vol geweest bij Tersteegh, waar de grooteren *Punch-à-la-Romaine* en ijs met boterletters hadden verorberd.

's Avonds was er feest in de Harmonie en in Concordia; er waren ook kleine en groote geschenken gewisseld in families, die òf pas uit Holland waren òf de traditie van den vijfden December hoog hielden.

Maar de feestvreugde was toch maar een flauwe afschemering van wat er, op dien dag, in 't moederland van gemaakt wordt.

Onder de jongeren was er echter nog al animo, de jongens van 't Gym hadden al weken vooruit

afgesproken eens royaal te fuiven. Ze zouden zich, in den na-avond, als de oude lui naar een der beide societeiten waren, vereenigen op 't Waterloo-Plein en van daar uit een leuke tocht maken langs de *toko's* op Rijswijk en Weltevreden en in 't teruggaan, door *Pasar Bahroe*, in de Chineesche *toko's*.

Er waren er onder de jeugdige *lions*, die vijf-en-twintig pop op zak hadden, met 't stellige plan ze 'stuk te slaan' ook.

Ze zouden *patassan*¹⁾ koopen en afsteken, vooral zevenklappers en voetzoekers, en ze zouden een jool hebben van belang.

Jack Roodhuyzen zou ook van de partij zijn, en hij had zich ook vast voorgenomen flink mee te doen, maar 't ongeluk wilde, dat hij als 't vischje was en geen rooien duit op zak had.

Dat was nou toch een lam geval.

Pa had 'm een nieuw horloge voor zijn Sint Nicolaas gegeven en tante Ida had hem een ketting er bij beloofd. Dus durfde hij hun niets te vragen. Trouwens, Pa was op 't punt van geldzaken nooit zoo heel best te spreken geweest. Allemachtig flauw. Omdat hij van zijn ouwen heer, tot zijn zestiende jaar toe, een dubbeltje zakgeld

1) Vuurwerk.

had gekregen, was 't volstrekt niet noodig, dat hij zijn zoon zoo kort hield.

Wat had-je daar nou an; één onnoozel duppie voor zeven dagen, en niet eens cigarettten vrij?

En de *goedang* in gang *Ketàpan* was ook een slechte ruil geweest voor die van 't Koningsplein; daar had hij nog wel eens iets kunnen snaaien, de Chineezzen waren niet kieskeurig en hadden hem menigmaal een paar kwartjes voor de een of andere flesch of voor een lekker blikje gegeven. Maar dat ging nou zoo slecht.

Tante Ida liet hem wel snoepen in de *goedang*, als hij er trek in had, hetgeen bij een jongen natuurlijk een chronische toestand was, maar dat was overdag en dan kon-je zoo moeielijk iets meenemen.

Vroeger was 't juist zoo leuk om 's avonds, als Pa en Ma uit waren, in de *goedang* te gaan met een sleutel.... die er toevallig op paste. Hoe hij aan dien sleutel kwam, deed Jack altijd grinneken van plezier.

Hij had *Wongso*, een der spens, eens betrapt, toen hij aan 't morrelen aan 't *goedang*-slot was; hij had 'm toen den sleutel afgenomen en dien voor eigen gebruik aangewend.

Dat lag nog al voor de hand, maar nou ging 't niet meer.

En in de *goedang* bij zijn Mama viel niet veel te nemen, Schraalhans was er keukenmeester.

Voor zijn Sint-Nicolaas kon hij ook niet veel verwachten van Ma, tenminste geen vijf-en-twintig pop en die had hij toch nodig.

Hij wou niet minder zijn dan de andere jongens en dat nu niet. Hij had toch al verschillende opmerkingen moeten horen, die hem niet aanstonden.

't Was eigenlijk toch lam voor een jongen, als er zoo iets gebeurde en zijn Pa en Ma niet meer bij elkander woonden.

Voor sommige dingen was 't gemakkelijk, omdat ze je niet zoo na konden gaan, maar 't had veel tegen ook.

Vroeger was zijn Ma ten minste beter bij kas. Als hij trachtte Gonne eens wat af te zetten? Liekie en zij hadden een vetten spaarpot.

Meisjes kunnen veel eerder wat sparen; die hebben niks nodig.

Gonne had den spaarpot in haar kast staan, ze kon 'm best wat geven.

Op een dag begon hij er over, langs een omweg natuurlijk.

'Zeg, Gonne, wat wil-je van me hebben voor je Sinterklaas?'

'Nee, maar Jack, wat bezielt jou? Daar meen je toch niks van.'

‘Kat.’ De, op minachtenden toon geuite, scheldnaam had bitter weinig effect op Gonne, die zulk een lage opinie van haar broer had, dat niets haar ooit van hem verbaasde.

‘Wat ben-je toch een saai mirakel.’

‘Dat kan wel. Is dat alles, wat je me te zeggen hebt?’

‘Nee, hoor eens, Gonne. Ik wou op Sint-Niklaas zoo graag uit met de jongens van men klas....

‘Hè, dat zou ik gemeen van je vinden. Ik had juist gedacht, dat we gezellig bij Mama zouden blijven en haar met een of ander zouden verrassen. Ik had een paar crotons willen koopen, om tegen de balustrade aan te zetten of zoo'n hoogen Japanschen pot. De inkijk op 't huis is zoo leelijk.’

‘Nou, of 't.’

‘Juist daarom wou ik er iets voor koopen....

‘Zit-je er dan zoo dik in?’

‘Dat niet, maar Liekie en ik hebben nog wel wat in onzen spaarpot....

‘Valsch genoeg....

‘Niet waar; 't komt ons toe; als Pa ons vroeger wat gaf, dan kreeg jij 't net zoo goed, maar jij verteerde 't dadelijk.’

‘Dat spreekt, een jongen heeft veel meer noodig dan meisjes.’

‘Dat zegt de jongen,’ sprak Gonne op een

toon, die veel te bitter voor haar dertien jaren klonk.

Jack lette er niet op, maar vroeg met een vleierende stem: ‘Gonne, toe, je moest me eens uit je spaarpot presenteren?’

Gonne lachte en zei: ‘t Spijt me, maar 't kan niet, Jack. Hij zit op slot.’

‘Da's een flauwe mop, je kunt 'm toch open maken.’

‘O! zeker, maar niet voor jou.’

‘Je bent een naar spook en een slechte zuster ook. Je moest eens van andere jongens hooren, hoe hun zusters voor ze zijn.’

‘Dan verdienen ze 't zeker meer dan jij.’

‘Nee, da's een mooie. Wat is er nou weer niet goed an me?’

‘Hè, Jack, hoe durf-je je zoo onnoozel houden? Je weet best, wat er aan je mankeert. Ten eerste kon je een heelen boel beter voor Mama zijn. Mama heeft enkel verdriet van je, in plaats van plezier.’

‘Loop naar je *nenneh*¹⁾.’

‘Je moest een steun voor Mama zijn en je bent een last voor haar, dat ben-je.’

‘Als ik jelui hier verveel, ga ik bij Papa wonen,’ zei hij sarrend.

1) Grootje.

‘Ga je gang, we zullen je hier niet missen.’

‘Nee, dat weet ik wel. Jij denkt zeker... dan blijft er voor mij zooveel te meer. Je gunt iemand niets. Geef me nou een paar pop of een riks, wat kan 't jou schelen?’

‘Om wat mee te doen?’

‘Nou, om pret mee te maken.’

‘Je moest wat minder denken om pret te maken en wat meer aan je lessen.’

‘Wat ben jij een vervelend kind. Houd je preeken voor je of trakteer er Liekie op, ofschoon.... die bedankt je ook.’

Gonne luisterde niet verder, en ging er ook niet verder op door; wat ze tot Jack zei, hielp toch niet. Vroeger werd hij nog een beetje in bedwang gehouden en was hij ten minste bang voor zijn vader. Als hij 't te bont maakte, kon Pa hem naar Europa sturen.... maar dat zou nu zoo gauw niet gebeuren.

't Dubbele huishouden kostte te veel, dat wist Jack drommels goed.

Hij deed dus precies, wat hij wilde, en maakte 't zich op school zoo gemakkelijk mogelijk. Pa zag zijn rapporten toch niet geregeld.

Liekie ging den St. Nicolaas avond bij tante Ida doorbrengen. Toen ze er, na haar middagdutje kwam, stond er een groote tafel voor haar

klaar met genoeg lekkers om zes zulke meisjes als zij ziek te maken.

Op de hoeveelheid was meer gelet dan op de hoedanigheid, wat te verklaren was door de omstandigheid, dat *nonna* Pien er voor gezorgd had en als goede moeder had, uit de bestelling, ook de bedeeling voor haar eigen kroost had willen halen.

‘Kinderen lust toch,’ had ze gedacht en daarom had ze alles zoo inferieur mogelijk genomen.

Ida dacht, dat er misschien niets beters te krijgen was in Indië en had met eenigen weemoed terug gedacht aan de verfijnde weelde, die er, gedurende de December-dagen, in den Haag ten toon wordt gesteld.

Ze had er wat voor gegeven om nog eens door de Hoogstraat te kunnen wandelen en de verschillende uitstallingen in de bekende winkels te zien.

Er was toch iets heel gezelligs en gemoedelijks in de voordrukke, zelfs voor groote menschen.

Zij had er zelve nooit veel aan gedaan, maar toch had ze in de algemeene feestvreugde gedeeld.

En dan de aardigheid en 't bedistelen voor de Indische cadeaux; daar was Papa altijd erg op gesteld geweest. Begin October al moest er voor gezorgd worden.

Zij zelve had er ook schik in gehad en ze hadden zich, met hun beiden, werkelijk ingespannen om de kist met verrassingen klaar te maken.

Wat een vreugde, toen er voor Jack een atlas en een dictionnaire besteld werd; de oude heer kreeg er de tranen van in zijn oogen. Wat een grooten kleinzoon had hij al. 't Was, als de dag van gisteren, dat hij schoentjes en jurkjes voor de eerste luiermant uitstuurde. Wat had hij er toen om gelachen, toen Catherine schreef, dat zij er op gesteld was een persoonlijke bijdrage van Papa voor haar baby-uitzetje te ontvangen.

't Werd Ida op eenmaal week om 't hart.... als Papa 't wist?

't Was toch jammer....

Catherine was wel niet idealistisch gelukkig geweest, maar....

Enfin, ze had de kinderen, en *zij* had haar man. 't Ging toch niet aan, de een alles en de ander niets.

Maar toch zou ze blij zijn als St. Nicolaas achter den rug was. Jacob had haar een mooi byou gegeven en hij was heel aardig geweest, maar aan de innigheid, waarmede hij Liekie had omhelsd, meende ze toch te merken, dat ook hij terug dacht aan vroeger en dat hij de overigen miste.

‘Komen Gonne en Jack niet?’ had hij eindelijk gevraagd.

‘Jack is uit met jongens, hij had toch zijn cadeau al beet,’ zei hij, ‘en Gonne bleef bij Mama.’

‘Goed.... goed.... en zeg nu eens, prul, of je tevreden bent? Heeft tante niet mooi gezorgd?’

Jawel,’ antwoordde 't kind langzaam, als wilde ze haar vader, onder 't aanhooren van dat ééne woord, gelegenheid geven, er nog heel wat bij te denken.

En hij dacht er bij, maar mogelijk niet, wat Liekie bedoelde.

Hij dacht aan Gonne, zijn *spirited* oudste meisje, dat liever haar St-Nicolaas geschenken miste dan ze te komen halen.... daar, waar haar ouderlijk huis was geweest, waar haar moeder gewoond had en nu verdrongen was.

Hij dacht ook aan Catherine....

Sentimenteel van aanleg was hij allerminst; trouwens Indië was er geen land voor.... en zijn oogenblik van weemoed was snel voorbij; als een acute pijn was 't door zijn hart gegaan, als een aandoening van intens lijden.

Terstond ging 't weer over, hij stoeide met Liekie, die hij zijn braaf trouw dochttertje noemde,

en hij liefkoosde zijn mooie, frissche vrouw, die hij wel moest liefhebben, uit dankbaarheid omdat... omdat zij zulk een groot offer van hem geeischt had.

De ironie dezer gedachte doorflitste zijn brein, toen zette hij dat lastige gepieker van zich af en praatte hij zich in, dat de levende realiteit toch vrij wat beter was dan alle theorie.

Ida bestond voor hem, ze was een tastbare realiteit en dat andere was maar denken. Wat hoefde hij zich altijd muizenissen in 't hoofd te halen.... dat deden anderen toch ook niet.

‘Blijf-je eten, Liekie?’ vroeg hij, na een poos.

‘Nee, ik mag niet,’ antwoordde 't kind teleurgesteld. ‘Ik moet ook nog St. Nicolaas vieren bij Mama. Gonne zei, dat ik vroeg thuis moest zijn, omdat 't zoo vol is op straat.’

‘Ik zal je laten thuisbrengen. Roep den koetsier maar even.’

De koetsier was uit, de *kebon*¹⁾ beweerde, dat mevrouw hem permissie had gegeven, maar mevrouw herinnerde er zich niets van. Ze kende den man amper en had nog geen twee woorden met hem gesproken.

Nonna Pien gaf elken ochtend de rijstzulzen

1) Tuinjongen.

en de Turksche tarwe voor de paarden uit en rekende met hem af voor 't gras.

‘Of de tuinjongen niet rijden kon?’ informeerde ze.

Nee, dat vertrouwde Liekie's Papa niet.

Dan moest ze maar in een dos-à-dos met een baboe.

Op andere avonden zou 't wel gaan, maar nu met de drukte, er werd nog al vuurwerk afgestoken en dat met de stoomtram op Molenvliet....

Ida vond haar man bespottelijk overdreven en vroeg knorrig, waarom Liekie zich niet had laten halen?

Ze had 't vergeten en.... heusch, ze durfde niet langer te blijven.

De waarheid was, dat de verrassingen haar tegen waren gevallen en dat ze erg nieuwsgierig was naar 't geen er bij Mama voor haar zou zijn. Saridja zou haar stellig komen halen, maar ze had geen geduld op haar te wachten.

‘Paatje, toe, brengt u me thuis?’

‘t Was zoo'n heel gewone vraag en toch welk een wanklank in de omgeving, waarin ze gedaan werd. Ida keek 't kind woedend aan en haatte haar op dat oogenblik.

Haar vader wist niet wat te doen.... hij was nooit bijzonder angstig voor zijn kinderen geweest,

maar Catherine was ook zoo zorgzaam, dat hij zich nooit ongerust had hoeven te maken.

Maar nu was 't iets anders,.... bovendien 't was toch zoo natuurlijk, dat hij zijn eigen kind begeleidde.

't Was een heerlijk frissche avond; ofschoon men in den regentijd was, had 't weer zich bijzonder goed gehouden.

‘Kom dan maar, poesje, neem je lekkers dan maar mee.... zal ik 't voor je inpakken? Ik heb binnen, in mijn kamer, nog van die monsterkistjes staan.... Liekie lachte haar vader vriendelijk toe. Papa was zoo leuk, veel beter gehumeurd dan vroeger.

Tante Ida daarentegen keek sip en, in haar behoefte om lief te doen, vleide ze haar kopje tegen haar tante aan en, terwijl haar vader in een der zijkamers was om 't noodige voor het inpakken van haar schatten te halen, zei ze: ‘U hebt er eer van, hoor! Pa is tegenwoordig veel meer in zijn hummetje dan vroeger.’

Een paar minuten later gingen vader en dochter weg. Liekie ging zoo maar... zonder hoed of handschoenen, Ida dacht onwillekeurig, hoe de kinderen in Holland 's winters ingemoffeld werden, 't was toch December....

En weer dwaalden haar gedachten af naar haar geboorteland....

't Was zoo leeg in huis, na 't vertrek van haar man en van Liekie.... zoo heel leeg....

En 't scheen haar zoo somber; ze klapte in haar handen en gelastte Sima, die haar ten minste zoo'n beetje verstond, een der jongens te zeggen, wat meer licht op te steken.

De jongens deed zijn werk en ging weer heen, en schoon er meer lichten aan waren, bleef 't nog somber. Een geritsel weerklonk in de stille ruimte, een groote vleermuis kwam binnen fladderen en vloog op 't licht aan.

Ze was niet bang, maar 't was toch griezelig.

Tegen de zoldering aan, teekenden de schaduwen der handvleugels zich scherp af en leek 't, alsof er twee waren.

't Beest daalde en daalde en vloog in kringen rond en steeg weer.... en was onrustig.

'Zeker een slecht geweten,' zei ze halffluid, 'een slechte ziel, die rond waart en geen rust kan vinden.'

Toen schrikte ze van haar eigen stem.

Ze nam een boek op, 't eerste 't beste... Catherine Roodhuyzen stond er in....

Ze wierp 't neer; 't brandde haar in de vingers, als ware 't van gloeiend ijzer.

Toen liep ze op en neer - op en neer... en 't was haar, als beleefde ze weer dien eersten

ochtend, toen ze uit Holland aangekomen was en Catherine haar de *honneurs* van haar huis deed.

Ze hoorde de stem harer zuster.... terwijl ze haar alles uitlegde.

Toen was alles.... van Catherine Roodhuyzen.... nu hoorde 't haar.... Ida!

En weer overviel haar dat vreeselijk benauwende gevoel, waardoor ze zoo geleden had, bij haar intrede in haar huis, op haar huwelijksdag.

Als een gloeiende stroom van schaamte ging haar door de aderen....

Ze kreeg 't benauwd.... alsof ze stikken zou.... Waar was Jacob nu? Dien eenen keer had hij haar zoo heerlijk getroost....

Waar was hij dan? Weg?....

Op eens verloor ze alle besef van tijd en plaats.... Waar was hij dan?

Ze liep, als zinneloos, door 't huis....

Toen stootte haar voet, bij toeval, op een der suikeren poppetjes, die tot Liekie's verzameling hadden gehoord.

't Was zeker van de tafel gevallen.

Ida raapte 't werktuigelijk op en die beweging, hoe weinig ze er ook bij dacht, voerde hij tot de werkelijkheid terug.

O! ja, 't was waar, Jacob was met Liekie mee-

gegaan, hij was bang voor haar. Hij wilde haar niet in een *dos-à-dos* laten zitten, uit angst voor de stoomtram.

Ha.... hoe ijzig!

Ze zag een der wrakke, primitieve voertuigen, een der talrijke *dos-à-dos*, of *sados*, zoals de inlanders ze noemen.... met een mager, klein hitje er voor en een dommeligen koetsier op den bok.... en dan die twee vurige oogen en 't geraas van de stoomtram.... ze zag de botsing, ze hoorde 't kraken van 't wagentje.... en dan....

Dan zou er van den koetsier en ook van Liekie niet veel terecht komen.

Ze zou nauwelijks te herkennen zijn.

Ida gaf een gil.... toen trachtte ze 't schrikbeeld uit haar geest weg te veggen.

Gelukkig, dat Jacob mee was.... anders, wat zou 't vreeselijk zijn.... met welke onuitwischbare teekenen zou zulk een tafereel zich prenten in 't gemoed van ieder, die 't bijwoonde.

Liekie dood.... arme, kleine, bewegelijke, dartele Liekie....

Klein kindje - dat niet meer zou kunnen lachen en spelen.... en vleien en kussen.

Maar ook gelukkig kindje, dat niet op zou groeien om mensch te worden en slecht te zijn en teleurstellingen te ondervinden en pijn te heb-

ben.... o! God, pijn. Ze bracht heur hand aan haar keel.... 't was zoo benauwd....

Niet meer te lijden.... als zoo'n stoomtram.... één schok.... en dan.... nee.... nee!

Ze weerde 't van zich af. Ze was bang, zoo bang, en waar was Jacob?

Als hij eens.... daar op den hoek van Gang Chassé, gaande naar Gang Ketàpan....
waar de stoomtram zoo snel reed?....

Als hij eens.... en zij en Catherine zouden achter blijven? Zou Catherine dan ook
zijn weduwe zijn en zij ook?

Ze lachte luid en schel.... en haar eigen lach viel als een slag op haar trommelvlies
en dreigde 't te doen barsten.

Weer gilde ze.... weer dat gevoel.... alsof iemand haar een klap gaf.

Sima kwam weer eens kijken, mevrouw deed weer zoo raar, net een *orang gilah*.¹⁾

Ze lette niet op haar *baboe*, die voor haar niet meer dan een huisdier was, eer
minder, want een kat of een hond had ze nog eens kunnen aanhalen of toespreken,
maar zoo'n monster niet.

Waar Jacob toch bleef?

Hij zou Liekie thuis brengen, dat beteekende

1) Gek.

bij Catherine. Een koude rilling doorliep haar. Als Catherine eens trachtte hem weer aan zich te verbinden? Wat had haar lijfmeid ook weer laatst gezegd van *obat*? Catherine was al zoo lang in Indië, 't kon zijn, dat zij er aan geloofde. Ze had haar in 't begin ook verteld, dat ze dikwijls Inlandsche medicijnen had genomen en ze ook, met succes, aan de kinderen had gegeven.

Och! wat onzin. Catherine was veel te phlegmatisch, veel te indolent voor zoo iets.

Maar hij bleef toch uit, 't schot was al lang gevallen, Gang Ketàpan was zoo ver niet, hij had al tien keer terug kunnen zijn.

Vreemd toch! Hij was zeker naar binnen gegaan.

't Was meer dan schande van Catherine.... 't was een wraakneming, die niet te pas kwam.

Ze wond zich hoe langer hoe meer op en werd hoe langer hoe boozter en angstiger en dacht, dat ze uren had gewacht; toen de klok sloeg, was ze verbaasd, dat 't kwart over achten was, ze meende, dat 't minstens negen uur zou zijn.

Maar dat deed er niet toe, Jacob had toch terug kunnen, nee moeten zijn en ze zou er hem terdege over onderhouden. 't Kwam niet te pas.

Stil.... wie lachte daar? Was zij 't? En waarom? O! ja, omdat ze 't zoo dwaas vond, dat

zij haar man zou beknorren, omdat hij bij zijn eerste vrouw was.

Zij kon haar rechten toch niet doen gelden, waar die van Catherine in 't spel waren.

Zij kon niets zeggen, zij moest alles verduren en zwijgen.

Wat verduren? Ze wist 't niet.... ze kromde haar rug en boog 't hoofd en hurkte neer, gelijk ze 't den inlanders had zien doen en lei haar wang tegen een stoel aan.... en schrikte, na een poos, toen ze zich zelve in die houding ontdekte.

En nog wachtte ze, steeds wachtte ze op haar man, die al lang terug had kunnen zijn.

Hoofdstuk XI.

In Gang Ketàpan.

Papa had Liekie's pak gedragen; 't was te groot voor haar kleine handjes.

Een paar huizen te voren wilde hij 't haar overgeven.

‘Daar, neem 't nu, poesje, en loop er voorzichtig mee naar huis. Ik zal hier even blijven wachten, tot ik je binnen heb zien gaan.

Maar Liekie, 't bedorven kindje, liet zich zoo niet afschepen en, in haar zorgeloos egoïsme, zei ze: ‘Nee, Paatje, toe, heelemaal dragen, tot vlak bij de voorgalerij.’

‘Dat kan niet,’ begon Papa, maar zijn dochttertje lette er niet op en liep vlug vooruit en wilde hij 't pak niet weer meenemen, moest hij haar wel volgen.

Liekie holde voort en was, in een oogwenk, achter de pilaren van de kleine voorgalerij verdwenen.

‘Gonne,’ riep ze jubelend, ‘Pa is er, is dat nu niet leuk?’

‘Is je Papa er?’ klonk 't van uit de binnengalerij.... als een grafstem, en Catherine kwam doodsbleek naar voren.

‘Jacob, ben-jij 't? O! Goddank’....

Zoo angstig, zoo hulpbehoevend was haar toon, dat meneer Roodhuyzen zich geen oogenblik bedacht, doch de paar trappen, die 't erf van 't huis scheidde op liep, waardoor hij zich in de woning zijner eerste vrouw bevond.

‘Wat is er, Catherine?’

In geen maanden hadden ze elkander gesproken. Toch schenen ze er geen van beiden iets vreemds in te vinden.

‘Er is iets heel ergs gebeurd, iets, dat je weten moet.’

‘Met een van de kinderen?’ informeerde hij haastig.

‘Nee.... ja, dat is te zeggen....

‘Nu dan. Waar is Gonne?’

Op 't zelfde oogenblik trad ze te voorschijn, even bleek als haar moeder, doch kalmer.

't Verdriet had Gonne's kinderlijke onstuimigheid geheel doen verdwijnen.

‘Mijn kast is open gebroken, mijn spaarpot en die van Liekie is er uitgenomen....

‘Wat is dat nu? Wanneer is dat gebeurd? Wat voor bedienden zijn hier? Is de schout er mee in kennis gesteld?’

In één seconde trachtte de zakenman den toestand te overzien.

‘Ik verdenk er Jack van.... ik weet 't zeker,’ zei Gonne, met ijzige bedaardheid.

Haar vader werd driftig, nam haar bij den arm, schudde haar door elkander en riep: ‘Ondeugend nest, hoe durf-je zoo iets te insinueeren?’

Gonne maakte zich los: ‘Blijf van me af,’ riep ze, brutaal kalm, ‘u hebt 't recht niet mij te kastijden. Een vader, die zijn kinderen geen liefde betoont, behoeft ze ook niet te straffen....

Hij luisterde niet naar haar, doch wendde zich tot zijn vrouw en zij, nog precies op dezelfde manier als vroeger, schroomvallig haar jongen tegen zijn strengen vader verdedigende: ‘Och! zie-je, Jack had een afspraak gemaakt met zijn vrienden om Sint Nicolaas te houden en.... ze hadden allemaal geld op zak en.... hij niet....

‘Dat was ook niet noodig,’ bromde meneer Roodhuyzen.

‘In alle geval had hij 't mij kunnen vragen. Nu - en?’

‘t Schijnt dat hij, om zich te redden, den spaarpot van de meisjes heeft genomen.’

‘Dat is een vrij krasse beschuldiging, daar zul je dan toch wel je bewijzen voor hebben.’

‘Gonne zegt....

‘Gonne was altijd hard voor Jack....

Gonne haalde de schouders op.

‘Nu dan, je kunt toch spreken.’

‘U gelooft me toch niet.’

‘Dat kun-je vooruit niet weten. Waar stond die spaarpot? Wist Jack, waar je 'm hadt? Wanneer was je er voor 't laatst in geweest en wanneer heb-je 'm voor 't eerst gemist?’

‘Van ochtend heb ik er nog een gulden uitgenomen om een sarong voor Saridja te koopen, ik had nog een paar dubbeltjes in mijn zak en ik wou haar toch iets voor haar Sint Nicolaas geven....

‘Nu ja, en verder?’

‘En van middag wou ik de cadeautjes, die ik er voor Mama en Liekie en ook voor Jack in bewaard had, uit mijn kast nemen en toen merkte ik, dat 't slot verdraaid was.

‘Ik wurmde er toen net zoo lang aan, tot 't open ging.’

‘En daardoor heb-je 't waarschijnlijk kapot gemaakt en komt je heel inbrekers-historie op je eigen onhandigheid neer.’

‘De spaarpot zat anders niet in 't slot,’ verzekerde Gonne, in 't minst niet geïntimideerd door haar vader's onredelijke woede.

‘Och! die zal er ook nog wel staan, zoek maar eens goed. Laat mij eens kijken.’

Gonne wees hem haar kamer en haar kast, waarvan de deur open stond.

Meneer Roodhuyzen haalde den inhoud door elkander, onderzocht alle planken en laden en eindigde met toe te geven, dat er, in die kast, tusschen de prullen en strikjes en kwikjes, geen spaarpot stond, maar.... kon die nergens anders zijn? Er waren toch zeker meer kasten in huis...

Geen enkele, waar de spaarpot in kon staan.... Hoe ze er nu eigenlijk op gekomen was om Jack te verdenken, 't lag toch meer voor de hand, dat een der bedienden 't gedaan had.

‘Maar Jack is in mijn kamer geweest. Papa, ik heb er hem zelve uit zien komen, vóór hij uitging en toen hij mij zag, werd hij driftig en vroeg hij sarrend, of ik hem weer beloerde?’

‘'t Is een gekke geschiedenis. Hoeveel was er in?’

‘Zoowat negentien gulden.’

‘Hoe kwam-je aan zooveel geld?’

‘O! zoo lang al op gespaard. 't Is van Liekie en mij samen’

‘We hadden nog veel meer,’ vertelde Liekie,

maar we hebben er allebei wat uitgenomen voor Sint-Nicolaas, een cadeau voor Mama, een paar zilveren klamboe-haken, en een boek voor Jack en.... ik had u ook iets willen geven, maar Gonne wou er niet aan meedoen. Flauw, hè?’

‘Was die spaarpot enkel van jelui beidjes?’ vroeg haar vader, luchtig over Liekie's opmerking heen stappende.

‘Hoe kwam dat zoo?’

‘Als Jack iets kreeg, verteerde hij 't dadelijk,’ antwoordde Gonne stroef.

‘Dat alles is toch nog geen bewijs,’ begon meneer Roodhuyzen nadenkend.

‘O! ja, maar Jack vroeg Gonne wel altijd om geld,’ vertelde Liekie, die zoo'n beetje herrie wel leuk vond.

‘Jack wou me altijd afzetten,’ zei Gonne.

‘Je hadt je broer ook best, van tijd tot tijd, iets kunnen geven, als je zoo rijk was,’ viel haar vader knorrig in.

‘Hij kocht er toch maar snoep of prullen voor of hij verteerde 't aan de *warong* en dat wou Mama niet hebben.’

‘Maar waar Jack nu?’ vroeg hij, zich nogmaals tot zijn vrouw wendende

‘Ik weet 't niet, hij is nog niet thuis, hij zou vóór 't eten stellig terug zijn.’

‘Als hij komt, stuur 'm dan maar bij mij.... ik kan nu niet langer blijven.... wat een gezeur ook en.... wat is 't hier warm, luchten jelui wel behoorlijk en laten jelui overdag wel alles goed dicht? 't Is verbazend warm. Kun-je me ook een glas *ajer blanda* laten geven, Gonne?’

‘Dat hebben we niet. Wilt u gewoon water hebben? Liekie, geef de *gendi*¹⁾ eens aan Papa.’

Liekie haalde een gewone waterkan van *terracotta*, zooals de Inlanders ze gebruiken, uit de achtergalerij.

‘Hebben jelui niet eens een behoorlijke ijskan?’ vroeg meneer Roodhuyzen.

‘Het komt er voor ons niet op aan,’ antwoordde Gonne stuursch.

En nogmaals het stekelig gezegde zijner oudste dochter negeerende, merkte meneer Roodhuyzen goedig op: ‘Ik zal morgen een ijskan in Onderlinge Hulp voor jelui bestellen. Als een Sinter Klaasje,’ voegde hij er quasi schertsend bij.

Hij nam 't glas water, dat Liekie voor hem had ingeschonken, werktuigelijk aan.

Het viel hem zoo vreemd door een zijner kinderen bediend te worden en dat in 't huis zijner vrouw. Van natuur was hij alles behalve weelde-

1) Mineraal-water.

rig en van huis uit was hij 't eenvoudig genoeg gewend, maar sedert hij in Indië vertoefde, was hij er zoodanig aan gewoon geraakt verscheiden bedienden om zich heen te zien, dat het hem nu bepaald opviel.

Hij wist wel, dat 't maandgeld, dat hij zijn vrouw toestond, haar geen buitengewone uitgaven kon veroorlooven, maar hij had er zich geen rekenschap van gegeven, dat ze op zulk een eenvoudigen voet leefde en schijnbaar zoo weinig bedienden hield.

Hij scheen zijn plan om terstond weg te gaan, geheel vergeten te hebben, ten minste hij bleef nog, ook nadat hij zijn glas leeg gedronken had.

Catherine vond 't een marteling....

Dat hij, haar eigen man, de vader van hun kinderen, met wien ze toch vijftien jaar in de grootste intimiteit geleefd had, daar nu stond als een vreemde bezoeker.... dat hij straks weg zou gaan... naar die andere.... dat ze hem misschien in lang niet terug zou zien.... dit alles warrelde door haar geest.

Haatte ze hem, verachtte ze hem om 't grievend leed, dat hij haar, willens en wetens, had aangedaan? Zag ze in hem den ellendeling, die haar leven had verwoest en 't tehuis harer kinderen uit moedwil vernietigd had?

Of... nee, dat niet....

In dat korte samenzijn had ze alweer zooveel doorgemaakt, zooveel gedacht.

't Eene oogenblik voelde ze afschuw voor hem en 't volgende voelde ze zich tot hem aangetrokken en was 't haar, als moest zij haar armen om zijn hals slaan.... en hem vragen te blijven....

Haar allereerste gedachte, toen ze hem zag, daar in die schier armoedige omgeving, onder 't schijnsel van de burgerlijke petroleum-lamp, die er in 't midden der binnengalerij hing, was:

‘Wat is hij toch een knappe man!’

En hij was haar man geweest.... en was 't nu niet meer.

Als een doode moest hij voor haar zijn.... als een geest, wiens lichaam niet meer voor haar mocht bestaan, en daar stond hij voor, hij.... levend en sprekend, zoo dicht en toch zoo ver!

En ze verachtte zich zelve, omdat ze hem niet kon haten.... omdat ze hem aankeek, telkens weer en niet durfde spreken, omdat ze bang was, dat zijn verschijning een droombeeld was en weggevaagd zou worden door de werkelijkheid van haar stem.

Gonne vond zijn aanwezigheid een belediging. hij hoefde niet bij hen te komen. Zij kwamen toch ook niet bij hem.

Liekie vond 't vreeselijk aardig, dat Pa er nu eens was, en als ze 't niet gelaten had, uit vrees voor Gonne, die zoo akelig streng kon zijn, dan zou ze net zoo lang gezanikt hebben, tot Paatje bleef eten en dan had ze hem haar kamer laten zien, maar nu durfde ze niet.

Daar kwam Jack.... opgewonden vroolijk!

‘Hallo! God, Pa, u? Nee, maar dat is fideel. Komt u eens kijken, hoe we 't hebben?’

‘Jongen, ben-je gek geworden?’ vroeg zijn oude heer op een toon, die wel in staat was hem te kalmeeren.

‘Ik? Nee, Pa; ik ben uit geweest met.... mijn vrinden. Lol gemaakt.... plezier gehad,’ verbeterde hij.

‘Zoo, en veel geld uitgegeven zeker?’

‘Nou, of we,’ liet hij zich ontvallen. Toen zijn gedachten verzameland: ‘Dat is te zeggen, de jongens hebben ieder wel een pop of twintig stuk geslagen.... maar ik had niets.... Ze hebben me vrij gehoûen,’ voegde hij er, met een hik, bij.

‘Wat heb-je gedronken? vroeg Gonne op den man af.

‘Tamarinde-stroop!’ antwoordde de gymnasiast, een langen neus tegen zijn zusje makende, en met zooveel leukheid, dat Liekie er om begon te schateren.

‘Hoor eens kereltje,’ zei zijn vader streng, ‘je moest je een beetje matigen.’

‘Ik hè niks gezeid,’ begon Jack, met een zondaarsgezicht.

‘Vertel nu maar eerlijk, zonder omwegen, hoe je aan geld bent gekomen om met je makkers uit te gaan?’

Hetgeen Jack voor tamarinde-stroop wilde laten doorgaan, en dat in waarheid een opvolging en mengelmoesje van alcoholische en non-alcoholische dranken was geweest, scheen zijn brein nog te benevelen, ten minste 't was met moeite, dat hij uitbracht: ‘Ik had er voor gespaard....

‘En zoo even zei je, dat de jongens je hadden vrijgehouden....

‘O! ja, zei ik dat? Nou, dan zal 't wel zoo wezen.’

‘Lamme jongen, lieg toch zoo niet,’ dus mengde Gonne zich, met haar gewone energie, in de zaak. ‘Beken nou maar in eens, dat je mijn spaarpot hebt genomen.’

Zonder antwoord te geven op deze beschuldiging, wilde Jack zich verwijderen.

‘Waar ga-je naar toe?’ vroeg zijn vader streng.

‘Naar m'n bed, ik heb koppijn.’

Een flinke tik om zijn ooren bewees, hoeveel waarde zijn vader aan zijn uitvlucht hechtte.

‘Au,’ kreunde Jack.

‘En nu de waarheid. Heb-je den spaarpot van de meisjes weggenomen?’

Jack haalde de schouders op.

‘Zul-je me antwoorden?’ En een tweede tik volgde al heel spoedig op den eerste.

‘t Is een schande,’ zei Jack, half huilend. ‘U hoeft me niet te slaan.’

‘Kwâjongen, ik zal je slaan.... zooveel ik wil.... als ik maar een stok had....

‘En ik bedank er voor,’ gilde Jack, die plotseling over zijn roes heen scheen te zijn, en weer helder en brutaal uit zijn oogen keek.

De lodderigheid was er geheel uit weg.

‘U hebt geen recht hier te komen om me te slaan. Blijf maar in uw eigen huis, u hoeft hier niet te komen. Als ik Mama was, verbood ik 't royaal.’

‘Jack,’ smeekte zijn moeder, die 't tooneel tusschen de twee driftkoppen, met klimmenden angst, had gadeslagen.

‘Niks te Jacken hoor, ik zal 'm de waarheid zeggen. Een mooie vader....

De ontuchtering scheen uitgewerkt te hebben, de nevelen kwamen weer terug.

Hij waggelde formeel en met zijn hand beverig heen en weer zwaaiende, riep hij:
‘Een mooie

vader... wat doet ie hier? Hij hoort er niet. Laat 'm nou maar teruggaan naar zijn lieve vrouw....

Meneer Roodhuyzen was buiten zichzelf van drift en voelde zijn machteloosheid.

Hij wist, dat hij.... als hij zijn zoon nu zou aanraken, een ongeluk aan hem zou begaan.

Hij was een forsche kerel en Jack een tenger ventje; met één slag zou hij hem neervellen.

‘Breng 'm naar zijn bed,’ beval hij Catherine.

Ze stond op en trachtte Jack mee te troonen.

Roodhuyzen wilde volgen.... maar een instinctieve schroom hield hem terug.

Hij durfde niet binnendringen, daar in die particuliere vertrekken....

't Was hem, als voelde hij nu eerst de diepe kloof, die er tusschen zijn vrouw en hem was. Met eigen hand had hij die kloof, die niet te dempen was, gegraven.

't Was laf voor een man haar, alleen als vrouw, te laten optreden tegen dien wilden, halfdronken jongen en toch, hij kon haar niet helpen.

Hij had 't recht er toe verbeurd; hem ontbrak de macht om 't recht van den sterkste, 't mooie, beschermende gevoel, dat een man tegenover de zwakkere vrouw heeft, te laten gelden.

Hij mocht haar niet meer steunen en och, arme ze had dien steun zoo noodig.

Jack was altijd lastig geweest, van dat hij als kleine jongen in zijn *Tjilana monjet*¹⁾ in de achtergalerij rondliep, had zij 't vaderlijk gezag ingeroepen.

En nu, dat ze zijn inmenging meer dan ooit zou behoeven, nu kon hij haar niet helpen.

Nu kon hij zelfs niet bij haar blijven. Hij moest weg, hij moest zijn vrouw en 't kroost, dat hij bij haar verwekt had, verlaten om naar zijn nieuwe levensgezellin te gaan, die hij zich in een, nu onverklaarbaren, roes zijner zinnen gekozen had.

Hij mompelde eenige onverstaanbare woorden tot Gonne, gaf Liekie een vluchtigen kus op 't voorhoofd en wendde zijn schreden naar 't Koningsplein. Gonne zei niets, doch zag hem na met een blik vol verachting; Liekie begon haar schatten te ontpakken.

‘Kijk eens, Gon.... een beursje, hoe vind-je 't? Met twee Hollandsche dubbeltjes er in. Die had tante nog, met 't kleine Koninginnetje er op, aardig hè?’

‘Kind, houd toch op. Je hebt in 't geheel geen gevoel.... je zoudt je alles laten doen en alles laten zeggen.... voor een paar dubbeltjes!’

Liekie keek haar met verbaasde oogen aan, maar begrijpen deed ze haar niet.

1) Hanssop.

Na eenigen tijd kwam Mama terug, Jack lag in zijn bed en sliep.

‘Papa weg?’ vroeg ze onwillekeurig.

‘Ja, gelukkig,’ was Gonne's hartgrondig antwoord,.... en ik hoop, dat hij hier nooit meer terugkomt,’ voegde ze er zachtjes bij.

Hoofdstuk XII.**Jack.**

Er gingen dagen om en Jack vertoonde zich niet op 't Koningsplein.

Zijn vader had hem een paar keer een leitje gestuurd, eerst met verzoek, toen met bevel, bij hem te komen; maar zoonlief had er brutaal onder geschreven: *'Heb geen tijd.'*

't Kon toch zoo niet blijven; meneer Roodhuizen piekerde er bepaald over; het eenig afdoende zou natuurlijk geweest zijn, er met den directeur van 't Gymnasium over te spreken, maar.... dat had ook zijn bezwaren.

Ten eerste was 't verdraaid vervelend voor een vader om zijn zoon aan te klagen en dat van diefstal....

't Was toch meer dan een gewone jongensgrap

geweest om geld uit een gesloten kast weg te nemen, en dan den spaarpot zijner zusjes.

In plaats, dat zoo'n jongen attenties voor de meisjes had, bestal hij ze nog; een meer negatief bewijs van ridderlijkheid had hij moeilijker kunnen geven. Dat beloofde al heel weinig voor later en toch.... zou Jack niet gedeeltelijk zijn taak moeten vervullen?

Een lastige geschiedenis om met een vreemde te bespreken.... lastig vooral ook om de verhoudingen. Zoo'n man zou natuurlijk al dadelijk beginnen met samenwerking tusschen huis en school te verlangen. En dan zou hij, òf moeten bekennen, dat Jack niet meer bij hem inwoonde, òf hem thuis moeten nemen. Dat laatste zou mogelijk zoo kwaad niet zijn. Jack had tucht nodig, moest onder streng toezicht staan, moest voortdurend nagegaan worden en.... dat ging niet op die manier.

Die geschiedenis met den spaarpot had hem de oogen geopend.

Als Jack er niet streng voor gestraft werd, zou hij van kwaad tot erger vervallen.... en dat nog wel zijn eenige zoon.

En dan.... ja, God, 't hielp niet, al bleef hij blind voor de zonneklare feiten; als Jack eens werkelijk den slechten weg op ging, als hij van

een ondeugenden jongen, een slechte jongen werd. Als hij, nu de teugels zoo los werden gehouden, eens aan den hol sloeg, dan.... zou hij er schuld aan hebben.

't Was zijn zoon, hij moest hem vormen tot een braaf, tot een bruikbaar mensch....

Zoo ging het niet langer, hij moest hem altijd bij zich hebben....

'Wat ben jij van avond vroolijk,' dus stoorde Ida zijn overpeinzingen.

Ze zaten in de binnengalerij; sedert een paar dagen regende 't zwaar, ze waren in den vollen natten mousson, en in de achtergalerij tochtte 't bepaald, ook vond Ida 't neerdruppelen op de zeilen zoo'n melancoliek geluid.

't Was er wel warm, en 't was zoo'n vreemd, zoo'n ongewoon iets om 's avonds in de binnengalerij te zitten, maar Roodhuyzen had toegegeven.

Ze zaten ieder aan een kant van de tafel; Ida vond 't doodelijk vervelend, ze praatte zich in, dat ze heimwee had en dat ze zich nooit thuis zou voelen in haar nieuw vaderland, ze had dan ook, sedert een paar uur, een plannetje gemaakt en.... hoe eer hoe liever wou ze den aanval wagen.

Hij keek haar verwonderd aan en vroeg, uit zijn denken opschrikkende: 'Wat wou-je, kind?'

Ze stond op, heel coquet, en boog zich over hem heen; met haar fijne, week-zachte hand streek ze over zijn gezicht, toen, met een vleistem: ‘*Old boy*, je ziet er niets fleurig uit.’

‘Dat wil ik waarachtig wel gelooven,’ klonk 't mat terug.

‘t Is hier ook zoo warm, hè? Weet-je, wat ik gedacht heb, Jaap?’

Als een poes, die kopjes geeft en gëaaïd wil worden, liefkoosde ze hem.

Hij ging er ternauwernood op in; toch voorzag ze wel, dat ze hem in de stemming zou krijgen; hij was anders wel wat ongenaakbaar, die heer en meester van haar.

't Was wel vernederend voor haar, dat ze hem zoo tegemoet moest komen, toch niet 't ware. Ditmaal duurde 't al heel lang, vóór ze de rimpels en den trek van ergernis van zijn gelaat kon doen verdwijnen.

‘Toe nu, Jaap, kijk mij toch eens aan.... 't is nu net, als was je mijlen van mij af. Waar was je?’

‘In Gang Ketàpan.... bij Jack, als je 't weten wilt’.

Half pruilend, half spelend had ze 't hem gevraagd, geen oogenblik vermoedende, dat hij er *zoo*, zoo kortaf, zoo *business-like* op zou antwoorden.

Als een zweepslag trof 't haar. Hij was dus niet van haar, die man, voor wiens bezit ze... een laagheid had gedaan, haar zuster had verraden en een *home* had verstoord.

Als scherpe messen drongen die gedachten in haar brein door, ze verheelde het zich al lang niet meer. Ze geeselde er zich mee als een boete doening.

Maar, dat ze na 't berouw, na haar schuldbekentenis, al was die ook slechts aan haar zelve ge daan, nog altijd herinnerd moest worden aan die andere.... aan die andere woning.... dat was onbillijk.

Van nature was ze niet vroom, anders had ze geen echtbreekster *durven* worden, doch er waren momenten in haar leven, evenals in dat van elke vrouw, dat ze zich door de mystiek van den godsdienst voelde aangetrokken en dat ze behoefte had aan aansluiting met 't Hoogere Wezen, dat zich wel niet, in al zijn volheid, aan haar had geopenbaard, maar waarvan ze toch het bestaan niet negeerde.

Ida Roodhuyzen behoorde tot die soort menschen, die den Hemel en alles, wat er mee in verband staat, als een soort hoofbureau van den telefoon-dienst beschouwen, dat men naar willekeur kan oproepen om aansluiting te verkrijgen.

Ook nu deed ze, in heur hart, zulk een oproeping om gehoor te erlangen.

Ze wilde zich met God in gemeenschap stellen, ze wilde, dat Hij verklaarde, dat 't nu genoeg was, dat Hij, die Zijn Zoon op de wereld had gezonden, om erger zondaars nog dan zij, te vergeven, ook tot haar zou zeggen: 'Ga mijn dochter.... uw zonden zijn u vergeven.'

Het: 'zondig niet meer.' nam ze niet op in haar gebed. Ze wilde wel vergeven worden, ze wilde, vóór alles, rust in haar gemoed en kalmte in haar geweten, maar.... ze wilde ook wel voortzondigen.

Ze wilde gelukkig zijn met Roodhuyzen, ze wilde zijn liefde winnen door liefkoozingen, ze wilde de weelde van het huwelijksleven ten volle genieten. En daarom bad zij God haar te vergeven, wat er vroeger gebeurd was, en het maar te vergeten....

'Weet je, wat ik zoo gedacht heb, mijn oud, brommig mannetje,' zei ze, op een onschuldig speel-toontje. 'Je moest dat vervelende kantoor, dat je zoo moe maakt, en zoo heel niets lief voor je vrouwtje, sluiten en met mij naar Europa gaan.'

Hij haalde de schouders op, nog altijd niet ingaande op haar toenadering.

‘Wel zeker, daar zijn de tijden nog al naar. We maken op 't oogenblik een crisis door, als zelden te voren, de malaise neemt toe, in plaats van af. Je hebt moeite een centje te verdienen en, als je eens bij toeval, een kleinigheidje over hebt, dan weet je, bij God, niet, waar je 't in moet beleggen. Suiker, koffie, tabak, kina, 't is alles even beroerd. In den Oosthoek is 't totaal mis, de laatste *krach* in de suiker is niet meer goed te maken. Al de fabrieken zijn in handen der Chineezzen, in de koffie is blad-ziekte; behalve de groote Deli-maatschappij, heeft geen enkele tabak-maatschappij op Sumatra dit jaar een dividend uitgedeeld. Al de kleine ondernemingen sluiten; er loopen administrateurs bij dozijnen, die nog blij zijn, als ze een onnoozel opzichtersbaantje kunnen machtig worden. Met de Kina verliest zelfs 't Gouvernement; in verscheiden districten is de paddi-oogst mislukt. De petroleum-aandeelen, die in den vorigen mousson zoo hoog stonden, zijn nu niet veel meer waard dan scheurpapier; ze laten voor schatten boormachines uit Europa komen en betalen handen goud voor technische lui en hoe ze boren, er komt geen druppel te voorschijn.

‘En jij praat me, God betert, van reisjes naar Europa, wel ja....

Ze had heelemaal niet naar hem geluisterd. Wat gingen haar nu koffie, suiker en tabak aan? Vervelend toch, zoo'n zakenman.... eigenlijk niet veel beter dan een kruidenier.

Was ze daarvoor.... naar Indië gekomen? Had ze daarvoor haar zuster....

Nee, nee, dat niet; niet meer die ellendige gedachte, die zich als een bloedzuiger vastzette op haar brein. Ze knielde naast hem neer en zocht bescherming in zijn armen....

Maar hij.... heel laconiek: 'Kindlief, dat moet je nooit doen. Je weet nooit, wat er hier op den grond ligt.... en dan ook zoo theatraal.'

Ze rees op.... diep beleedigd.... tranen kwamen er in haar oogen, maar ze drong ze terug.

Ze wist, dat als ze 't niet deed, ze los zouden barsten met ontembaar geweld. O! als ze maar eens uit kon schreien.... als ze 't uit kon weenen haar bitter leed en haar berouw!

Maar niet bij hem.... God, nee, niet bij hem. 't Was eenvoudig grotesk.

Daar stond ze, als jong getrouwde vrouw tegenover haar echtgenoot.... en hij had 't hoofd vol zorgen.

'Ik wou, dat je in de korte uren, dat we samen zijn, je zaken eens uit je hoofd zette, Jaap,' hernam ze vriendelijk, maar nu niet meer agressief

teeder. ‘Kun-je ze niet achterlaten op je kantoor, als je weg gaat, ze afsluiten, weet-je?’

‘Och! dat zou niet helpen,’ zuchtte hij; ‘ook buiten 't kantoor zijn er dingen, die mij ergeren; Jack.’

‘Al weer Jack,’ riep ze wrevelig uit. ‘Kun-je je dat nu niet afwennen? Je moest toch begrijpen, dat 't voor mij meer dan vervelend, ja, pijnlijk, zelfs kwetsend is, om altijd met je kinderen te worden lastig gevallen.... Ze was onbillijk en onwaar....

Over Gonne sprak hij nooit, Jack was in geen dagen bij hen in huis geweest en Liekie haalde ze zelve aan. Daar op eens.... zonder overgang, als door een electriche vonk getroffen, viel hij uit, *cru*, zonder medelijden, zonder haar te ontzien.

‘Had-je soms gewild, dat ik me ook van mijn kinderen had laten scheiden? De band tusschen man en vrouw kan verbroken worden, die tusschen vader en kinderen nooit, versta-je, nooit....

Hij brulde de woorden er uit.... en zij, ze had niet eens 't excuus, dat men in Holland, maar al te vaak aangrijpt om een einde aan een scène te maken: ‘Stil toch voor de bedienden.’

Ze waren alleen in huis; de inlanders sliepen al lang in de bijgebouwen, mogelijk wel in de *kampong*.

Ook hierin was 't alweer haar weinige kennis van 't Maleisch, dat Ida belette haar bedienden behoorlijk te controleeren en te zorgen, dat er ten minste eenigen op 't erf bleven.

Haar man kon haar afsnauwen en mishandelen, als hij wilde, hij kon tegen haar razen en aangaan. Ze was alleen en weerloos....

Hij sprak door en zij was zich nauwelijks bewust, van wat hij zei.... ze voelde zijn woede over zich heen gaan.... en had alleen maar een vaag besef van angst.

Na een poos bedaarde zijn drift en tegelijk haar angst, hij sprak weer gewoon en 't geen hij zei, drong tot haar door.... 'Zie-je, je moet ge duld met me hebben, het is dan toch, voor mij ook, een lamme geschiedenis. En dat met Jack.'

'Wat is er dan met Jack?' vroeg ze, in een onbestemde overtuiging, dat 't toch beter zou zijn, als ze weer goed op elkander werden.

'Wel, Jack is zoo lastig en.... de jongen moet onder toezicht staan, streng toezicht. Wat zou-je er van denken, als we hem hier in huis namen? Hij kan zijn oude kamer krijgen en....

'Hier in huis? Hoe kom-je er op?' vroeg ze ontsteld.

'Wel, ik zeg je toch, hij moet onder toezicht staan. Hij heeft de leiding van een man nodig....

‘Welnu, doe 'm dan bij een meester in huis,’ ried ze, koel en onverschillig. ‘Er zullen hier, net zoo goed als in Holland, toch wel onder de leeraren van 't Gym. zijn, die jongelui in huis nemen.’

‘O, jawel.... tien voor een....

‘Nu dan....

‘En 't geld? Minstens *f* 120 of *f* 150 in de maand.’

‘Is dat veel voor Indië? Ik weet de waarde van geld zoo niet....

‘Dat schijnt wel,’ bromde hij.

Op 't zelfde oogenblik kwam er een *dos-à-dos* 't voorerf oprijden.

Beiden schrikten ze er van.

Zoo laat nog... en dan een *dos-à-dos*. Ze konden 't dadelijk aan den sjokgang van 't paard hooren.

Een smerige inlander, met een verschoten, vuil baadje en een viezen hoofddoek, lichtte 't zeil op en vroeg: ‘*Toewan....* en dan een verminking, waarin Ida zeker den naam van haar man niet herkende.

Jacob sprak een paar woorden in 't Maleisch en zei toen: ‘t Is hier al weer: *quand on parle du diable on en voit la queue*. We hadden 't net over Jack en daar schrijft me zijn moeder dat ze me noodzakelijk, en vóór den nacht nog, over hem spreken moet.’

‘Je gaat toch niet,’ fluisterde ze, heesch van emotie.

‘Ik zal wel dienen.... ik weet niet, wat er is,’ antwoordde hij gejaagd. ‘Je begrijpt wel, dat Catherine me niet, zonder dringende reden, zou laten roepen.’

‘Och! wat, ze zal overdreven hebben.... of wel.... ze zal naar je verlangen,’ bij 't laatste uitte ze een schaterlach, die door 't stille huis klonk als 't gekrijsch van een roofvogel.

‘Je weet wel, dat Catherine zich nooit tot iets zou verlagen,’ zei hij kalm en waardig.

Daarna ging hij weg Zooals hij was, in zijn wit Singapore jasje, dat hij in den laatsten tijd, nu er 's avonds nooit meer onverwachts bezoekers kwamen, steeds in huis droeg.

‘Saluut dus, ik kom zoo gauw mogelijk terug, maar wacht niet op me, ga gerust naar bed.’

‘Gerust naar bed,’ mompelde ze, toen ze hem had hooren wegrijden.... ‘gerust....

Hoofdstuk VIII.**Alleen.**

Met groote staa-oogen, vol onbestemden angst, keek ze rond. Een reusachtige spin kroop traag en moe over een der platen aan den wand.

't Lichaam was zoo groot als een kleine muis en de pooten waren lang en griezelig en harig.

Ida stelde zich voor, hoe 't zou zijn, als ze uit elken hoek van 't vertrek, uit alle reten van den grond, uit alle scharnieren der deuren, tusschen alle plooiën der draperiën, van af 't plafond.... overal vandaan.... allemaal van zulke ondieën zou zien af komen.... hoe ze op haar zouden kruipen en over haar heen en langs haar, hoe ze 't steken van hun geklauwde pooten overal zou voelen, in haar gezicht, in heur haar, door

haar dunne kabaja heen, op haar armen en borst....

En als ze haar bloed op zouden zuigen - als ze haar fijne, blanke huid zouden doorboren en als ze er afzichtelijke gaten in zouden maken?

Als Jacob, bij zijn terugkeeren, haar zou vinden, neergestort, met die beesten, krioelende op haar lichaam? God! hoe vreeselijk toch, zoo'n nachtmerrie.... bij helder wakker zijn.

Want ze was immers wakker. Ze knipte met de oogen en keek rond. Ze zou wat drinken, een half fleschje champagne, dat had ze laatst ook eens gedaan, toen ze zoo'n melancolieke, vreemde bui had en toen was 't er geheel van overgegaan.

Ze glimlachte flauw - als Jacob, toen ze pas bij hem was, volgens Indisch gebruik, 's Zondags ochtends champagne had opengetrokken, had ze heel verwonderd opgezien en lachend had ze eens tot Catherine gezegd: 'Nu, je bent vooruitgegaan, wat 't materiëele betreft, daar zijn we thuis niet mee groot gebracht.'

En Jacob had, gul-hartelijk, de glazen nog eens volgeschonken en met haar aanstootende, gezegd:

'Neem 't er dan nu maar eens van. 't Zal je goed doen, in Indië heeft men zoo'n kleinen prikkel wel eens noodig.'

En daarna hij Catherine gepakt en gekust en Gonne en Liekie.... en ook haar....

De kinderen lachten om Pa's zoenbui, niets voor Pa. Liekie vroeg guitig brutaal of Saridja en Sima ook niet een beurt kregen?

Hij schudde 't hoofd en sprak er over heen; wat Catherine er van dacht, had ze niet geweten, maar Jacob en zij wisten wel, dat de heele *show* een aanleiding was geweest om haar te kussen. 't Was hem een heerlijke streeling geweest om zijn arm om haar fraai gemodeleerde taille te slaan en een verrukkelijke tinteling om haar lippen te beroeren,

Dat had zij bij zijn aanraking gevoeld en ook de reflex er van. Ze hadden er beiden een oogenblik van genot door gesmaakt.

Hadden ze zich daarmee toch maar tevreden gesteld.... het was zoo zalig, zoo'n bezwijming der zinnen, zoo heel kort, voorbij reeds, vóór ze volkomen was, vóórbij, vóór ze in ontgoocheling ontaard was.

Maar nu? Ze kreunde.... op haar drukte een looden last, heur hart was zwaar in haar.

't Noodlot was tē streng geweest, de verkrachte huwelijksgod had zich tē snel gewroken.

En toch hadden ze niet meer misdaan dan honderde anderen. Zoo iets gebeurde dagelijks, overal.

Catherine en Jacob hielden niet meer van elkander; hun passie-leven was dood; toen kwam zij, en Jacob's sluimerende, ongebruikte gevoelens ontwaakten. De invloed der sekse liet zich gelden; ze kregen elkander lief en t  eerlijk beiden, om Catherine te bedriegen, wilden ze elkander niet toebehooren, alvorens de wet, de convenances, de maatschappelijke verhoudingen, er hun 't recht toe hadden gegeven.

Was dat nu zoo vreeselijk?

Moest ze daarom zoo lijden?

En.... met wanhopige wreedheid, woelde ze in heur ziel en reet de fijnste vezelen er van open.

Maar.... hadden ze hun doel bereikt? Was de voldoening even groot als de verwachting? Rechtvaardigde 't verkregen resultaat het ontzaggelijke offer, dat ze gebracht hadden?

Nee, dat ze een ander hadden laten brengen.... dat was 't.

Zij wilden genieten van 't leven; ze wilden voor zichzelf verhooging van levensgenot.... ze wilden een roes, en Catherine moest 't gelag betalen.

Ze schrikte zelve van de banaliteit van haar denken en toch, z o was 't en niet anders.

'*Soedah dan toch,*' zei ze half luid, de stop-

woordjes van *nonna* Pien, haar factotum, herhalende.

't Was genoeg; van ochtend had ze nog gezegd: 'Mevrouw denk te veel, ja? Mevrouw moet meer pret hebben; als je pret hebt, denk-je niet. Zoo mooie mevrouw moet altijd lachen, is zoo zonde. Zoo altijd in die guis alleen en altijd piekeren, wordt suf van, is niet hoed voor mevrouw.'

Ook dát was waar. Menschen, als zij, moesten niet veel alleen zijn. Als ze veel uitging, veel naar comedies en concerten, veel kennissen zag, veel toilet maakte, dan zou ze veel gelukkiger zijn, dan zou ze niet denken.

In Holland zou ze 't heel anders hebben gehad, veel meer afleiding en daar zouden de fatsoenlijke menschen hen niet zoo *geboycot* hebben als hier in dat lamme Indië.

Ze wist, dat ze onjuist redeneerde, dat men, integendeel, in de kolonie liberaler was dan in 't moederland, maar ze vond het makkelijk 't zich zoo voor te stellen.

In elk geval, zou ze meer afwisseling hebben gehad; en dan, ze hadden nog eens een reisje kunnen maken; wat zou een uitstapje naar Brussel haar nu geen goed doen.

Het zou haar heelemaal opvroolijken en dan één avond in de: '*Monnaie*' een anderen avond

in de Opera, och!' in Brussel was zoo veel.

Maar hier? Zelfs zoo'n paar dagen naar Buitenzorg, zooals ze toen gedaan hadden, was eigenlijk geen afleiding geweest.

Al die boomen en planten, nu ja, wel heel mooi, maar ze wekten geen andere gedachten bij je op. Ze namen je niet uit je zelf, zooals de Engelschen 't noemden. En dat had ze noodig, haar zelf verveelde haar.

En dan dat stille huis....

Hoorde ze daar wat? Als ze eens inbraken, dat kon toch ook. Jacob beweerde wel, dat ofschoon ze een ander begrip van het mijn en dijn hadden dan de Europeanen, de inlanders toch feitelijk meer het goed van anderen met rust lieten.

De voorgalerijen waren toch altijd open en er stonden allerlei meubelen en ornamenten in en men hoorde toch zelden, dat er iets weggenomen was. Wat had Jacob haar ook weer verteld van de inlandsche bedienden, waar ze nog zoo om gelachen had? Dat was in 't begin geweest, toen ze nog bij Catherine logeerde, toen ze nog lachen kon.

Ze hoorde 't hem nog zeggen.... wat had ze zijn stem toen sympathiek gevonden.

Toen hoorde ze er een klank in, dien ze er sedert niet meer in vernomen had, och God!

Maar... waar dacht ze ook weer aan? O, ja, aan wat haar zwager... haar man, bedoelde ze, haar van de inlanders verteld had.

Hoe ze redeneerden: 'Als hun meester of meesteres geld lieten slingeren, dan was dat een bewijs, dat ze 't niet nodig hadden, anders zouden ze er wel beter voor zorgen. Blanken zijn allemaal heel rijk; hoe rijk kan een inlander zich niet eens voorstellen. Maar zoo'n beetje geld, dat hij ergens in een kast of lade liggen laat, heeft geen waarde voor hem. Hij geeft er niet om, de Javaan daarentegen wel, *sekali*,¹⁾ dus neemt hij het... dat is geen stelen.

En als hij een, op 't oogenblik, onbeheerd, horloge of gouden broche, manchetsknoop of iets dergelijks vindt, dan eigent hij zich dat niet toe, o! nee, want hij weet, dat 't niet van hem is, maar hij legt 't ergens onder een ledikant of onder een buffet. Vindt zijn *toewan* of *njonja* het dan, best. Het kwam hun toe.

Maar vinden ze het bij toeval niet en blijft het er een poos liggen, ja, dan neemt hij 't maar, 't lag er toch voor niets en dat zou zonde zijn.

Arme *orang djawa*²⁾ kan zoo best gebruiken,

1) Erg.

2) Javaan.

kassian.' Jacob had 't een diefstal in twee tempo's genoemd.

Ze had 't uitgedacht, ze had 't verhaaltje, 't stukje *folklore*, in haar geest opgezegd, zooals hij 't haar gegeven had, en nu, wat nu?

Nu viel de vreeselijke eenzaamheid weer dubbel op haar neer. Zóó alleen had ze nooit in Holland kunnen zijn. Daar had men ten minste bedienden in huis en ten minste burenen. Maar hier? Zij wist zeker, dat er geen inlanders op 't erf waren; toen Jacob wegreed, had hij er ook al één geroepen, maar niemand was gekomen en de *sado*-man was zelf afgestegen, ook al een bewijs, dat er geen huisjongen in de nabijheid was.

Ze balde de vuist, die ellendige Javanen, wat behoefden ze allemaal weg te gaan? In Catherine's tijd zou dat nooit gebeurd zijn. Die liet altijd een paar baboes in huis slapen, die lagen dan maar, zoo op den grond op een matje, een voor Gonne's bed en een voor Liekie. Catherine had haar ook gevraagd, of ze 's nachts een baboe in haar kamer wou hebben, maar ze had 't griezelig gevonden.

Maar nu was 't toch ook akelig, zoo moederziel alleen en zoo ver van iedereen af; haar huis, geheel omgeven als 't was, door een tamelijk ruim erf, was even afgezonderd als een villa in Holland, ergens buiten. In Hilversum of Ooster-

beek stonden ze zelfs dichterbij elkaar. Als men in Holland buiten woont, heeft men ten minste een waakhond.

Het was haar al vaak opgevallen, hoe weinig mooie honden men in Batavia zag, wel veel kampong-honden, gladakkers, zooals ze zeiden.

Holland was toch wel heel anders!

Als ze nu naar Holland zou kunnen terugkeeren, als ze zich weer zou bevinden in de oude, bekende omgeving, dan zou ze beter zijn, dat zou ze niet zoo behoeven te kampen tegen dat overstelpende gevoel van geestelijke malaise, dat zich hoe langer hoe meer van haar meester maakte en dat haar niet wilde verlaten.

Als Jacob met haar naar Holland wilde gaan, dan zou ze daar een nieuw leven beginnen, rijker en voller nu, dan haar vroeger leven met haar vader. Dan zou ze Indië en alles, wat er gebeurd was, vergeten en dan zou ze wel gelukkig zijn, daar was ze zeker van. Ze hield veel van Jacob, heel veel zelfs, hij was toch maar de eerste en eenige man geweest, die indertijd op haar jeugdige verbeelding had gewerkt en wiens beeld ze altijd in haar hart had bewaard.

Hij was, vooral in den laatsten tijd, wel niet zoo teeder en geduldig, als zij 't wel gewenscht had, maar 't was voor hem ook een lastige positie.

Als ze maar eerst samen weg waren van de invloeden, die nu storend op hun geluk werkten.

Zelfs 't bepeinzen van wat mogelijk zou zijn, had haar gekalmeerd en ze voelde alweer haar illusies herleven....

Maar, och! God, ja 't was waar ook. Jacob had pertinent verklaard, dat 't niet kon, dat zijn middelen 't hem niet zouden veroorlooven....

Wat dan?

Alleen gaan?.... weer een flikkering van hoop... De interessante mailreis, vol afwisseling en afleiding, de terugkomst in het veilige Holland, in het vroolijke den Haag, waar ze kennissen en vrienden had en... herinneringen zonder schande!

Ook die hoop moest ze opgeven; wat zou ze er doen? Wat moest ze zeggen - als de menschen haar zouden vragen, waarom ze nu mevrouw Roodhuyzen was? Mevrouw! een titel, door bedrog verworven, in leed gedragen.

Waar zou ze van moeten leven? Ach! nee, 't kon al weer niet, 't ging niet aan, om Jacob te vragen haar in Holland te onderhouden. Waar zou dan de heele geschiedenis, de ellendige tragedie, voor gediend hebben? Ze had Jacob willen hebben, ze kon hem niet meer verlaten, ze moest bij hem blijven. O! maar hij bij haar dan toch ook.... hij moest haar niet, zoals nu, alleen

laten.... in dat huis, dat voor haar was, als een familiegraf.

Daar kwam 't weer, als op dien eersten avond.... haar bruidsnacht! Een schok ging haar door 't lichaam, een schaterlach ontsnapte haar keel!

Haar bruidsnacht.... toen ze ook zoo.... bang was geweest, toen ze haar slaapkamer niet durfde binnengaan, omdat ze dacht er Catherine's geest te zien. Catherine, die niet dood was.... niet in den zin, dien men er algemeen aan hecht, niet gestorven, niet begraven, maar dood als huisvrouw, dood voor dit huis.... zedelijk vermoord door haar....

'Jacob,' gilte ze; hij was haar medeplichtige, hij moest haar helpen de schuld te dragen. 't Was onbillijk, 't was laf, dat zij er alleen voor op moest komen.... dat zij alleen zoo lijden moest....

'Catherine, nee,' kreet ze, en ze weerde af, met haar handen, 't visioen, dat haar wroegingsvol geweten zag.

't Kwam op haar af, 't drukte op haar.... ze boog er voor, ze knielde neer, ze kroop op den grond.... altijd, altijd voelde ze 't. Klam, kil.... steenkoud.... als een lijk van ether.... zonder materie.... als een oppressie van vreeselijk aanraken.... 't was haar, als worstelde ze er mee. Ze werd er moe van, dood moe....

En toen 't dreigde haar te verstikken, toen ze meende, dat zij er door overwonnen was, en ze de oogen sloot.... toen herleefde in haar, de kracht om te strijden, de wil om niet toe te geven.

Zonder dat ze er zich van bewust was, te zijn opgestaan, liep ze weer door 't vertrek. Zoo eng, zoo klein, zoo benauwd scheen 't haar nu toe....

De angst voor 't visioen was verminderd, maar de angst van 't alleen zijn was in dubbele mate toegenomen.

En 't was zoo warm. zoo stikkend warm.... als ze wat naar buiten ging? De regen had opgehouden.

Ze probeerde op een der Singapore stoelen in de voorgalerij te gaan liggen: meenende, dat de lichaamsrust van 't uitgestrekt zijn, haar goed zou doen, maar er viel niet aan te denken, de stoelen waren nog veel te nat. Akelig, glibberig voelden ze aan. Ze deinsde er van terug. De groote beelden in de hoeken, waarop door de nu openstaande deuren der binnengalerij een flauw schijnsel viel, schenen haar aan te staren en haar te vragen, wat ze er deed?

De beelden waren haar terstond opgevallen, toen ze bij haar zuster in huis kwam. Ze waren Japansch, donkerbruin, uit één stuk, van een

boomwortel gesneden. Fantastisch van vorm en voorstelling waren ze; nu werd ze er bang van.

Wat wilden ze van haar?

Weer die angst! Zou die haar dan nooit met rust laten, zolang ze daar in huis was?

Het was zoo ongezellig in de voorgalerij, tusschen die grijnzende beelden, en weer teruggaan in de binnengalerij of naar een der andere kamers durfde ze niet. Het was haar, al ware er een weefsel gespannen.... een weefsel van fijne, scherpe draden, waar ze niet door heen kon.

En Jacob bleef maar steeds uit.

Wacht, ze zou hem tegemoet gaan; gelukkig eindelijk iets te doen!

Want dat was de hoofdreden van haar malaise, dat ze niets te doen had. Het huishouden vond ze dom en vervelend en bovendien, ze kon toch niet omgaan met die onbegrijpelijke inlanders. Handwerken vond ze een gruwel en voor eenvoudig naaiwerk was 't veel te warm, dat interesseerde haar ook niet. Haar gedachten waren niet opwekkend genoeg om als aanvulsel voor die insipide bezigheid te dienen.

Lezen kon ze niet meer, haar geest was te ongedurig, ze kon er zich niet meer toe bepalen.

En dan nog? Brave menschen verveelden haar, ze haatte het mooi-doen der deugd, evenals de

conventioneel-fatsoenlijke luidjes, de intrigues der ondeugd haten.

En zodra ze las van.... die anderen. Van mannen of vrouwen, die hun geluk trachtten te koopen, ten koste van hun omgeving.... dan gooide ze 't boek neer.

Die hoefden *haar* niet te vertellen, wat ze dachten en gevoelden. Alsof ze 't niet wist?

't Ergste was, dat ze zich onwillekeurig elk geval, al had 't er niets van, aanpaste.

En nu liep ze, in zenuwachtige haast, den weg op. 't Was vreeselijk loopen op haar muilen, 't was haar niet ingevallen om schoenen aan te trekken. 't Was dan ook nog nooit gebeurd, dat ze 's avonds zoo maar eens uitging en dat te voet.

't Was heerlijk in de lucht, een oogenblik deed die zachte, mollige aanraking haar goed en daarom liep ze door.

Ze gaf zich weinig rekenschap van waar ze ging; het doel - haar man tegemoet te gaan, had ze al weer vergeten.

Ze vergat tegenwoordig alles, behalve dat ééne. Maar ze vond de beweging van 't loopen beter dan de monotonie van 't in huis zitten en ze was minder bang.

Ze kwam een *gardoe* voorbij, die met houten hamerslag op zijn blok, 't uur aangaf.

Tien uur was 't.... hoe kon dat nu? Ze dacht, dat 't bijna ochtend was. Zoo eindeloos lang had de tijd, sedert Jacob wegging, haar toegeschenen.

Het was heel stil, ze kwam bijna niemand tegen, wat een verschil toch bij Holland.

En opeens had ze een visie van de Haagsche straten, zoo tusschen St-Nicolaas en Kerstmis.

De vroolijke, prettig kijkende menigte, zich op straat en in de magazijnen verdringende in een lachend, druk gedoe, zich bëijverende om verrassingen en welkome attenties te bedenken en zelf van de vreugde van anderen genietende. Ze zuchtte.... Holland was zoo ver.... 't was haar nu, al liep ze, als een verdoemde ziel, te dwalen in eenzaamheid en duisternis; als had ze, jaren lang, zoo gedwaald. Waar was ze nu? Molenvliet of Rijswijk - geloofde ze, waar de stoomtram langs kwam, ze zag de rails.... Hoe kwam ze daar toch? Hoe lang had ze geloopt? Wacht eens, een der zijwegen, niet ver van een der societeiten, ze wist niet of 't Concordia of de Harmonie was.... ze wist immers niets meer. Waar was ze ook weer met haar denken? O! ja.... tamelijk dicht bij die societeit was Gang Chassé en daar door gaande kwam men in Gang Ketàpan en daar woonde Catherine.... en daar was Jacob nu.

Zeker, ze herinnerde 't zich nu heel goed, 't was wel heel lang geleden.... maar er stond er haar toch nog iets van bij, dat Jacob er heen was gegaan voor Catherine. Daar waren ze nu bij elkander.... de heele familie, Catherine, Jacob en de kinderen, en zij.... zij was alleen, heel alleen, ze stond er buiten. Ze hoorde er niet, ze was een indringster! Ze schreeuwde 't uit.... en, in haar kreet, lag een beschuldiging, 't was of de lucht haar 't, door haar gëuite woord, terug wierp als een scheldnaam.... als een vervloeking, 't was als hoorde ze, in dat ééne woord, vele andere en alle even vreeselijk. Echtbreekster, Moordenaarster, Zondares...

Ja, ja, ze wist 't! Stil dan toch, die stemmen om haar heen, die lucht, die levend werd, die zich kronkelde, als slangen....

En dat leven, dat geraas.... dat helsche geraas, en die twee vurige oogen.... die nader kwamen, steeds nader. Daar kwam er, op eens, weer een kentering in haar waanzin, een oogenblik van kalm bewustzijn en koel overleg.

't Was de stoomtram, die daar aan kwam snuiven.... de stoomtram, die ging den weg, dien Liekie over had moeten gaan om in Gang Ketàpan te komen, waar haar moeder woonde.

In Gang Ketàpan was Jacob nu.... bij zijn

vrouw en kinderen.... en zij, ze stond er buiten, ze was alleen. Als zij er niet meer was? Als zij 't hollende vuurmonster smeekte haar mee te voeren.... dan zou ze niemand meer hinderen.... daar was 't.... ze zou zich klemmen aan de lantarens.... aan de lichten, die haar zouden brengen uit groote duisternis.... uit de duisternis, die haar ziel en denken vervulde..., omdat zij ze bezoedeld had door....

De inlandsche stoker zag iemand, die zich met moedwil op de rails plaatste. Hij remde uit al zijn macht.... te laat!

Er was een ongeluk gebeurd.

‘Alweer die ellendige stoomtram,’ bromden de phlegmatieke Indo's en de equipage-houdende Europeanen; toen ze den volgenden avond het *entre-filet* in de Bataviaasche couranten lazen, waarin vermeld werd, dat er 's avonds laat op Molenvliet, nog een dame door de stoomtram was aangereden.

Het was mevrouw R. van 't Koningsplein; hoewel deerlijk verminkt, was er nog hoop op haar behoud. Toen gingen de tongen weer aan 't praten!

Er werden allerlei beweegredenen gezocht en... gevonden of er bij gemaakt, vooral toen 't van de eene baboe op de andere was overgegaan,

dat meneer R., in wien iedereen natuurlijk meneer Roodhuyzen herkende, den avond van 't ongeluk bij zijn eerste vrouw had doorgebracht.

Dat was nu toch zoo iets piquants, dat de scherpste *sambal* er laf bij werd.

Hoofdstuk VIII.

Toenadering.

Daar lag ze dan in het huis, dat ze, ten koste van zooveel, van 't beste - van 't weinige goede, dat er in haar was, 't hare had willen noemen.

Ze was bewusteloos opgenomen en naar het societeitsgebouw, de dichtst bijzijnde gelegenheid gebracht.

Daar werd ze toevallig herkend door den huisdokter der familie Roodhuyzen, die er zijn gebruikelijk glaasje *toddy* dronk en die haar, toen ze pas uit Holland was, verscheiden keeren had gezien.

Hij liet een baar uit 't militair hospitaal brengen en haar naar huis vervoeren.

Als door een wonder was ze gespaard gebleven;

ze scheen, bij de eerste aanraking met de locomotief achterover te zijn gevallen, zoodat alleen haar voeten hadden geleden, maar deze ook zóó erg, dat ze beide terstond moesten worden gëamputeerd. Bij haar eerste voorwaartsche beweging scheen ze echter met haar hand tegen de lantaren te zijn aangekomen, ten minste haar rechterhand vertoonde ernstige brandwonden.

Dagen bleef ze bewusteloos - haar toestand was meer dan critiek. De aanvallen van melancolie, uit wroeging en berouw ontsproten, waren nu overgegaan in een hersenkoorts, waarvan de uitslag òf totale beterschap òf volslagen razernij òf sufheid zou wezen.

Haar te zien liggen, haar beenen en rechterhand verbonden en ijs op haar hoofd, was zóó ellendig, dat zelfs de dokter, wiens roeping en taak het was, het leven zijner medemenschen te rekken, met weezin middelen toepaste om haar uit haar apathie te doen ontwaken. Elke minuut, dat zij voortsluimerde in haar gevoelloozen staat, was een geluk voor haar, dat door de omstanders ook als zoodanig beschouwd werd.

Van de operatie had ze niets gevoeld, ofschoon de geneesheer haar, met 't oog op haar geestestoestand, dien hij met vrij zekere diagnose had opgemaakt, bijna geen narcose had durven toedienen.

Ze ijldde bij tusschenpoozen met schorre, angstige, vermoeide stem; klanken, doch geen verstaanbare, of tenminste samenhangende woorden, voortbrengende. Dan weer kreunde ze uren lang of lag ze in stilte voor zich uit te staren met wezenlozen blik.

Haar man was wanhopend en vond zich zelf het ongelukkigste wezen van de wereld.

‘Mijn God, waaraan heb ik dat nu verdiend?’ was zijn onophoudelijk herhaalde vraag.

De zaken in Gang Ketapan waren zoo zwart en zoo ver mogelijk van rooskleurig.

Jack had met een paar kameraden de beest gespeeld in de *kampong* op een manier, die elk moederhart zou doen beven en schrikken.

Hij was totaal uit den band gesprongen en zijn moeder zag zich genoodzaakt te verklaren, dat ze hem niet aan kon. Als dat zoo voort moest duren, zou hij, in minder dan geen tijd, verloren zijn.

Van dag tot dag werd het duidelijker, dat Jack geen jongen was om zonder streng toezicht te zijn en dat in Batavia, als de meeste tropische plaatsen, een kweekschool voor vroegwijze en vroegrijpe mannetjes.

De onmiddellijke aanleiding tot het inroepen van meneer Roodhuyzen's hulp was een brief ge-

weest van den rector van 't gymnasium, waarin deze aankondigde, dat hij zich verplicht had gevoeld Jack en nog een paar belhamels van 't gymnasium te verwijderen. Aan Jack's ouders gaf hij den raad hem zoo spoedig mogelijk naar Holland te sturen. Zijn tegenwoordige omgeving was pernicieus voor hem; mogelijk zou er in 't moederland, onder de leiding van een verstandigen meester, nog iets van hem terecht komen.

Catherine was zóó ontsteld bij 't lezen van die Jobstijding, dat ze slechts één gedachte kon formuleeren - Roodhuyzen raadplegen.

Ze had zoo'n idee, dat, als hij dadelijk den volgenden ochtend, met Jack, naar den rector zou gaan, er nog wel wat aan te doen zou zijn.

Bovendien... ze zag vreeselijk tegen een onderhoud met hem op, en ze kende zich zelve genoegzaam om niet te weten, dat, indien ze hem niet verzocht terstond te komen, ze zich zóó zenuwachtig zou maken, dat ze geheel ongeschikt zou zijn.

Toen ze de *sado* terug hoorde komen, was 't haar, als stond heur hart stil en kwam er over haar op eens 't bewustzijn, dat ze een intens verlangen naar hem had, inniger en vuriger dan ooit te voren.

Ze keek in den spiegel - iets, waar ze zich in de laatste jaren zelden op betraptte.

In den vluchtigen blik, dien ze op haar weerkaatst beeld sloeg, zag ze met een zekere voldoening, dat ze een kleur had en dat haar gezicht wat gevulder was dan vroeger; minder op een ongeretoucheerd portret geleek.

Ook was er meer glans in haar oogen.... meer zag ze niet. Daar was hij, de man, met wien ze vijftien jaar lang in de intiemste verhouding had geleefd, en die nu kwam als een vreemde.

Maar hij kwam toch, hij kwam voor haar, omdat zij hem geroepen had, ze betekende dan toch nog iets voor hem.

Ze ontving hem alleen, de meisjes waren naar bed; Gonne had wat hoofdpijn gehad en daar had ze gebruik van gemaakt om ze allebei vroeg weg te sturen.

Achter de *Klamboe*, daar hinderden ze haar niet. Jack was uit.

In tegenstelling met Ida, die de afwezigheid van bedienden betreurd had, vond Catherine het een voorrecht er zonder te zijn. Saridja, de eenige, die 's nachts in huis bleef, lag al lang op haar matje voor Liekie's bed.

Catherine was dus zoo goed als alleen om haar man te ontvangen.

‘Wel, wat is er?’ vroeg hij, eenigszins knorrig, want al wist hij ook bij ondervinding, dat Catherine de laatste was om drukte voor niets te maken, zoo had hij het toch een koopje gevonden, om zoo plotseling geroepen te worden en daardoor in een vuile *sado* te zitten. Dat was hem, sedert hij zijn voet op Java aan land zette, bij zijn weten, nog nooit overkomen. Hij zou Catherine dan ook uitdrukkelijk op 't hart drukken, dat 't nooit meer mocht gebeuren en 't onmogelijke transport-middel tevens voor haar en de meisjes verbieden.

‘Is Jack ziek?’ was zijn eerste vraag.

‘Nee, dat niet, maar....’

En ze deed hem het verhaal, eenvoudig, onopgemaakt, gelijk 't haar gewoonte was, maar minder onverschillig en apathisch dan vroeger.

Hij luisterde geduldig, aandachtig zelfs.

Hij had zich neergezet in een der schommelstoelen, een soort zetel, dien hij nooit had kunnen uitstaan.

Zij had er een paar goedkoop op een vendutie gekocht, te zeer terneergeslagen, in haar eerste periode van ellende, om veel op het meubileeren van haar nieuw tehuis te letten.

Hij voelde zich onbehagelijk en kreeg een impressie van burgerlijkheid, die hem hinderlijk

was; ook had hij 't gevoel, als maakte hij een clandestiene visite aan een vroegere maîtresse.

Dat was zijn eerste indruk, maar langzamerhand kwam er toch iets over hem, dat hij niet van zich af kon zetten; 't geen hij voor zich-zelf waargenomen had, merkte hij nu voor Catherine op.

Wat moest zij zich vreemd voelen in zoo'n sinjo huisje met de ouderwetsche, smakelooze installatie. Toen ze nog op 't Koningsplein woonde, was ze toch iemand; de koopmans-stand was wel niet de eerste in het, voor Indië conservatieve, Batavia, waar op den handel laag werd neergezien door de militairen en de ambtenaarswereld, maar in haar kring had ze toch een goed rangnummer ingenomen en vóór ze begon te sukkelen, was ze algemeen bekend geweest, als een onbesproken, gedistingeerde vrouw. En in een maatschappij, verzot op schandaaltjes en afbrekend als de Indische, was dat zooveel als een *cum laude* in de studenten-wereld.

Hij bedacht dat alles, onder 't luisteren naar Catherine!

Een groot, innig medelijden kwam er over hem, zoowel voor de verlaten, vernederde vrouw, als voor de lijdende, teleurgestelde moeder.

Het was hem, als stond hij er buiten; de be-

handeling haar door hem zelf aangedaan, scheen hem nu een wreedheid toe.

‘Het is wel verschrikkelijk,’ zei hij eindelijk, met een zacht-weeke stem, die haar tot in 't diepst van heur ziel ontroerde.

Ze wist, dat hij meer bedoelde dan die enkele woorden.

‘En ik kan je zoo weinig helpen.’

Hij betreurde 't, dat hij haar, de zwakke, de verongelijkte, niet steunen kon, hij, die de sterke was en bovendien degeen, die haar 't ongelijk had aangedaan.

O! wat was 't laf, afschuwelijk, beestachtig laf, ja, beestachtig, om een vrouw, die hij tot moeder had gemaakt, te verlaten, alleen te laten zorgen voor de kinderen, die ontstaan waren uit hun beider levens.

De man-dieren in 't woud, die paarden zich elk jaar met een ander en die lieten de zorgen van de verwekte telgen aan de vrouw over - maar een mensch?

‘Catherine, och! God, ik had 't niet moeten doen,’ barstte hij op eens los en de phlegmatieke zakenman snikte 't uit.

‘Wat niet, Jacob?’ vroeg ze.... wel vermoedende, doch niet volkomen begrijpende, wat hij meende.

‘Ik had je niet moeten laten.... ik had, in alle opzichten, de vader van onze kinderen moeten blijven en jou steun.’

‘Het is nu te laat,’ zei ze bitter,... en toch zooveel in heur hart voelende, wat haar lippen niet durfden uiten.

‘Je vergeeft 't me zeker nooit?’ hernam hij, in een van zijn spontane opwellingen van zwakheid.

‘En als ik 't je vergaf? Wat dan nog? Onze beide levens zijn gescheiden, het mijne is geknakt.’

‘Denk niet, dat ik gelukkig ben,’ begon hij zacht klagende. Maar zij viel hem heftig in de rede. ‘Ik vraag er niet naar. Doe mij de belediging niet aan, hier in deze woning te spreken over je leven.... daar.... met.... mijn zuster....

Alsof haar woorden kronkelende vuurspiralen waren, die haar keel verschroelden, stootte zij ze uit.

‘Ik begrijp wel, dat ik tegenover jou mij niet beklagen kan,’ zei hij, weer heel zwak en onbeholpen.

En nu kwam er medelijden over haar.... zoo lang toch hadden ze lief en leed samen gedeeld; het was zoo onnatuurlijk om hem te zien lijden en niet haar deel op zich te nemen.

Maar wat kon ze zeggen?

In haar woedde zoo veel....

‘O! Jacob!’ zei ze eindelijk, diep bedroefd over hem, ‘een eerste huwelijk is een ernstige zaak, maar een tweede is nog veel en veel ernstiger....

‘Dat weet ik.... beter dan jij! Geloof me, Catherine, jij bent niet de ongelukkigste van ons drieën. Jij hebt ten minste geen schuld.... 't is zoo'n zware last....

Ze streek zich met de hand over 't voorhoofd, ze kon er niet aan gelooven.... Was 't werkelijk Jacob, die zoo sprak? 't Was haar, als stond hij voor haar in een nieuwe gedaante en al viel alles, wat er in het laatste jaar gebeurd was, weg.

Al die gebeurtenissen hadden zich als bolwerken tusschen hen geplaatst en nu waren ze verdwenen en zagen ze elkander weer van gezicht tot gezicht, van ziel tot ziel, beter en intenser dan voorheen.

Hij liefkoosde haar.... en ze trok niet terug en.... niets anders bestond er meer voor hen.

Toen plotseling kwam er, voor beiden, een oogenblik van klaarheid.... en walgden ze van zichzelf.

't Was zondig, 't was meenedig - al was 't natuur!

Jack kwam thuis.... eerst heel verlegen, toen druk rumoerig om zijn verlegenheid te verbergen.

Hij maakte zoo'n leven, dat Liekie er wakker van werd en Saridja wekte om te gaan zien, wat er was.

Toen 't kind hoorde, dat Papa er was, sprong ze zoo maar uit haar bedje, ze gooide haar *goeling*¹⁾ op den grond en liet de *klamboe* open en liep op haar bloote voetjes naar Paatje toe.

‘O! wat heerlijk dat u bent gekomen, en blijft u nou? Voor goed hè?’

Dat was voor hem juist 't signaal van vertrek.

‘Nee, Liekie, ik moet weg, ik moet naar huis.’

‘Dit is toch ook uw huis, want wij wonen er toch.’

Hij liet haar praten en wendde zich tot Jack: ‘Morgen vroeg verwacht ik je bij mij.’

‘Op uw kantoor?’ vroeg hij, met voorgewende onverschilligheid.

‘Nee, op 't Koningsplein. Je zorgt, dat je er vóór zevenen bent. Nu, adieu, Catherine.... dag Liekie, pas op kindje, zoo met je bloote voeten op de mat.’

Liekie lachte - bloote voeten, dat was nu heelemaal niets.

Catherine voelde 't in zich opkomen om hem terug te houden, om hem te herwinnen!

Maar voor hem scheen de betoovering verbroken, hij was weer geheel zooals vroeger.

Alleen de herinnering bleef haar.... en toen

1) Rolkussen.

ze later achter haar *klamboe* lag, de schaamte.... omdat ze zoo laf was geweest hem te vergeven.

Hij had zich toch zoo slecht, zoo harteloos tegenover haar gedragen en, bij de eerste toenadering zijnerzijds, had ze allen wrok op zijde gezet.

Wat was ze toch een nul, - een wezen zonder trots of fierheid. Als dat zoo voort bleef gaan?

Even verdiepte ze er zich in en maakten de meest wonderlijke voorstellingen zich van haar meester, toen kwam er klaarheid in haar denken en kwam ze tot de overtuiging, dat er maar één uitweg was.

Zij moest met de kinderen naar Europa gaan.

Op die manier was 't geen leven, ze zouden er allen door te gronde gaan. Indien Roodhuyzen in zijn stemming van dien avond zou blijven, of zelfs, al kwam die sporadisch terug, dan zou er een aaneenschakeling van valsche toestanden en scheeve verhoudingen ontstaan, die zoowel voor het gescheiden echtpaar als voor de kinderen hoogst noodlottig zou zijn.

Beter toch, dat zij de zorg voor de kinderen geheel op zich nam, dan, zooals nu, een verdeelde autoriteit.

In Holland zou 't haar ook lichter vallen.

Ze zou Jack bij een meester in huis doen, waar hij dat vroegwijze wel af zou leeren, en

met haar twee meisjes zou ze kalm, ergens op een bovenhuis, gaan wonen. Ze hadden niet veel nodig.

Haar gezondheid zou het repatriëren in de eerste plaats ten goede komen en dat was toch ook iets, waar ze rekening mee moest houden. Als de kinderen alleen haar zouden hebben, moest ze flink en sterk zijn.

Voor Gonne's humeur, dat met den dag meer verbitterd werd, zou 't waarlijk een uitkomst zijn en ook voor Liekie's karakter, dat geheel bedorven werd door de tegenstrijdige invloeden, die er op werkten.

Terwijl 't voor Jack de eenige kans tot redding was.

Maar Roodhuyzen? Zou hij er in toestemmen geheel afstand van zijn drietal te doen?

Nu ja, daar moest hij dan maar in berusten. Het ging toch niet anders.

Na de toenadering, de verzoening, of hoe hij het noemen wilde, was het niet mogelijk voor haar om in Batavia te blijven.

Als het hem ernst was geweest, als zijn gevoel voor haar slechts had gesluimerd en niet dood was, dan zouden er verwickelingen komen, die zij, als fatsoenlijke vrouw, hoogst ongewenscht vond. En, als 't slechts een opwelling was geweest, een op zichzelfstaand feit, zonder oorzaak en

zonder gevolgen.... dan was 't een belediging te meer, die zij zich niet zou laten welgevallen.

Als hij meende, dat hij haar zoo nu en dan nog eens mocht opzoeken en aanhalen, zooals men 't.... een afgedankte *maîtresse* doet, dan.... ze kon niet meer door denken. 't Was tè afschuwelijk om er zich in te verdiepen.

Waarom, waarom toch, was alles zoo gebeurd? Ze hadden 't toch goed. Ze waren wel niet volmaakt gelukkig, maar och! dat groote, overweldigende geluk, waar dwaze menschen van droomen, bestond dat wel in de werkelijkheid? Had Jacob 't nu gevonden? Daarvoor alleen toch had hij haar en de kinderen verlaten.

Uitgeput van 't tobben viel ze op haar kussen neer; haar lichaam, oververmoeid van 't lange waken, was vol pijn en haar ziel vol wee.

En naast haar sliepen haar kinderen, haar meisjes, die vrouwen zouden worden en mogelijk ook zouden lijden.

Zij moest ze opvoeden, zij moest ze leeren een menschwaardige opvatting van 't leven te hebben, om met moed en gelatenheid den levensstrijd te strijden en och! arme, zij zelve was zoo diep rampzalig en wanhopend.... en zoo levensmoe!

Hoofdstuk XV.

Helpt geen obat

Wat er dien onheils-avond precies gebeurd was, wist meneer Roodhuijzen zich later niet meer te herinneren. Het stond hem bij, dat hij, met zeer gemengde gewaarwordingen, van Gang Ketàpan naar 't Koningsplein was gegaan. Hij had geloopt, want de *sado's*, die nog hier en daar stonden, kwamen hem niets aantrekkelijk voor en dan ook.... zoo kon hij niet bij Ida terugkomen. Hij moest de opgedane emoties eerst verwerken.

Verd.... als 't niet waar was! Op 't oogenblik gaf hij meer om Catherine dan om Ida.

Ze had er dien avond lang niet kwaad uitgezien, beter dan in jaren en er was toch iets in haar, iets rustigs, iets kalms, dat beter voor een man was dan 't opwindende, opdringerige mooi van Ida.

Het was jammer, verduiveld jammer, stomme zet, begreep nog niet, hoe hij er toe gekomen was. Ida's schuld, natuurlijk. Wat hoefde die malle meid 'm aan te halen en 'm week te maken en op zijn gemoed te werken door een innige liefde, van jaren her, voor te wenden.

Hij had gemeend, als eerlijk man, een oude schuld af te doen, maar die was, per slot van rekening, toch al verjaard en 't voldoen er van had hem zóóveel gekost, dat hij er totaal op door was. Een geestelijk bankroet was 't, frauduleus nog wel. Hij had zijn mooie schoonzuster maar moeten laten voor wat ze was, ze had nog wel een *laki* gevonden, en hij had zijn vrouw en kinderen trouw moeten blijven.

Dan zouden ze er allemaal veel beter aan toe zijn en hij zou meer vrede met zichzelf hebben.

Beroerd toch, dat die wijsheid altijd te laat kwam.

Catherine had gelijk. Een eerste huwelijk was een groote stomheid, maar een tweede, onder zulke omstandigheden als de zijne, was een nog veel grootere. Ze had 't wel niet juist zoo gezegd, maar daar kwam 't toch op neer.

Als Ida nu maar wat kalm was, ze kon zoo verbazend poeslief zijn, daar moest hij niets van hebben en dat nu niet.

't Beste zou nog zijn, als ze stil naar bed

was gegaan en sliep, als hij thuis kwam.

Maar nee, daar zag 't niet naar uit. Hij zag van uit de verte, dat er overal licht aan was in zijn huis. Wat was dat nu?

En er stonden zooveel mensen voor.

Zou er brand zijn? Nou *soeda*, aan zijn ouden rommel was niet veel verbeurd en de brand-assurantie was er goed voor. Ida zou er zeker niets tegen hebben, die fulmineerde toch altijd zoo tegen de meubelen en 't huisraad.

Catherine, arme ziel, had er zich altijd maar mee beholpen en nooit geklaagd.

Nee, brand was er niet.... tenminste hij zag geen vlammen.

Hij drong door de verzamelde inlanders heen, riep in 't voorbijgaan, den *gardoe* aan, om 't volk weg te houden, hoorde van alle kanten aanwijzingen en toespelingen, waar hij niet naar luisterde en vond, in de achtergalerij, een paar doctoren, een officier van gezondheid en een paar hospitaal-bedienden....

Ze weken angstvallig op zij, toen hij binnenkwam; zijn eigen dokter trad op hem toe en vertelde hem iets, dat hij ook al weer niet begreep en Ida lag er op een divan..., bewusteloos, verminkt! -

Den heelen nacht door waren er veel mensen

in huis en scheen iedereen er iets te zeggen te hebben behalve hij.

Ida had een ongeluk gekregen, was door de stoomtram overreden, maar hoe begreep hij volstrekt niet. Toen hij 't huis verliet, omdat hij weggeroepen was, zat ze heel gewoon in de binnengalerij, zonder het minste plan om uit te gaan.

De doctoren hadden 't druk, - ze hadden van alles noodig en telkens kwam er, bij Roodhuyzen, een sterk verlangen naar Catherine, die alles zoo wist te vinden in huis en, bij vroegere dergelijke gelegenheden, als een van de kinderen eens was gevallen of plotseling ongesteld was geworden, zoo praktisch had gehandeld.

En zij was de laatste, wier hulp hij kon inroepen, noch dien eersten nacht na 't ongeluk, noch de volgende dagen, toen de geest der zieke een kamp scheen te voeren met het arme ontsierde lichaam, uit welken kerker hij scheen te willen ontsnappen.

Het was een vreeselijk ziekbed, Roodhuyzen had nooit gedacht, dat er zulk een complicatie van fysieke en morele ellende had kunnen bestaan.

Hij had intens medelijden met Ida, maar niet anders dan hij zou gehad hebben, indien ze slechts zijn schoonzuster ware gebleven.

Het was een groot, algemeen gevoel van deelneming, waarmede hij haar beschouwde.

Toen hij de bijzonderheden vernam, ontstond 't vermoeden bij hem, dat ze hem gevolgd was. Een dolle streek, want er was geen kwaad bij, dat hij gehoor had gegeven aan de roepstem van Catherine en dat, waar 't een zijner kinderen gold.

Hij kon zijn eerewoord aan den dokter geven, dat zijn tweede vrouw geen reden had gehad om jaloersch te zijn op zijn eerste.

De dokter stelde natuurlijk voorop, dat hij zich 't recht niet zou toekennen een oordeel te vellen, maar anders.... hm! van 't oogenblik af, dat meneer Roodhuyzen, gelijk hij trouwens zelf bekend had, een gedeelte van den avond bij zijn eerste vrouw had doorgebracht....

Met andere woorden, dat hij goede vrienden met haar was.... dan liet 't zich verklaren, dat hm! de tweede mevrouw Roodhuyzen 't minder aangenaam vond.

Op die manier had 't dan ook veel van bigamie.

't Klonk niet vleierend, maar dat was de bedoeling ook niet geweest.

Roodhuyzen riposteerde niet; de dokter, of wie ook, kon niet harder voor hem zijn, dan hij 't voor zich zelf was.

Langzamerhand baande 't denkbeeld zich een weg in zijn brein, dat hij schuld had aan Ida's ongeluk, wel niet direct, maar hij was er toch de aanleiding toe geweest.

Dat ze in een aanval van waanzin had gehandeld, was vrij zeker en daar er, voor zoover bekend was, geen erfelijke krankzinnigheid in de familie was, en Ida zelve nooit pre-dispostie er toe had getoond, lag 't voor de hand, dat de ongewone toestand, waarin zij zich, door haar huwelijk met den man haren zuster, bevond, een afwijking in haar zenuw- en hersen- stelsel had te weeg gebracht dat ze er, zooals het in 't dagelijksche leven heet, door aan 't malen was geraakt.

Juist om de diagnose, in verband met haar familiebetrekkingen en aanleg, te kunnen vaststellen, hadden de doctoren de inlichtingen van Catherine noodig. Er had dus een bespreking in haar woning in Gang Ketàpan plaats, daar men haar moeilijk op 't Koningsplein kon laten komen.

Zij zelve wist eigenlijk niet, of ze naar Ida verlangde of dat ze van een mogelijke ontmoeting terug zou deinzen.

Nu eens was 't haar, als kon zij alles vergeten en vergeven en als koesterde zij geen wrok meer tegen de indringster, die haar uit huis en erf verdreven had en haar plaats bij haar man had

ingenomen, dan weer vreesde ze, dat heur haat eer toe, dan af zou nemen. En dan verafschuwde zij zichzelf om haar haatdragendheid en deed ze zich geweld aan om vergevensgezind te zijn en het gedrag harer zuster door allerlei sophismen te verontschuldigen.

De argumenten, die zij, toen Ida ze gebruikte, valsch en hol had gevonden wilde ze nu, tegenover haar zelve, voor waar doen doorgaan.

Jacob was haar, na den avond van Ida's ongeluk, niet meer komen opzoeken, ook daarover wist ze niet of ze zich verblijden of bedroeven zou.

Ze kon niet weten, zelfs niet vermoeden, hoe vaak haar vroegere echtgenoot op 't punt was geweest bij haar te komen om.... zich door haar te laten troosten. Telkens en telkens werd 't hem in huis onverdragelijk; Ida's wezenlooze gestalte was hem als een levend verwijt zijner misdaad. Haar kreunen drong tot hem door, waar hij ook was.

Als noodgeschrei klonk 't in zijn ooren!

Zelfs 's nachts, in zijn slaap, werd hij er door gewekt, nadat 't hem eerst, uren lang, wakker had gehouden. Na de eerste paar dagen was hij weer naar zijn kantoor gegaan; er waren dringende zaken af te doen en 't gaf hem, ten minste, eenige afleiding.

Hij kon er niet denken aan particuliere aangelegenheden en hij hoorde er niet de smart-uitingen der arme zieke. Zoodra hij weer thuis kwam, ging hij naar haar sponde toe en trachtte hij haar lijden te verminderen.

Volgens Indische gewoonte waren de burens vol attenties. De eene dame stuurde haar ijsmachine, van een verbeterd systeem, waarin men, zelfs 's nachts, ijs voor compressen kon maken een ander zond *kaldoe*¹⁾ zoo krachtig en zorgvuldig bereid, dat 't niet behoefde onder te doen voor de beste Hollandsche *consommé*, een derde stuurde melk van haar eigen Europeesche koe, anderen weer kwamen zelven aan 't ziekbed.... Iedereen sloofde zich uit.

Nonna Pien nam een voorname plaats onder de verpleegsters in. Haar Deeleman-kar, die ze kort geleden op een vendutie gekocht had, reed den heelen dag 't erf op en af. Ze was actiever dan ooit.

Ze bestelde, kookte, bedistelde en deed van alles. Haar zes kindertjes liet ze maar thuis, nu dat de *Njonja manis*²⁾, de *Njonja bahroe*³⁾ van

- 1) Bouillon.
- 2) Mooie mevrouw.
- 3) Nieuwe mevrouw.

Toewan Roodguis zoo sakit¹⁾ was, zoo terlaloe sakit,²⁾ woh! sakit kepala³⁾.

Ze vertelde 't aan iedereen, die er kwam.

‘Ja, zoo jammer, zoo mooie mevrouw, altijd zoo'n beetje verdrietig, *kassian*. Pien zeg zoo dikwijls - mevrouw moet lachen, niet zoo sip kijken en mevrouw guil maar en zeg: ‘Och! Pien, ik zoo treurig ja, jij moet een beetje opvroolijken en ik lach dan wat en vertel mevrouw van de kindertjes, ik geb zes, ja? en geen centje - en van de kleine guis, zoo klein, ja? Ik woon der in met de kindertjes, net een kippengok, zoo klein. En ik vertel zoo van mijn man, als die sterft en mevrouw gier luistert niet en kijk altijd maar door zoo bedroefd. Ik snap geel hoed en zeg - mevrouw wil misschien een kindje gebben en ik vertel nog van die *obat*, maar geeft niets, mevrouw luister toch niet. En nu zoo - vind toch zoo akelig. Heb zoo'n dik verdriet der van.’

Aan 't ziekbed zelf, bewees ze onschatbare diensten.

‘Megeer dokter, zeg maar - moet zoo, dan ik doe zoo, megeer dokter, zeg moet zus, ik doe

- 1) Ziek.
- 2) Erg ziek.
- 3) Gek.

zus. Megeer dokter ken wel *Nonna* Pien, heb zoo dikwijls gezien als een kindje komen moet.

‘Megeer dokter gaalt mij wel 's nachts uit mijn guis en zeg: ‘*Ajo*, Pien, sta op en gelp mij, je weet toch - kan niet af zonder jou.’

‘En als megeer dokter zoo erge zieke geeft, hij zeg gerégeld: ‘Pien moet der na toe, als iemand nog der wat an kan doen, is 't Pien.’

‘Megeer dokter vertrouwt mij zoo, ja? Maar ik vertel niet alles, goeft niet, Mijn *nennèh*¹⁾, zoo goeie vrouw, ja? is al zeventig en nog niet dood. Is oud voor een Java-mensch. Mijn *nennèh*, echt inlandsch, geef nooit nog een japon gehad. Maar is zoo knap, ja? *Nennèh* zeg altijd, hoe al die ziekte beter wordt. Als *toewan*²⁾ dokter *obat* geeft en niet gelpt, dan laat Pien *nennèh* komen. En dan brengt *nennèh obat* en je wordt der altijd beter van. Laatst nog heb ik zelf bijgewoond, ja? bij een mevrouw, is een beetje half dood, en megeer dokter zegt: ‘Ja, Pien niets aan te doen, 't loopt af.’

Maar ik stuur hauw, hauw naar de kampong van *nennèh* en ze komt in een *sado* en ik vertel haar en dan zij lacht eventjes en zegt: *Soeda* Pien, ik maak beter, direct.’

1) grootmoeder.

2) meneer.

‘Ik zeg nog, niet direct, *nennèh*, menschen denkt, jij toovert, en vindt jou oude heks.’

En zij lacht nog een beetje. ‘Laat maar, 't komt terech....

En ja, *nennèh* maakt beter en mevrouw leeft nog, maar ik vertel niet van die *obat*, ander zij weêr oververtel aan *toewan* dokter en dan hij zoo boos, Jezus, ik der bang van.’

De angst voor den dokter werkte in zooverre heilzaam, dat ze, in zijn tegenwoordigheid, zoo stil als een muisje was en geen woord durfde zeggen dan: *Saja, toewan dokter, tida, toewan dokter,*’ al naar gelang er een toestemming of een ontkenning noodig was. Als ze niet op haar praatstoel zat, was *nonna* Pien werkelijk een uitstekende zieken-oppasseres, en, ofschoon de doctoren er, uit een open reden, niet aan wilden, hadden de inlandsche kruiden en recepten van *nennèh*, vaak wonderen gedaan, waar de Europeesche apotheek onmachtig bleek.

Daar *nennèh* er ook nog waarzegster bij was, en, in dat vak, zelfs een zekere beroemdheid had verworven, trok ze, alvorens tot advies of behandeling over te gaan, altijd eerst, op haar manier, den horoscoop van den patiënt en zoo de sterren, de kaarten, de padden, 't koffiedik, of welke autoriteiten zij raadpleegde, haar 't geval

als reddeloos voorstelden, dan liet zij er zich niet mee in.

Toen zij, nadat haar kleindochter haar hulp voor mevrouw Roodhuyzen had ingeroepen, verklaarde er liever niet in betrokken te zijn, zag Nonna Pien dadelijk 't hopelooze van den toestand is.

‘*Nennèh* wil niet *obat* geven, zeg, gelp toch niet. *Toewan* dokter heef de goop niet op, kassian, heef niets, al die *obat* uit de apotheek is larie, geloof der niet an.’

Maar toch gaf ze trouw de drankjes in, en was ze beleefd en onderdanig tegenover den dokter, als ware hij een Profeet en zij de meest verblinde aller geloovigen.

De dokter die, gelukkig voor hem en voor zijn patiënten meer vertrouwen in zijn kunst had dan *nonna* Pien, beproefde alle middelen, die hem ten dienste stonden en hoopte nog steeds op een gunstig resultaat zijner pogingen.

Het fysiek der ongelukkige vrouw scheen werkelijk behouden te zijn. De wonden herstelden bijzonder gauw en, na enkele weken, lag ze reeds op een Singapore stoel in de achtergalerij en nuttigde ze, hetgeen men haar gaf.

Ze was ook weer bij haar volle kennis en wist, wat er om haar heen gebeurde, maar dat was ook alles. Ze was in een wanhopige melancolie

vervallen en lag, met doffe oogen, voor zich uit te staren.

Spreken deed ze zelden; toespelingen over hetgeen er dien avond was voorgevallen en over hetgeen aanleiding tot het ongeluk had gegeven, maakten haar zóó angstig en zenuwachtig, dat de dokter het streng verboden had er over te beginnen.

Hij hoopte nog altijd voor een overgangperiode te staan, die tot een geheel herstel zou leiden.

Voor de omstanders was 't een bittere ellende om haar zoo te zien liggen, roerloos en kleurloos als een doode.

Haar frissche kleur was plotseling als weggevaagd, ze zag nu nog bleeker en fletser dan Catherine op haar ergste dagen.

Heur haar was terstond afgesneden en, in plaats van haar weelderige donkerblonde lokken, was haar hoofd dun bezaaid met magere, korte, steile vlokjes of sprietjes van een onbesliste nuance.

Haar eene hand was bijna verschrompeld en men zag haar verminking, als 't ware, door de zijden spreij, die haar beenen bedekte, heen.

Er waren er onder degenen, die uit belangstelling, deelneming, zuiver menschelijk gevoel of zuiver menschelijke nieuwsgierigheid, kwamen, die

zich de traditie herinnerende, waarin ze, als kind, in 't vrome moederland, waren opgevoed, 't hoofd schudden, en iets mompelden van: 'De vinger des Heeren, die weer zoo duidelijk zichtbaar was. De gerechte straf des Hemels.'

Anderen weer, in den zelfden geest, doch een tikje wereldscher denkende en spreekwoorden, in plaats van teksten aanhalende, beweerden dat: 'Het kwaad zich zelf strafte,' en 'Boontje om zijn loontje kwam.'

Eenigen hadden diep medelijden met haar, anderen met hem.

De meesten waren 't er over eens, dat 't beter voor alle partijen was geweest, als ze maar dadelijk overreden was of ten minste aan de gevolgen, van haar val was gestorven, en van haar bewusteloosheid in het niet-zijn was overgegaan. Er waren er ook al weer, die verder gingen en het 't beste hadden gevonden, als de boot, waarop juffrouw van Kampen in der tijd uit was gekomen, maar vergaan was, in welk geval, alle betrokkenen een boel leeds was gespaard gebleven, waarop een enkele cynicus dan zei, dat het 't allerbeste zou zijn geweest, als noch juffrouw van Kampen, noch haar zuster, noch haar gezamenlijke man ooit geboren waren.

En de blinde godin van 't noodlot hoorde alles

aan en gaf redenen noch verklaringen van wat zij had laten gebeuren.

Evenmin als 't Opperwezen der Geloovigen door taal of teeken te kennen gaf, dat zij, die Zijn vingerwijzing in 't voorgevallene meenden te zien, gelijk hadden.

Mysterie alles - voor Godsdienstigen, Gods-loochenaars en Godslasteraars. Het was gebeurd!

Door een hogere Macht, die had willen straffen, door een onberedeneerd Fatum, dat handelde, omdat 't zoo in den loop der tijden gebeuren moest? Of door een conflict tusschen den Wereldgeest en den vrijen wil van 't individu, door een botsing, van tegenstrijdige belangen?

Of mogelijk door een uitvloeisel van tijdelijke krankzinnigheid, tijdelijk gemis aan wilskracht?

Het was gebeurd!

Was het zóó voorgeschreven - eeuwen vooruit, paste dat incident in het groote schouwtooneel van 't heelal, of was 't juist een afwijking, een stoornis in den gang der zaken?

Het was gebeurd!

Ze lag daar vleugellam, verslagen, levende, zonder verlangens, zonder wenschen, zonder geluk te genieten of anderen geluk te verschaffen, een treurigheid voor haar zelve en een treurigheid voor de omstanders. 't Meest van allen voor haar

man, in wiens hart een felle strijd werd gevoerd door de meest uiteenlopende gevoelens.

Hij had medelijden met haar, natuurlijk! Wie zou geen medelijden hebben met zoo'n stumper?

Maar, hoewel hij ze niet wilde tegenwerken, zoo vond hij de pogingen der doctoren om haar leven te rekken, toch eigenlijk dwaas.

't Was de wetenschap verlagen, bijna belachelijk maken om zulk een bestaan te willen bestendigen.

Verminkt en ontdaan van haar schoonheid en van alles, wat haar aantrekkelijk had gemaakt, daarbij zwaar bedreigd.

Want kon haar waanzin, die nu verzacht was tot neerslachtigheid, niet weer keeren, wie wist in wat vreeselijken vorm?

Van 't eene oogenblik op 't andere kon ze gevaarlijk, mogelijk noodlottig, worden, niet alleen voor zich zelve, maar ook voor haar omgeving.

De kinderen moesten ten minste maar niet bij haar komen.

Gonne was ontzet geweest, toen ze 't hoorde en had met koude, harde, onkinderlijke stem gezegd: 't Kwam haar toe - de indringster. 't Zou te erg zijn, als menschen maar konden zondigen, zonder er ooit voor gestraft te worden.'

Jack had er een niet ongelukkige uitkomst voor

zich zelf in gezien, omdat de aandacht van zijn vader nu, voor 't oogenblik, van hem was afgewend.

Liekie was 't natuurlijkst geweest en had erg gehuild, toen ze hoorde dat haar arme, lieve tante Ida zulk een ongeluk was overkomen en ze maakte terstond 't plan om, den volgenden ochtend, om vier uur op te staan en met de oude kokki naar de *pasar* te gaan om wat Perzische rozen en melati te koopen.

Liekie dacht, in haar onschuld van klein meisje, nog altijd, dat alles te herstellen was door een paar bloemen en een lieve attentie.

Hoofdstuk XVI.**Verklaring.**

In 't eerst had meneer van Roodhuyzen zich vast voorgenomen niet meer naar Gang Ketàpan te gaan, maar 't duurde niet lang, of hij zocht een excuus en schier zonder er bewust van te zijn, ging hij er, na eenigen tijd, bijna dagelijks heen.

Hij deed 't uit louter menschlievendheid, uit *kassian* voor Catherine, die door de onmogelijke en sterk uiteenlopende praatjes der baboes, de vreemdste berichten omtrent den toestand harer zuster ontving.

Alsof fictie in dit geval erger dan waarheid kon zijn?

Maar hij wilde haar toch zelf op de hoogte houden. Nu Ida daar hulpeloos en inert, zonder

macht ten goede of ten kwade, ter neder lag, meende hij, dat Catherine haar 't gebeurde wel zou vergeven. Ze was nu niemand meer!

Een verstandige vrouw als zij, zou toch op 'n ongelukkige stakkert, 'n wezen, dat voort veeteerde, niet jaloersch kunnen zijn.

Op een avond, teederder dan hij tot nu toe, ja, dan hij in jaren geweest was, trachtte hij haar zelfs over te halen om Ida's bestaan te ignoreeren.

‘We kunnen weer gelukkig zijn, Catherine. Geloof, me ik heb een dure les gehad. Ik weet, dat ik me tegenover jou en ook tegenover de kinderen zwaar bezondigd heb. En waarachtig, veel geluk heeft 't mij niet aangebracht. Als je me nu, op den man af, vragen zou, waarom ik er toe overgegaan ben, dan zou ik 't je, bij mijn ziel, niet weten te zeggen. Het was een voorbijgaande bekoring, een begoocheling der zinnen.’

‘Spaar me bijzonderheden,’ viel ze streng in, ‘ik vraag je er niet naar.’

‘Je bent zoo hard, Catherine,’ zei hij, met een voor hem vreemden ootmoed in zijn stem en houding.

‘Ik ben niet hard genoeg,’ bekende ze naïef.

‘Tegenover een man, die mij 't grootste onrecht heeft aangedaan, dat men een fatsoenlijke vrouw kan aandoen, ben ik veel te toegevend. Ik moest je haten, je verafschuwen, zooals in 't begin.

Toen ik pas hier was, toen ik, voor 't eerst, lange avonden, nadat de kinderen naar bed waren, hier alleen doorbracht, gevolgd door eindeloze nachten, zonder rust, zonder slaap, zonder één minuut van vergeten, toen.... haatte ik je zoo.... toen kwam alles in mij in opstand.

‘Toen krijschte ik je naam uit, even als ik een onrein dier zou uitgespuwd hebben.... ik was bitter toen.... heel bitter en wanhopend, maar ik was waar.... wat ik toen voelde, was 't geen ik, als beleedigde vrouw, moest voelen....

Haar stem, eerst heftig en bits, was langzamerhand in een week fluisteren overgegaan.... ze kon niet langer boosheid voorwenden, want ze wist, dat ze niet langer boos voelde.

‘Catherine....

O! die hartelijkheid, waarmee hij nu haar naam uitsprak - de groote, intense hartelijkheid, hoe ze er vroeger naar gesmakt had, tot zijn verwaarloozing en haar lichaamlijden haar onverschillig hadden gemaakt.

‘Zeg, Catherine, zou 't niet weer tusschen ons kunnen worden - als vroeger? We hebben beiden ingezien, dat we meer van elkander houden dan vroeger, is 't niet? Over veel ellende en veel smart zijn we weer tot elkander gekomen....

Maar zij, droef hoofdschuddend: ‘Och! nee,

Jacob, nu is 't te laat. Je moest hier niet meer komen.

‘Het is verkeerd; het was veel beter, om zooals in 't begin.... elkander niet te zien en als vreemden voor elkander te leven. Meer is onmogelijk!’

‘En waarom? Ik verzeker je, heilig en plechtig, bij 't leven van je kinderen, die toch ook mijn kinderen zijn, dat ik nu veel meer van je houd dan vroeger, dat ik een veel beter, een veel braver, een veel teederder echtgenoot voor je zou wezen....

‘Hoe kan dat nu? Je kunt mijn echtgenoot niet zijn; wij zijn gescheiden....

En toen driftig: ‘Mijn God, je hebt 't toch zelf gewild, zelf gedaan. Jij hebt toch willen scheiden, jij was 't toch, die niet gerust hebt, vóór je van mij af waart en vrij.... om Ida te trouwen, mijn eigen zuster.

‘Het was toch heelemaal je vrije wil. Niemand heeft je gedwongen....

‘Het zou laf van mij zijn, als ik haar verlangen en haar aandeel in het gebeurde, als argumenten in mijn voordeel ging aanvoeren.’

‘En dan nog?’ viel ze knorrig in.

‘Toegegeven, dat Ida, om 't nu maar, op zen Indisch, plat weg uit te drukken, je aangehaald heeft, op alle eerlijke en oneerlijke manieren, pressie op je heeft uitgeoefend. Maar, dan stond

jij er toch, als getrouwd man, en vader van drie groote kinderen, die je hulp en steun noodig hadden, tegenover.

‘Denk-je, dat mij zoo iets had kunnen overkomen? We waren in den laatsten tijd, volstrekt niet ideaal gelukkig, dat stem ik gaarne toe. Op onzen leeftijd is men dat ook zelden meer en mijn zwakke gezondheid bracht en veel toe bij. Ik sukkelde veel, ik zag er slecht uit, ik was leelijk geworden. Ik kende mijn eigen tekortkomingen en was tè apathisch om mij veel moeite te geven om je liefde te herwinnen, om je te boeien of....

‘Stil toch, Catherine,’ smeekte hij.

‘Nee, laat me even uitspreken, ik bid je. Zooals je ziet, was ik niet blind voor den toestand, maar toch.... O! God, Roodhuyzen, toch had-je 't recht niet om mij, ter wille van een vrouw, die wat mooier en jonger was dan ik, zoo te laten. Het was zoo wreed....

Ze snikte 't uit. Ze kon niet verder gaan met 't helder uiteenzetten der naakte feiten. Haar gevoel was haar te machtig.

En altijd op nieuw, die vreeselijke tweestrijd! Die overtuiging, dat ze hem haten moest en het bewustzijn dat ze.... hem.... niet haatte, maar.... Ze verachtte er zich zelve om, al was ze ook tè eerlijk, tè eenvoudig, tè waar, om het voor zich

zelve te verbloemen.... Ze wist, dat ze hem liefhad.... meer dan ooit, dat ze gelukkig zou zijn met elk bewijs van liefde, dat hij haar geven zou, dat zij, die van nature toch niet gepassioneerd was, elken kus van hem zou ontvangen als een weldaad. Haar lippen smachtten naar de zijne, als een dorstige naar een koelen dronk.... 't Was haar wellust aan hem te denken, maar 't was ook haar vloek!

Ze wilde niet!

Zij, de willooze, de apathische.... die hem van zich had laten weggaan.... die, toen 't nog tijd was, niets had gedaan om hem terug te houden, had nu wilskracht en energie voor beiden.

‘t Kan niet, Jacob. Je hoort haar toe; als je nu tot mij zoudt terugkeeren, zou je even schuldig zijn als toen.’

‘Even schuldig,’ herhaalde hij dof, en voor zijn oogen verrees, 't eerste *home*, dat hij ontheilgd had, zijn gezellige familiekring met de vroolijke, gelukkige kinderen en zijn in-brave, in-fatsoenlijke vrouw, en zijn tweede tehuis....

God in den Hemel, wat een ironie!

In een hoek der breede, verlaten achtergalerij....

‘Och! Catherine geloof me toch, 't staat niet gelijk. Je moest Ida zien; ze is zich nauwelijks

bewust, dat ze leeft. Er gaan dagen en dagen om, zonder dat ze één woord spreekt.

‘Ik heb toch niets aan zoo'n vrouw.’

‘Ook haar heb-je genomen, voor dagen van gezondheid en dagen van ziekte, voor dagen van geluk en dagen van leed....’

‘Je spreekt als een Engelsch kerkboek. God betert,’ zei hij sarcastisch: ‘*For better, for worse*’

‘Het eerste had er, in ons geval, wel af kunnen blijven, als ooit een schuldig huwelijk tegen is gelopen, dan is 't wel 't onze.’

Hij zag, dat 't haar pijn deed, er hem over te hooren spreken.

En zich verdedigende tegen haar onuitgesproken protest: ‘Ik wil 't je toch zeggen. 't Is beter, dat we elkander klaren wijn schenken. Ik wil volkomen eerlijk tegenover je zijn, trouwens, dat ben ik altijd geweest; misschien te eerlijk zelfs. Als ik gedaan had, zooals 90% der mannen in zulk een geval doen, dan zou 't beter voor mij, en voor ons allen zijn geweest.’

‘Wat bedoel-je?’ vroeg ze droomerig.

Hij glimlachte flauw, haar vraag klonk zoo naïef.

‘Wel, de meeste mannen zouden 't mooie zusje genomen hebben, zonder hun vrouw er in te kennen.’

‘Een liasion, meen-je?’

‘Ja, natuurlijk....

‘Je zoudt me dus bedrogen hebben met mijn eigen zuster, dat zou toch al zoo gemeen mogelijk zijn geweest.’

‘Ik heb het immers niet gedaan,’ hernam hij, eenigszins korrelig. ‘Ik dacht er ook zoo over; ik wilde je niet bedriegen en toch.... de zaak zou vrij wat eenvoudiger zijn geweest. Ons huwelijk was dan niet ontbonden en we zouden ons gemeenschappelijk leven nu weer gewoon kunnen voortzetten.’

‘Als ik je had kunnen vergeven,’ viel ze trotsch in. En hij, niet achtende haar gewonde fierheid.

‘O! maar, dat zou je zeker.... als ik, met oprecht berouw, tot je terug zou zijn gekomen, zooals nu....

‘Oprecht berouw,’ herhaalde ze minachtend, haar bovenlip krullende.

‘Denk-je dan dat ik huichel?’ vroeg hij, nu op zijn beurt beleedigd.

‘Dat nu niet, maar als je 't werkelijk denkt, dan praat je 't je zelf in. Je bent niet uit berouw tot mij terug gekeerd, zooals je 't noemt, maar omdat je teleurgesteld bent en omdat je, te laat, tot de overtuiging bent gekomen, dat je leven met mij, *après tout*, toch makkelijker of rustiger of aangenamer was dan....

Ze kon 't niet zeggen, maar hij hoorde 't en 't was hem als had ze haar zin voltooid.
'Dan je huwelijksleven met Ida.'

En hij moest haar gelijk geven. Zijn tweede huwelijk was een ontgoocheling voor hem geweest; ten eerste omdat het hem was gebleken, dat Ida meer liefde en meer passie in de maatschap aanbracht dan hij, dat ze hem met haar vurige, eerste vrouwenliefde t  machtig was, en toen dat gevoel van tekort komen tegen over zijn kinderen, vooral ten opzichte van Jack.

Dat alles was reeds in hem tot klaarheid gerijpt, toen 't ongeluk gebeurde, waardoor zijn tweede huwelijk, op eenmaal, vernietigd werd door de natuur zelve.

Hij had moedwillig de banden verbroken, die hem aan zijn eerste vrouw hadden verbonden, hij had de natuurlijke verhouding tusschen de leden van één zelfde gezin als nul en geener waarde beschouwd.

Hij had zijn plaats, als hoofd van dat gezin, vrijwillig verlaten en de natuur - of 't noodlot, had zich gewroken.

En hij bukte.... doch wilde zich oprichten.

Hij was gereed zijn gevoelens weer over te planten op zijn eerste vrouw en alles weer te laten zijn als vroeger.

Ze zaten een wijle tegenover elkander.

Hij wilde zoo gaarne, dat alles weer in 't reine was tusschen hen; ze waren elkander toch zoo na geweest, gedurende zooveel jaren. Het zou hun beiden zoo licht vallen, weer evenals vroeger met elkander om te gaan.

En zij wist, dat haar gevoel, dat gesluimerd had, en in haar was verdrongen door haat, wel weer ontwaken kon.

Ze zou, zonder zich zelve geweld aan te doen, wel weer voor hem kunnen worden, wat ze vroeger was - een kalme, trouwe gade.

Ze wist, dat hun verhouding nu beter zou kunnen zijn dan voorheen, omdat ze, ieder van hun kant, geleden hadden door de scheiding, maar ze wist tevens, dat 't onmogelijk was.

Ida was zijn vrouw en Ida bestond.

Zijn tweede huwelijk kon hij niet ontbinden. Er waren geen termen voor....

Een rilling van ellende ging haar door de leden. Toen vond ze 't grotesk.

De wet had wel toegestaan, dat hij zich, na 15 jaar met haar getrouwd te zijn geweest, liet scheiden van de vrouw, die hem drie kinderen had gebaar en, in geen enkel opzicht, in haar plichten als echtgenoot en moeder was te kort geschoten, maar er was geen reden voor de ont-

binding van zijn tweede huwelijk, in een opwelling van onberedeneerde passie gesloten.

De vrouw, die hem zolang trouw ter zijde had gestaan, mocht hij verlaten, maar niet de wezenlooze, ongeschikte gade.

Haar moest hij trouw blijven.... haar mocht hij niet verzaken....

‘Wij kunnen niets voor elkander zijn, Jacob,’ zei ze.... als 't resultaat van haar denken. ‘Je bent getrouwd....

‘Zoo weinig,’ viel hij bitter in.

‘Toch getrouwd, een wettige verhouding zou onmogelijk tusschen ons zijn en.... ze barstte in tranen uit.... ik zou toch je *maîtresse* niet kunnen worden.’

‘Maar vriendschap toch.... er zou toch vriendschap tusschen ons kunnen bestaan, ook voor de kinderen,... het zou gelukkiger zijn. Weet-je, wat ik zou willen Catherine, dat jij, met de kinderen weer bij mij zoudt komen wonen op 't Koningsplein....

‘En Ida?’ stamelde ze, onthutst over 't onbegrijpelijke van zijn voorstel.

‘Ik zou haar naar boven zenden, in de bergen, op een stille plaats, in een gezondheids-établissement, als de doctoren dat wenschelijk zouden achten.’

Lang nadat hij weg was, toen ze, gelijk zooveel nachten, rusteloos op haar leger lag, met pijnen, die door haar lichaam woelden als verterende vlammen, en gedachten, die door haar brein flitsten als gloeiende geesels.... toen ze een hellevuur van smarten doorstond.... hoorde ze, door haar ellende heen, die woorden.... dat voorstel! En, als er een oogenblik van verpoozing kwam in haar bitter lijden.... dan kwam het als een verzoeking van geluk en welbehagen.

Ida, de zieke, de zinlooze, weg. Ergens in een koel klimaat, waar ze 't fysiek goed zou hebben; hooger eischen had haar toestand niet.

Als zij er niet meer zou zijn.... als haar vroegere woning bevrijd zou wezen van de indringster, die ze ontheiligd had, dan kon zij er terugkeeren.

En ze dacht zich terug in haar tehuis op 't Koningsplein, met haar mooie, ruime, koele slaapkamer.... als, gelijk in de eerste jaren van hun huwelijksleven, Jacob's bed daar weer zou staan tegenover 't hare, als ze, tot elkander gebracht, na droeve scheiding, weer hun intimiteit van vroeger zouden hervatten. Nu niet, als toen, als voor jaren, toen ze zich als jonge man en jonge vrouw paarden om kroost te verwekken, nu zou hun samenleving enkel 't gevolg zijn van

een wensch tot verhooging van geluk. Ze waren, elk voor zich, tot 't bewustzijn gekomen, dat ze meer noodig waren voor elkander's bestaan, dan ze vroeger vermoed hadden.

Zij verlangde naar hem, naar zijn bijzijn, naar zijn persoonlijkheid, naar zijn liefdes-uitingen, meer en inniger dan ooit te voren.

En dat hij, na alles, wat er gebeurd was, tot haar wilde terugkeeren, was 't beste bewijs voor zijn gevoelens. En, in een soort van extase, die die haar gevoelloos voor elk leed maakte, dacht ze zich die gemeenschappelijke kamer en dat gemeenschappelijk voortleven.... Ze zou niet meer ziek, niet meer apathisch zijn, zijn liefde zou haar genezen en ze zou zulke kalme, rustige nachten doorbrengen, dat ze verkwikt en gelukkig zou ontwaken en haar kinderen, vroolijk en goed gehumeurd, zou tegemoet komen. Verjongd en herschapen zou ze zijn.

Jack zou zich wel beteren, onder 't voortdurend toezicht van zijn vader, die nu geheel voor vrouw en kinderen en voor zijn pas hervonden geluk zou leven.

Gonne, die al zoo groot werd; over een paar jaar zou ze uit kunnen gaan met haar vader; wat zou hij trotsch zijn op zijn knappe dochter. Zoo'n zuiver-mooie bewondering, die van een

vader voor zijn meisje, dat er goed uitziet.

En Liekie zou ook weer heelemaal lief en vriendelijk worden als vroeger.

O! de vreugde van dat heerlijke familie-leven. Maar.... och! God, daar kwam weer, de droeve werkelijkheid, door 't schitterende visioen harer fantasie heen.

Om 't huis, waar zij zoo gaarne zou terugkeeren, wierpen zich wallen van conventie op, waardoor de ingang haar versperd en 't terugkeeren onmogelijk werd.

Ida.... Jacob's tweede vrouw, de praatjes van de wereld....

Ze deinsde er voor terug!

En van de hoogste illusie verzonk ze in de diepste wanhoop.

Ze wilde zooveel voor hem zijn en niets, heelemaal niets, kon ze voor hem worden.

Ze wong zich door 't bed heen, krampachtig omvatte ze haar *goeling*; daar keerden de pijnen weer.

Van haar rug, uitstralende naar haar borst, als een gordel van scherpe messen, die haar in 't vleesch drongen; als stroomen gingen ze door haar lichaam heen, als slangen kronkelden ze zich door haar aderen, 't was of haar spieren, haar zenuwen, alle vezels in haar, er door uitzetten en zich dan samentrokken.

't Klamme zweet brak haar uit.

Waren dat nu enkel fysieke symptomen, ontstaan door haar ongesteldheid? Zouden ze verdwijnen door de een of andere kuur in Vichy of Carlsbad? En, dan weer, na een crisis, na een verergering van lijden, waarin ze dacht te stikken, verminderden de pijnen en iets van wellust kwam over haar.

Zooals ze was, zou ze nog lang, heel lang kunnen leven, haar kwaal was niet doodelijk en 't was zoo'n zalig gevoel, na die knijpingen en snijdingen, die rust, dat zich uitstrekken zonder wee, zoo iets als na een bevalling, maar dan minder zwak, minder hulpeloos.

Juist, na zulk een toeneming, na zulk een verergering van pijn, voelde ze zich dubbel krachtig. Wel afgemat, maar toch ook weer tot veel in staat, en altijd dankbaar, dat 't voorbij was.

Zoo lag ze nu en dacht aan Jacob. Als hij nu bij haar zou zijn, als hij lief en teeder en hartelijk voor haar zou wezen, zooals hij 't dien avond en vele daarvoor had laten doorschemeren, dat hij 't zijn kon.... dan zou ze gelukkig zijn.

Maar... O! God, daar kwam de ellende van de waarheid weer over haar als een lava-zee, haar verschroeiende en overweldigende.

't Kon niet.... hij mocht niets voor haar

zijn.... was hij maar slecht en trouweloos en ver-af gebleven! Zijn toenadering was een zonde geweest, een misdaad, erger nog dan zijn eerste.

't Was immers een marteling voor niets! Ze steunde.... ze perste haar lippen op elkander en steunde.... ze knarste met haar tanden, ze balde haar vuisten. In haar was een woeste, een ziedende drift, als een opkomende donderbui, die moet uitrazen en vernietigen.

En weer, als in 't begin na 't vreeselijke, na de ongemotiveerde, onvergeeflijke verlating van haar man, werd ze geheel beheerscht door haar woede.

Ze beet in haar kussen en weerhield zich met moeite om niet met haar vingers in haar sloop en in haar kleeren te krabben en alles te verscheuren. Zij, de kalme, phlegmatieke Catherine.

En toen versmolt haar toorn weer en snikte ze.... zachte, milde tranen, weergevende haar spijt, omdat ze zich zelve zoo beklagenswaardig vond.

En na de tranen kwam de uitputting van denken en voelen en lijden en sliep ze in.... ten laatste.

Hoofdstuk XI.

Eén Redmiddel.

Na dien nacht, wreed als een terechtstelling, stortte Catherine in. Haar oude kwaal, die voor een poos, door de emoties harer ziel, was verdrongen, keerde met verdubbelde hevigheid terug.

‘Mevrouw is ziek, hard ziek,’ meldde de dokter, toen hij, op een Zondagmorgen, van Gang Ketápan op 't Koningsplein kwam.

Roodhuyzen verbleekte: ‘Toch niet gevaarlijk?’

De arts trok de schouders op.

‘Ik had u vroeger al gewaarschuwd,’

Meer kon hij niet zeggen; hij, die alles wist en het familie-drama, tot in de kleinste bijzonderheden, had bijgewoond, kon den armen zondaar, die zoo zwaar beproefd was, niet hard vallen.

‘God, dokter, als ze maar niet sterft?’

‘Voor de kinderen zou het een onherstelbaar verlies zijn, maar voor haar?’

Een diepe weemoed sprak in de stem van den dokter, wiens roeping het toch was, het leven zijner medemenschen blindelings, zonder vragen of redeneeren, te verlengen. Hij schreef aan de zieke in Gang Ketàpan, kalmeerende middelen voor om haar pijnen te stillen en aan zijn patiënte op 't Koningsplein een opwekkenden drank om haar wakker te schudden uit haar apathie.

En voor beiden zou 't beter, zou 't humaner zijn geweest, als hij ze iets had mogen geven, waardoor er een einde aan haar leven van lijden zou zijn gekomen, een afdoend middel.... dat helaas! niet in 't recepten boek van den huisdokter staat.

Gonne paste haar moeder op en Liekie zat heel dikwijls in de voorgalerij te huilen en wist niet waarmee zich te troosten. Haar eenige afleiding was nog, als Paatje haar eens meenam om wat te toeren. Dan kwam er nog een vleugje van geluk voor beiden, dan schemerde er nog een lichtstraal door de nevelen heen.

Paatje schreef haar dan 's morgens een leitje, dat hij haar den wagen om zoo en zoo laat sturen zou en haar weer zou laten terug brengen.

Hij zelf kwam niet meer in Gang Ketàpan. De

dokter had het hem uitdrukkelijk verboden. 't Agiteerde Catherine en Gonne werd er geheel door ontzenuwd en was tot niets meer in staat.

Zij was de eenige, die niet de minste neiging tot toenaderen of vergeven toonde; zij bleef consequent in heur haat tegenover haar vader en eveneens in haar liefde voor haar moeder.

Niets was haar te veel; ze liet haar studie, haar schoolwerk, alles om aan 't ziekbed te blijven.

Ze had, terstond, toen haar moeder haar noodig had, door Liekie, aan de directrice laten zeggen, dat ze vooreerst niet op school zou komen. Ze wist, dat ze er misschien niet door over zou gaan, maar ze dacht er geen oogenblik aan om haar moeder aan de zorgen van baboes of zelfs aan die van medelijdende kennissen over te laten.

Jack was, om uit den weg te zijn, door zijn vader naar een ouden vriend, die een koffieland in Soekaboemie had, gestuurd. De rector had hem, onder geen voorwaarde, terug willen nemen, en zoo van den eenen dag op den anderen, wist zijn vader niets met hem aan te vangen. Boven kon hij niet veel kwaad, in elk geval kon hij thuis niemand hinderen,

En Jack was welgemoed vertrokken, prettig gestemd in 't vooruitzicht, naar hartelust op de

onderneming te kunnen paardrijden en verder eens lekker te luieren.

Als 't leven in 't landelijke hem beviel, zou hij er mogelijk blijven. Hij was flink en sterk, had geen bijzondere aspiraties of eierzucht; mits hij 't *'lekker'* had, en zich niet te zeer behoefde te vermoeien, was hij tevreden.

Al dat studeeren was toch maar klets; je leerde, op 't gym, een hoop nonsens, waar je later niets aan hadt. Hij kon al licht zooveel als de meeste assistenten en, als je jong begon, kon-je het toch licht tot administrateur brengen, dan had-je je eigen paarden, een flink huis en was je een heele Piet.

Een heele Piet wilde hij wel worden, maar er moeite voor doen, daar had hij op tegen.

'Dat was andere koek,' gelijk hij zich, in zijn ongepolijste jongenstaal, uitdrukte.

Gonne was woedend, toen ze vernam, dat Jack naar boven ging en voorspelde, dat er dan heelemaal niets van hem terecht zou komen.

'Als Jack drie maanden los loopt op een koffieland, dan is hij al zóó verwilderd, dan er niets met hem te beginnen zal zijn,' luidde haar profetie.

Waarop Jack antwoordde, dat ze een 'nuf' was en dat zij zich, in elk geval, niet met hem

te bemoeien had, want dat hij de laatste zou zijn om zich door een nest van dertien jaar te laten ringelooren.

De aanval was ditmaal hevig en hield langer aan dan gewoonlijk, maar toch kwam er een dag, waarop de dokter Gonne lachend tegen haar bleeke wangen tikte en plagend zei: ‘Nu gaan we dat wit-koontje eens opknappen, Mama zal er wel van zelf komen.’

‘Zou ik weer naar school kunnen gaan?’ vroeg Gonne, met blij verlangen.

‘Eerst zou ik eens wat verse lucht happen, juffertje; kun-jij ook niet eens, voor een poosje, naar boven gaan?’

‘Met Mama, dokter?’

‘Vooreerst zou ik 't liever niet wagen met je Mama; ik sprak nu van jou. Jij mocht wel eens een kouden neus halen.’

‘Ik denk er niet aan, zonder Mama.’

‘Je zoudt toch met een familie mee kunnen gaan - of evenals Jack, bij kennissen gaan logeeren.’

Ze fronste de wenkbrauwen.

‘Op elke manier kost 't geld, dokter, en dat heb ik niet.’

‘Jij niet, dat begrijp ik. Ik verwacht ook niet, dat jij 't van je zakgeld doet, maar Papa heeft

toch nog wel, in een hoekje van zijn brandkast, iets voor een extraatje.’

Gonne's bleeke wangen verfden zich, in één seconde, met een donker schaamrood, ‘Maar dokter, denkt u, dat ik van Papa iets meer dan 't hoog noodige zou willen aannemen?’

‘Men kan alles overdrijven, Gonne. Een vader is verplicht voor zijn kinderen te zorgen en ik ben zeker, dat jou Papa met liefde alles voor jelui over heeft.’

‘Och, toe, dokter, spreekt u er, als-'t-u-blijft, niet over. 't Is zoo hard over iets tegen je eigen vader te moeten zeggen, maar dàt kan ik u verzekeren, dat ik mij zoo veel mogelijk haast op school, ten einde mij zelve zoo spoedig, als ik maar kan, onafhankelijk te maken.’

‘Dat is heel prijzenswaardig, jonge dame, maar vergeet niet, dat werkers vóór alles, een goede gezondheid moeten hebben. Als jij later je brood wilt verdienen, dan dien je te zorgen, dat je flink in orde bent en als je zóó voortgaat, dan ben je, op je achttiende of twintigste jaar, op.’

‘Zoo'n stumper,’ dacht hij, in 't wegrijden. ‘Van moeder's zijde belast met alle mogelijke jicht-verschijnselen en wat er mee annexe is, en van vader's zijde, God weet met wat. Dat kind heeft ook al geen rooskleurige toekomst. Dat

zoo'n kerel, vóór hij die malle historie begon, niet gedacht heeft aan de gevolgen, ook voor de kinderen.

‘Abah! wat een wereld.’

Catherine werd langzaam beter, ze hielp zelve flink mee, niet uit levenslust, maar voor haar kinderen, vooral voor Gonne, haar trouw verpleegstertje.

Gonne was stil gelukkig, toen Mama weer, voor 't eerst, mee aan tafel zat.

Liekie was zóó uitgelaten, dat haar moeder vreesde 't niet te zullen uit houden en met hoofdpijn vroeg naar bed te moeten gaan.

Zoodra ze even met Mama alleen was, vroeg ze, met haar schrill vlei-stemmetje: ‘Moesje, zeg, zou Paatje u niet komen feliciteeren met uw herstel? Pa is, in zoo'n tijd, niet hier geweest.’

‘Ik weet 't niet, kind,’ zei ze ontwijkend.

‘Zal ik 't 'm vragen?’ vroeg ze gediensig.

Catherine ontstelde. O! God, dat niet; ze voelde zich nog niet sterk genoeg om haar man terug te zien. Een gewoon praatje was onmogelijk tusschen hen beiden en voor 't afdoende onderhoud, dat ze met hem wou hebben, miste zij nog de noodige kracht.

In de lange uren van haar ziekte, toen ze soezend lag te peinzen, had zij alles nog eens ruim-

schoots overdacht, wat er tusschen hen was voorgevallen. Zonder boosheid, maar ook zonder passie, kalm, als stond zij er buiten, had zij hun verhouding nagegaan, niet eens, of een enkelen keer, maar telkens, maar voortdurend en steeds was zij tot dezelfde conclusie gekomen.

Ze moesten scheiden, zij moest met de kinderen naar Europa gaan, dat was de eenige afdoende manier om een einde te maken aan de wanverhoudingen, die hun aller leven nu vergalden.

Maar, vóór ze hem haar onwankelbaar besluit kon mededeelen, moest ze er zich voor stalen. Ze moest er zich geheel toe voorbereiden, alles wikken en wegen, vooruit argumenten klaar hebben om zijn tegenwerpingen te weerleggen. Ze voelde zich als een advocaat, die vooraf zijn pleidooi klaar maakt en vooraf de punten, waarop hij zal worden aangevallen, verdedigt. En zoo moest zij den man tegemoet treden, dien ze eens zoo lief had gehad, dat ze vader en familie, land en huis, voor hem verlaten had. Strijdvaardig moest ze den vader harer kinderen ontmoeten.

Maar 't moest!

Hij was nu haar vijand geworden, hij was de man van een ander!

En mocht hij zich nog in de week-teere stemming van vóór haar ziekte bevinden, dan was hij

dubbel haar vijand, dan was hij zóó gevaarlijk, dat ze hem meer dan ooit mijden moest.

Maar eerst moest ze beter zijn, geheel hersteld.

Ook die dag kwam, gelijk alle dagen komen! Ze had hem verzocht haar in dien namiddag te bezoeken en ze had de meisjes uitgestuurd. Heur hart deed haar pijn van 't luide kloppen, 't was of 't bloed tegen de wanden aanklotste als een booze zee tegen de klippen.

Hij kwam vroeger dan ze verwacht had en zond zijn wagen weg.

‘Ik zal je anders niet lang ophouden,’ stamelde ze.

‘Ik heb geen haast, ik ben geheel tot je dienst.’ Toen hartelijk op haar toetredende: ‘Ik ben blij, dat ik nu eindelijk eens komen mocht, ik heb er zoo lang op gewacht.’

‘Ik ben erg ziek geweest,’ zei ze.... om iets te zeggen.

‘Dat heb ik gehoord.... ik was gaarne bij je gekomen, Catherine.’

‘Gonne heeft mij uitstekend opgepast.’

Een sombere wolk gleed over zijn voorhoofd.

‘Waarom is Gonne toch zoo hard voor me?’ vroeg hij, onbeholpen en vreezende 't antwoord.

Maar zij, hem willende sparen, trok de schouders op. ‘Voor mij is ze heel goed.’

Toen zeeg ze terneder op een divan. Ze was moe van 't lange staan.

Hij, die elke lijn van haar gezicht kende, zag 't haar aan en zei vriendelijk: ‘Toch nog niet heelemaal de oude? Je hadt 't ditmaal zwaar te pakken, niet?’

‘Ik ben zoo goed als beter.’

Toen zweeg ze en hij zag haar aan en.... zweeg insgelijks.

Het was zoo vreemd en 't was hun beiden, als beseften ze nu eerst het vreemde van hun samenzijn.

Den vorigen keer hadden ze er zich, door hun hevige emotie, geen rekenschap van gegeven.

Catherine had een vraag op de lippen, een gewone, natuurlijke vraag, die ze niet uiten kon. Ze hoorde 't telkens.... 't was, alsof een stem 't haar ingaf: ‘Hoe gaat 't thuis?’

Dat vraagt men aan den eersten den besten kennis, en dat als een zijner huisgenooten zwaar ziek is. Maar zij kon de klanken niet uitbrengen: ‘Hoe gaat 't thuis?’

Thuis was immers haar huis, haar echtelijke woning, waaruit ze verbannen was, verdreven door degene, naar wien ze nu, uit een zuiver conventie-begrip, zou vragen.

Dat kon toch niet, en 't feit zelf, dat ze dat

heel gewone niet van zich kon verkrijgen, bewees hoe ellendig samengesteld en vals de toestand was.

Na een wijle doelloos voor zich uit gestaard te hebben, zei ze: 'Ik heb je verzocht eens hier te komen, omdat ik je wilde spreken over zaken....'

Ze moest hem nu maar in eens laten merken, dat ze een *business*-onderhoud verlangde.

Dat zou, van zijn kant, elk toegeven aan sentimentaliteit voorkomen, meende ze.

'Heb-je ook geld nodig?' vroeg hij, op den man af. 'Zeg maar hoeveel. Je kunt 't natuurlijk krijgen.'

'O! nee, dat bedoel ik niet.'

'Anders, met alle plezier. Je hebt me maar een woordje te schrijven en mijn kassier zal je uitbetalen, zooveel je hebben wilt.'

Hij wist even goed als zij, dat er geen quaestie van geldzaken was, maar hij was even verlegen met zijn houding als zij.

'Je bent wel goed,' begon ze, ironisch.

'Maar, 't is toch heel natuurlijk....'

'Natuurlijk,' herhaalde zij, op intens-droeven toon. 'Tusschen ons is niets meer natuurlijk.'

En toen was de muur van ongenaakbaarheid, dien zij tusschen hen had opgeworpen, omvergehaald en voelden ze zich weer - als vroeger.

Vóór ze 't wist, zat hij bij haar op den divan, waarop ze zich, uit gewoonte van ziek zijn, onwillekeurig had uitgestrekt, en had hij haar hand genomen. 'Toe nu, Catherine....

Ze richtte ze zich op. 'Och, laat me, ga weer zitten, daar over mij. Ik moet je spreken en zoo kan ik 't niet.'

'Waarom niet? Je weet toch nog laatst, toen ik bij je was? Wat ik wilde?'

'Jij weet toch ook nog,' viel ze hem, hoog, in de rede. 'Wat ik niet wilde?'

'Ik heb, in dien tijd, zooveel aan je gedacht, Catherine, en vuriger dan ooit, is de wensch in mij opgekomen, om je weer gelukkig te maken....

'Dat zou nooit kunnen,' zei ze driftig. 'Laten we er toch niet weer over beginnen.'

'Als je niets van mij weten wilt, waarom heb-je mij dan hier laten komen?' vroeg hij bitter.

'Om met je te overleggen,' antwoordde ze kalm, blij dat 't oogenblik nu aangebroken was, waarop ze hem kon zeggen, wat ze zoo vaak overdacht had:

'Na alles, wat er tusschen ons gebeurd is, zie ik maar één uitweg en die is, dat ik met de kinderen naar Europa ga....

'Catherine, is je dat ernst? Zou-je mij nu verlaten, terwijl ik zoo diep ongelukkig ben, zoo

ellendig rampzalig? En, je weet 't toch, ik heb je liever dan vroeger, ik zou je zoo gaarne 't gebeurde doen vergeten....

‘Och! dat kan immers niet. Juist dat maakt 't zooveel erger. Het zou onhoudbaar zijn op den duur; geloof me, er is slechts één redmiddel, anders gaan we allen te gronde.’

‘Maar de kinderen?’

‘t Meest is 't noodig voor de kinderen. Jack komt hier tot niets goeds. Gonne is ongelukkig en onverzoenlijk en, voor Liekie, zou een kalm, geregeld leven ook normaler zijn.’

‘Je moet wel alle liefde voor mij gesmoord hebben om zóó te kunnen denken.’

‘Laten we daarover zwijgen. Geloof me toch, als ik je zeg, dat het de eenige weg is, dien we uit kunnen. Als we hier blijven, is onze ellende niet te voorzien.’

‘Ik begrijp, dat jij er naar snakt om van hier weg te komen, maar o! God, wat moet ik doen, alleen? Erger dan alleen, met een zinlooze vrouw....

‘Is Ida zoo erg?’ vroeg ze onwillekeurig, zooals de eene mensch naar de andere vraagt, zonder aanzien des persoons.

‘t Wordt van dag tot dag erger. Ze spreekt bijna niet, er zijn tijden, dat ze er nauwelijks

besef van heeft, dat ze bestaat en helaas! die zijn voor haar 't gelukkigst, dan voelt ze niet. In haar heldere oogenblikken is ze 't meest te beklagen, dan overziet ze haar toestand - die dan ook zóó deerniswaardig is, dat zelfs haar ergste vijand er medelijden mee zou hebben.'

'Ik voel geen wrok meer,' zei Catherine eenvoudig, en op dat moment sprak ze waarheid, maar ze voelde vaag, dat het de uiting was van een voorbijgaande stemming. Een spontane vergiffenis, die ze wel weder zou herroepen, zoodra haar opwelling van weekheid voorbij zou zijn.

'Wat zeggen de doctoren?'

'Och! zooveel, en toch, per slot van rekening, zoo weinig. Mocht haar geest zijn evenwicht herkrijgen, dan is ze toch gedoemd tot een troosteloos leven. Een jonge vrouw, als zij, en dan zoo wanhopend verminkt.'

Hij had, als tot zich-zelf gesproken, en zonder zich tot Catherine te wenden.

Ze liet hem uitspreken, doch zei verder niets. De afstand, tusschen hen, werd weer grooter.

Als hij over Ida sprak of zelfs aan haar dacht, was hij de man van een ander en bestond hij niet voor Catherine.

In elk geval viel 't haar nu gemakkelijker om met hem te praten over het groote plan, dat haar

geheel vervulde, en dat ze met hem moest overleggen.

Na hem eenigen tijd aan zijn bepeinzigen te hebben overgelaten, begon ze, schijnbaar onbevangen.

‘Over een maand of zes weken zal ik wel genoegzaam hersteld zijn om op reis te kunnen gaan. We zouden dan juist tegen den zomer in Holland komen, dat is de beste tijd.’

En toen hij haar niet antwoordde en haar enkel aanstaarde, als ging 't hem volstrekt niet aan, of als drong 't niet tot hem door, vervolgde ze, snel sprekend, om haar klimmende zenuwachtigheid te verbergen.

‘Het is wel een heele kosten voor je, maar we zouden des noods tweede klasse kunnen reizen.’

En hij, voor 't oogenblik geheel zakenman: Met de Hollandsche mail zou je zeker geen tweede kunnen gaan, op de Fransche mail is 't iets anders.’

‘t Is mij hetzelfde.’ hernam ze, met iets van haar apathische toestemming van vroeger.

‘Wil-je nu heusch weg, Catherine?’ en zijn stem klonk teeder, als die eener vrouw.

‘t Kan niet ander. Toe, laten we nu afspreken.... Zou je onze biljetten voor ons willen nemen.... en voor de vendutie hier zorgen? Die zal toch

wel een gedeelte der passage-kosten dekken; daar had ik ten minste op gerekend. Het spijt me toch al, dat je zooveel geld voor ons moet uitgeven, maar in Holland zullen we zoo zuinig mogelijk zijn, daar kun-je op aan.'

'Zwijg toch over 't geld. Alsof dat iets beteekende? Ik zal natuurlijk zorgen, dat je 't goed hebt, waar je ook bent. Van deze koelie-woning heb ik altijd spijt genoeg gehad; het is een schande, dat je hier zoo lang gebleven bent.... ik kan me niet begrijpen, hoe je zulk een krot hebt kunnen uitkiezen. Er zijn toch goede huizen genoeg in Batavia, zelfs hier in de buurt. Die woningen hier vlak over, als je naar de Gasfabriek gaat, komen mij veel geschikter voor en in Gang Chassé zijn beeldige huizen met ruime erven. Liekie heeft 't altijd over een waaierpalm, die er ergens op een voorerf staat.'

Ze luisterde verstrooid, en hij was er zich ternauwernood van bewust, dat hij sprak.

Beiden dachten ze aan iets anders.

Hij had zich zooveel van dit weerzien voorgesteld en er zich met zulk een hartelijk verlangen op verheugd en 't was hem zoo bitter tegengevallen. Catherine wilde van geen toenadering weten, ze wilde weg.... naar Europa, ver van hem af. En als ze ging, dan was ze voor hem

verloren. Dan zou dit kleurloos voort-vegeteeren aan de zijde eener vrouw, die niets voor hem was dan een belichaamde wroeging, altijd voortduren.

‘Voor je gezondheid zou het zeker 't beste zijn naar Europa te gaan,’ zei hij.

‘Dat beweert de dokter ook. Hij zegt, dat 't mijn eenige kans is, ik mag die niet verliezen, ook niet ter wille der kinderen.’

‘Dus heb ik niets te hopen?’ vroeg hij, vol emotie.

Ze schudde 't hoofd.

‘Mijn eerste plicht is voor mijn kinderen te leven en, al had ik mijn kinderen niet en al was ik volmaakt gezond, dan zou ik toch niet blijven.’

‘Is dat je laatste woord?’

Ze bukte 't hoofd.

‘Ik mag je toch nog zien? Ik mag je toch nog wel eens nu en dan komen opzoeken. Nog een enkel oogenblik leven.... vóór ik mij voor goed begraven ga in mijn troosteloos tehuis op 't Koningsplein, dat zal zijn als een graf.’

‘Je hebt 't voor je zelf gedolven, dat graf.’

‘Dat maakt 't niet beter. O! God, Catherine, geloof me toch. Ik ben meer te beklagen dan jij en daarom.... och! toe, ik smeed er je om, laat mij je, als je besluit onherroepelijk is, tenminste een enkelen keer zien.’

‘Waartoe zou 't dienen, Jacob?’ vroeg ze, voor 't eerst, sedert hun onderhoud, met teerheid en teekenen van zwakte in haar stem. ‘Integendeel, ik zou je zoo dankbaar zijn, als je mij met rust liet. Ik zou het zoo goed, zoo braaf, zoo flink van je vinden. 't Is 't eenige, wat je voor mij doen kunt. Ik bid je, Jacob, maak mij het gaan niet tè moeielijk. Bedenk, dat ik ook maar een zwakke vrouw ben - zoo heel zwak en zoo heel menschelijk, en....

Uitgeput zeeg ze achterover.... ze kon niet meer, een lijkwaas overtoog haar bleeke trekken.

Doodelijk ontsteld ijlde meneer Roodhuyzen naar haar toe, hij knielde voor den divan neder en overlaadde haar slap neerhangende hand met kussen, niet anders meenende dan dat zij door de tè groote ontroering bezweken was.

Vóór hij er zich rekenschap van kon geven, werd hij, uit zijn verslagenheid, gewekt door het terugkomen der meisjes.

Opstaande trad hij naar ze toe.

‘Kijk eens, Gonne, Mama.’ zei hij, onwillekeurig steun bij zijn oudste dochter zoekende.

‘Is ze dood?’ gilde Liekie.

Met haar vroegwijze handigheid en haar instinct van vrouw, had Gonne zich over haar moeder heengebogen en den hartslag nog ver-

nemende, zei ze beslist: ‘Nee, Mama is niet dood, ze heeft een flauwte, stuur Kiem of Saridja hier, Liekie.’

‘Kan ik iets voor je doen?’ stamelde meneer Roodhuyzen.

‘Nee, dank u; was u maar liever niet gekomen; ze was zoo goed op weg om beter te worden en dit zal haar wel weer achteruit zetten. Als u, in Godsnaam, nu maar weg blijft. Ik zal wel verder voor Mama zorgen.’

Meneer Roodhuyzen ging, vrijwel met 't gevoel van een inbreker, die betrapt is.

Toen hij 's avonds een zijner bedienden met een leitje stuurde om naar de zieke te informeeren, kreeg hij tot antwoord een krabbeltje van Gonne:

‘Mama is gelukkig weer bij kennis, maar heel zwak. Gelieve haar met rust te laten.’

Hoofdstuk XVI.**Vertrek.**

Als een gunst had meneer Roodhuyzen gevraagd of hij Catherine en de kinderen naar Tandjong Priok mocht brengen.

Daar hij bang was, dat de trein haar in haar toestand van verzwakte en herstellende, tè veel zou schokken, had hij Catherine zijn eigen wagen aangeboden.

De tocht duurde wel wat langer, maar 't was gemakkelijk voor haar.

Ze reden er heel vroeg in den morgen heen, eensdeels om zooveel mogelijk koelte te hebben en dan ook om opzien te vermijden.

De dageraad begon nauw te gloren, toen de 'Mylord' van 't Koningsplein in Gang Ketàpan stilhield en meneer Roodhuyzen er uitstapte.

Ofschoon de vendutie eerst na het vertrek der familie zou plaats hebben, zag het er, in het kleine huis, toch hoogst ongezellig uit.

Als uitgestorven was 't en de gedaanten, die er in 't halve schemerlicht in rondwaarden, hadden iets spookachtigs.

Saridja schreide, of juister, kermde op zijn Javaansch, ze vond 't vreeselijk dat de *Njonja manis*¹⁾ en *non besaar*²⁾ en *non ketjil*³⁾ weggingen. Zelfs aan *Njo*⁴⁾ wijdde ze eenige smartkreten, al had ze ook niet veel goeds en wèl veel kwaads van hem ondervonden.

Ze was *bigoeng*⁵⁾ van 't verdriet en nam werktuigelijk de dingen uit den eenen reiszak om ze in den anderen te doen; mede onder den invloed van 't *bigoeng*-zijn, droeg ze de handbagage met veel ijver naar voren om alles, stuk voor stuk, weer naar achteren te dragen.

Liekie lachte er om, maar Liekie lachte om alles en ze was dien ochtend de eenige, die lachen kon.

Jack vond 't wèl leuk om naar Holland te gaan,

- 1) Lieve mevrouw.
- 2) Groote jongejuffrouw.
- 3) Kleine jongejuffrouw.
- 4) Jongenheer.
- 5) 't Hoofd kwijt.

maar hij vond 't toch ook *lam* om van Indië afscheid te moeten nemen.

Vooraf het vrij-zijn van de laatste weken, die hij in 't binnenland had doorgebracht, deden hem het dartele, onbezorgde leven onder de tropen betreuren.

Het vooruitzicht van de mailreis leek hem erg prettig, maar dat stijve Holland, met geregeld schoolgaan en veel lessen en strenge meesters, was als een bittere druppel, die in de naaste toekomst alles voor hem zou vergallen.

't Was dus met zeer gemengde gevoelens, dat hij vertrok en, tamelijk bedeesd, vroeg hij of hij op den bok mocht zitten. Het was niet de overmoedige, vroolijke Jack van ruim anderhalf jaar geleden, toen hij insgelijks naar Priok ging, maar toen alleen om zijn tante af te halen.

Geen van allen waren ze in dien tijd naar de haven geweest en onwillekeurig drong de herinnering aan dien morgen zich bij hen op.

Onder 't heenrijden dacht Roodhuyzen er onophoudelijk aan.

Hij herinnerde zich alles van dien noodlots-dag, zelfs de stemming, waarin hij zijn schoonzuster was gaan afhalen. Hij had 't een koopje gevonden om de beste ochtend-uren voor zulk een corvee te verliezen. Natuurlijk had hij er ook geen secon-

de aan gedacht, er zich aan te onttrekken, maar hij wist nog heel goed 't intense gevoel van wrevel, waarmede hij 't traject gemaakt had.

Och! en ook de verrassing en den aangename prikkel, die het ontmoeten met zijn mooie schoonzuster hem gegeven hadden.

Gek - dat hij geweest was!

Hij kon 't zich nu heelemaal niet meer voorstellen, hoe hij zich zoo door haar had laten inpalmen. Zij had op zijn ijdelheid gewerkt en hem beklaagd, omdat zoo'n flinke, knappe man, als hij een ziekelijke, apathische vrouw had.

Arme Catherine, ze was er zeker niet sterker of gezonder op geworden. 't Was wel 't ergste, dat haar had kunnen overkomen.

En dat had hij haar aangedaan!

Hij voelde zich te droef voor woorden en toch had hij nog zooveel op 't hart en waren de minuten, door hun klein aantal, zoo kostbaar.

'Jelui schrijft me toch onderweg,' zei hij, deemoedig, 'jelui brieven zullen nog de eenige lichtpunten in mijn bestaan zijn.'

'Ik zal u uit elke haven schrijven,' beloofde Liekie, 'en u alles van de reis vertellen.'

'Schrijf me liever bijzonderheden omtrent Mama.' zei haar vader, met een zucht. 'Dat zal mij 't meest interesseeren.'

‘O! dat kan Gonne doen,’ hernam Liekie achteloos. ‘Ze weet 't veel beter dan ik; als Mama ziek is, mag ik er toch niet bij.’

‘Gonne, zul-je mij op de hoogte houden?’

Ze zat tegenover hem, koud, trotsch, terugstootend, met minachting en afkeer in haar blik en houding. Ze kon haar vader niet vergeven 't grievend onrecht, dat hij haar moeder had aangedaan en evenmin, dat zij, na hun laatste onderhoud, was ingestort.

‘Ik hoop je zelve te schrijven,’ zei Catherine, vriendelijk, om Gonne's norscheit te vergoelijken.

‘Zou-je dat willen?’

‘Zeker, waarom niet?’

Hij voelde zich verlucht. 't Was meer dan hij had durven hopen. Hij had, uit haar gedrag van den laatsten tijd, meenen te moeten afleiden, dat zij hun afscheid als definitief zou beschouwen, als het laatste hoofdstuk van haar huwelijksboek.

Maar als ze, uit eigen beweging, aanbood hem te schrijven, dan zou er nog een vervolg zijn en wie weet... later, als Ida's toestand zou verergeren, als het conflict tusschen de wetenschap en de krankheid, ten nadeele der laatste zou afloopen, dan....

Want voor Ida was er weinig hoop, 't kon jaren duren, maar 't zou ook slechts een quaestie van maanden kunnen zijn.

En dan....

Ze naderden Priok.

‘Catherine, zodra wij aan boord zijn, zal ik je de hut, die voor jou en de meisjes bestemd is, wijzen.... of wil-je een eindje met mij opwandelen?’

‘Ma kan nog niet lopen, ze is te zwak,’ merkte Gonne op, met een uitdrukking in haar donkere oogen, als had hij haar moeder het meest onteerende voorstel gedaan.

‘Ik wou je toch wel even spreken.’

Het was nog leeg, toen ze aan boord kwamen; de passagiers waren blijkbaar nog niet aangekomen, alleen heerschte er een groote drukte door 't opladen der bagage en meer nog door 't innemen der levensmiddelen, 't geen Liekie en ook Jack bijzonder amuseerde.

Dat er levende koeien aan boord kwamen en konijnen en kippen en kalkoenen, vond ze alleraardigst en Jack verheugde er zich op om ze te zien slachten.

Gonne was bij haar moeder gebleven, ook toen ze in de hut, een heerlijke groote familiehut, aangeland waren.

‘Je moest nu bij de anderen gaan, Gonne,’ zei haar moeder zacht. ‘Papa wil mij spreken.’

‘Waarom toch? 't Zal u opwinden voor niets.

U hebt van nacht toch bijna niet geslapen. Ik had u zoo graag willen helpen om u lekker te maken en u naar bed te brengen. Ik had er vast op gerekend, dat u een dutje zoudt doen, vóór de overstroming van passagiers zou komen.'

'Ze heeft mogelijk gelijk, Catherine. Zou-je niet wat gaan liggen en.... je eerst wat makkelijk maken; zal ik zoolang weggaan?'

Het was een ellendig oogenblik voor beiden. Hij zag, dat zij zich voor hem geneerde en toch waren ze, jaren lang, zoo vertrouwd geweest met elkander's uit- en aankleeden.

Ze strekte zich uit op een der couchetten, zonder iets aan haar toilet te veranderen en zei: 'Dank-je, ik zal zoo maar even gaan liggen.'

Gonne ging weg, ze voelde zich te veel en had 't kunnen uitsnikken.

Zij, die haar moeder zoo lief had, haar zoo trouw verzorgd had al die maanden lang, zij werd weggestuurd als een klein kind en hij mocht blijven! Ze haatte hem! En 't verschrikkelijke feit, dat zij haar eigen vader haatte, vervulde haar met verdriet en ellende.

Ze vond zich zelve zoo slecht en toch had ze 't niet anders gewenscht en zou ze 't nog slechter van zich zelve gevonden hebben, als ze hem had kunnen vergeven.

Ze vond 't een onvergeeflijke lafheid van haar moeder, dat zij zich met hem verzoend had.

Zij was de eenige, die Indië zonder spijt verliet, ze snakte naar een nieuw leven, en hechtte, met bijgeloovig vertrouwen, aan den versterkenden invloed van de koude in Holland op de gezondheid van haar moeder. Eenmaal buiten alles, wat haar aan 't groote ongeluk van haar leven herinnerde, zou ze wel beter worden, vooral wanneer het versterkende klimaat haar lichamelijk zou opfrissen.

Gonne was de nauwe sloopstrap opgegaan en zocht Liefke en Jack op 't achterdek.

En Catherine was alleen met haar man! - haar man niet meer!

'Je moet Gonne niet tè hard vallen', begon ze verontschuldigend. 'Ze is zoo goed voor me.'

'Ik benijd haar,' zei hij eenvoudig. 'Ik wou, dat ik met je mee kon gaan, Catherine.'

'Een verandering zou je zeker wel ten goede komen', merkte ze ontwijkend op.

'Een verandering,' herhaalde hij onwillekeurig.

'Ja, 't is wel een verandering en ik hoop hartgrondig, dat jellui allen er door zult profiteren.'

Ze haalde de schouders op.

'We gaan niet onder de gelukkigste omstandigheden naar Europa,' zuchtte ze.

'En toch, Catherine, ben-je gelukkiger dan ik

Jij hebt de kinderen en ik heb niets.... en.... ik zal eeuwig 't besef met mij ronddragen, dat erger dan een kanker is, dat ik al die ellende moedwillig over ons gebracht heb.'

'Moedwillig! Ach, je kon ook niet weten, dat 't zoo zou aflopen. Als je huwelijk anders uitgevallen was, of liever als dat ongeluk Ida niet was overkomen, dan zouden jij en zij tenminste gelukkig zijn geweest.'

'Zeg dat niet; je weet toch dat 't tram-ongeluk 't gevolg, niet de oorzaak was van onze teleurstelling. Wij waren geen van beiden slecht genoeg, om een vredig tehuis te kunnen genieten op de puinhoopen van jou verwoest *home*.'

'Och! spreek er niet meer van.... laat 't verleden rusten. 't Is gebeurd. We moeten nu allen een nieuw leven beginnen en trachten 't oude te vergeten....

'Niet alles, Catherine, toe, ik bid je, tracht je te herinneren, wat die onheilsperiode voorafging. Als je er je best voor doet, zul-je toch wel niet enkel slechte indrukken van mij bewaard hebben.'

'Denk-je, dat die mij zullen troosten?' vroeg ze bitter.

'Nu niet, maar mogelijk later. En dan, Catherine, vóór wij van elkander afgaan, vóór er oceanen tusschen ons zullen zijn, moet ik je toch nog iets

vragen. Je weet, hoe vreeselijk de gevolgen van Ida's val voor haar zijn geweest. Ik zal er nu niet over uitweiden, maar het kon toch eens gebeuren, dat de Hemel mij genadig was en ons huwelijk op een natuurlijke wijze ontbond. Zou-je mij dan kunnen vergeven en mij weer in genade aannemen?’

‘Mijn God, Jacob.... hoe kun-je zoo iets zeggen? Zie-je mij aan voor een monster, zonder ziel of geweten, dat ik speculeeren zou op den dood mijner zuster?’

‘Je overdrijft, Catherine. Elk menschenleven is broos en dat een, bedreigd, ja, gedoemd, zooals dat van Ida. Feitelijk staat dat leven toch enkel tusschen ons, niet waar? Je hebt me vergiffenis geschonken, je draagt mij geen kwaad hart meer toe....

‘Ik weet 't niet. Nog steeds ben ik er met mij zelve niet tot klaarheid over gekomen.’

‘Het doet je toch wel aan om van mij weg te gaan. Nu, op dit oogenblik, voel je toch, dat de hand van 't noodlot zwaar op ons drukt, op ons beiden. We staan voor een rampzalig iets, voor een scheiding, waarvan de duur niet te berekenen is, voor den laatsten kus, Catherine, voor de laatste omhelzing, mogelijk in jaren.’

Er was iets nederigs in zijn toon, dat

haar trof. Hij had wèl geleden en zijn berouw was oprecht - en ze kon hem niet meer haten en verachten, zooals hij het verdiende.

Haar gelaat betrok.... een floers kwam over haar oogen en groote tranen vielen langzaam over haar wangen.

Hij drukte haar in zijn armen en ze gaf zich over aan zijn liefkoozing en tegelijkertijd voelde zij zich schuldig als een meenedige.

‘Mijn vrouw, mijn eigen, lieve vrouw!’

‘Nee.... dat is niet waar. Ik ben je vrouw niet meer. O! God, Roodhuyzen, hoe heb-je 't mij kunnen aan doen? Wij waren toch van elkander, wij vormden één. Waarom moest-je ons éénzijn verbreken?’

En toen hij, na een haastig afscheid van zijn kinderen te hebben genomen, terug reed in het rijtuig, dat zoo vol nog was van recente herinneringen aan 't gezin, waarvan hij gescheiden was, klonk hem die vraag, zonder ophouden in de ooren.

Waarom.... waarom toch?

Omdat zijn zinnen waren geprikkeld, door een vrouw, die in de kracht van haar leven, nog niet ten volle geleefd had, omdat zij wilde weten, wat haar verborgen was, omdat zij zich wilde wreken over een haar vroeger, onwillens aangedane, be-

leediging.... En toen, in een spontane opwelling van koud egoïsme: ‘omdat hij half slecht was...

Als hij maar heelemaal slecht was.... dan zou zijn lot anders zijn geweest, dan zou hij geen scrupules hebben gehad om zijn hart tusschen beide zusters te verdeelen.

En later.... hij had 't zoeven aan Catherine zelve gezegd. Zijn ongelukkig huwelijk was grootendeels 't gevolg van de zelfde halfheid.

Als hij en Ida door en door slecht, door en door verdorven, waren geweest, dan zouden ze er zich wel in geschikt hebben.

Ze waren tè braaf, eerst om Catherine te bedriegen en later om haar te vergeten en ongevoelig te blijven voor 't geen zij geleden had.

De half slechten waren er, per slot, 't ergste aan toe, ze lieten de goeden lijden en ze leden zelf ook.

De groote egoïsten, die enkel aan zich zelf dachten, de misdadigers, die er beginselen noch wroeging op na hielden, waren te benijden.

Ze konden ten minste genieten van hun daden.... terwijl menschen, zooals hij, die oorspronkelijk goed waren, maar door omstandigheden zondigden, altijd lastig gevallen werden door gemoeds-bezwaren.

Ook Ida was lang niet slecht genoeg om de

rol te spelen, die 't noodlot haar had toegewezen en daarom had haar plan schipbreuk geleden en was haar verbintenis, ook voor haar, een vloek geworden.

't Was hun gebrek aan gewetenloosheid, hun braafheid, die hun verhinderd had gelukkig te zijn.

Berouw was niet 't gevolg van 't zondigen, maar van 't gemis aan zelfvertrouwen in 't op zij zetten der conventies. Berouw was 't gevolg van lafheid.

Wie niet den moed had om ronduit slecht te wezen, kreeg berouw.

Maar, door zijn sophismen heen, klonk daar een andere stemme en terwijl hij, met een stalen voorhoofd en trotsch opgeheven gelaat, die theorieën aan zich zelf verkondigde.... kwam over hem een ongekend gevoel van schaamte en, vóór hij er zich rekenschap van kon geven.... had hij zijn hoofd omlaag gebogen en snikte hij 't uit als een kind.... en hij zegende die tranen en zegende zijn droefheid en zijn berouw, en was dankbaar, dat hij nog schreien kon.

De worm der wroeging knaagde en knaagde, maar de pijn was hem een wellust, omdat ze hem een loutering was.

De weg was lang.... en toen de eerste huizen van Batavia in 't zicht kwamen, was de tropische

zon al hoog aan den hemel. 't Was Zondag, dus had hij geen kantoor. Hij moest wel naar 't Koningsplein gaan.

In de voorgalerij was 't warm, in de binnengalerij, overdag, dompig en benauwd.... in de zijkamers waren tè veel herinneringen aan Catherine en de kinderen. Hij begaf zich dus naar de ach tergalerij, 't heerlijk ruime, frissche vertrek, dat vroeger zijn glorie was geweest. Anders, op Zondag ochtend, hoe vroolijk was 't er. Liekie en Jack, die er speelden en lachten, Gonne, die er las of prettig verstandig praatte met Mama. De vreugde van de champy-fuif, die altijd opnieuw een verrassing was.

Een flesch met drie groote glazen voor Papa, Mama en de juffrouw, en drie miniatuur glaasjes voor de kinderen.

Zelfs Catherine had van de kleine opwekking genoten. Met hoeveel trots had ze Gonne, voor 't eerst, den sleutel van den *goedang* gegeven om haar gedeelte van 't Zondags-traktaat, de stopflesch met koekjes uit Holland, te halen.

Het was vroeger altijd gezellig in de achtergalerij, Zondags ochtends, en nu?

Altijd de divan met die zwijgende gedaante er op.

Ida lag achterover, heur armen hingen slap

neer; de uitdrukking harer oogen verminderde van dag tot dag als een lamp, die uitging.

Hadden die uitpuilende, glazige bollen hem nu werkelijk eens betooverd?

Hadden die strakke lippen zich eens geplooid tot een glimlach, die hem in verrukking bracht?

Als een oude, verbleekte gelijkenis van zich zelve was ze, als een verweerd beeld.

Telkens, als hij haar zag, kwam zijn daad hem meer onverklaarbaar voor en tegelijkertijd nam zijn medelijden toe.

‘Dag Ida, hoe is 't er mee?’

Haar oogleden bewogen zich met een lichte trilling, dat was 't eenige teeken van herkenning, dat ze hem gaf.

‘Hoe is 't nu met je?’

Haar lippen trokken zich krampachtig samen, als wilde zij ze openen, maar 't scheen of de spieren dienst weigerden, 't spreken lukte haar niet.

Op 't zelfde oogenblik kwam *Nonna* Pien, met den bekenden schuifel-gang der *halfcastes*, van uit het achtererf, het huis in.

‘Ja, meneer, Roodguis - ik schrik zoo, ja? weet niet u der bent.’

‘U hoeft van mij niet te schrikken, mevrouw.’

‘Och, wat, u mij uitlacht ja, ik niet mevrouw.

U maakt mij verlegen, *maloe*. Ik ben maar

Nonna Pien ja? Iedereen zegt. ‘Ik kom *obat* brengen, zoo goede *obat*, wekt mevrouw gier, heelemaal op. Net een wonder...

‘Heeft de dokter 't voorgeschreven?’ vroeg hij, niet zonder achterdocht kijkende naar 't fleschje in haar hand, dat er niets uitzag als een apotheker's fleschje.

‘*Woh!* nee, dokter geeft niet zoo goeie *obat*. Mijn grootmoeder geeft mij vroeger, ja? Meneer zal zien.’

Toen, zich over de zieke heenbuigende: ‘Mevrouw wil lekkere drankje, ja? Mevrouw wordt beter der van. Zoo prettig - mevrouw voelt zoo lekker der na.’

Ze schoof een beenen lepeltje, waarin ze een weinig *obat* geschonken had, tusschen *Ida's* lippen.

Een gedeelte er van viel langs haar kin, op haar *peignoir*.

‘*Woh*, zie nu eens. Mevrouw moet netjes drinken, zoo!’

Het gelukte haar, met veel moeite, *Ida* een flinke dosis der inlandsche medicijn in te geven en, inderdaad, scheen de prikkel te werken en onderging haar gelaat een zichtbare verandering.

Haar oogen werden grooter, haar blik minder

star. *Nonna* Pien sprak met haar en verhoogde de werking der *obat* door hypnose.

‘Mevrouw is beter, ja? Mevrouw kan best praten. Mevrouw zeg megeer goeden dag. Zoo dag, man, haat 't hoed? Ben-je daar?’

Geheel onder den invloed der suggestie, herhaalde Ida: ‘Dag man, ben-je daar?’

En hij, zich vriendelijk tot haar overbuigend: ‘Ja, kind, hoe is 't met je?’

‘Beter, ik heb geen pijn.... ik wou opstaan.’

Ze was volkomen *lucide* en richtte zich half op en toen.... viel ze met een gil neder en riep ze, waanzinnig van angst: ‘Ik kan niet loopen, ik ben verminkt, o! God.’

Een hevige snikbui.... een luid gekerm, toen verviel ze in dofheid.

De *obat* had uitgewerkt, haar oogenblik van klaarheid was over. Haar oplevende geest had zich aan de werkelijkheid getoetst en was er van terug geschrikt en de natuur, vol erbarmen, had de nevelen, die verhulden en verzachtten, weer op dat arme brein doen nederdalen.

De mailboot had 't anker gelicht en de kust van Java verdween uit den horizon, de palmen-kruinen losten zich op in de blauwe lucht; een lijn....

een stip. Het schip stoomde in volle zee.

De passagiers zaten aan tafel.

Liekie en Jack deden zich te goed aan alles, wat er voor en bij hen stond, maakten kennis met hun burens en genoten van al het nieuwe.

En Gonne was bij haar moeder, die, na de emoties van 't afscheid-nemen, niet wèl genoeg was om naar de eetzaal te gaan.

Een der linnen-juffrouwen had haar wat eten gebracht.

‘Gonne, toe liefje, ga jij nu aan tafel.’

‘Nee, moedertje, ik blijf bij u.’

‘Maar kindje, je moet het niet overdrijven. Je hebt je nu reeds zoo lang opgeëfferd, je moogt niet altijd alleen aan mij denken. Je bent nog zoo jong, lieve kind. Het leven legt beslag op je, je moet je jeugd niet missen voor mij....

‘Kom, ga nu weg en tracht je aan te sluiten bij de andere jonge meisjes aan boord.... laat mij nu....

“U laten, moeder.” zei ze onstuimig.’ Zeg dat toch niet, meer dan ooit moet ik voor u zorgen.... weet u, moesje, het is zoo'n vreeselijke gedachte voor mij, dat *mijn* vader u dat alles heeft kunnen aandoen, Ik schaam me voor hem en ik heb zoo 't gevoel. als moest ik goedmaken, wat hij misdeed.’

‘Gonne, een kind heeft 't recht niet zijn ouders te bēoordeelen.’

‘Dan moeten de ouders maar oppassen!’ riep ze driftig. ‘Ik kan Papa nooit vergeven, nooit, nooit, nooit! U zei zoo straks, dat ik mijn jeugd niet missen moest, voor u. Ik heb geen jeugd meer; Papa heeft alles, wat jong en mooi in mij was, gedood.’

‘Arm kind,’ zuchtte Catherine.

‘Maar u bent er, moesje,’ hernam ze zacht. ‘Ik kan toch voor u leven. U zult zien, hoe goed ik voor u zal zijn, ik zal, in alles, mijn best doen en ik zal 't Jack en Liekie ook wel inprenten.

‘Ze moeten 't begrijpen,’ vervolgde ze, met geestdrift. ‘Wij zijn nu alles voor u en als wij, in waarheid, zonnestralen, lichtende punten, in uw leven zijn, dan zult u ons liefhebben, en in ons *uw* kinderen zien, maar als we slecht zijn, als we u verdriet geven, dan zullen wij u aan Papa herinneren. Dan zult u bang zijn, dat wij later ook zoo worden....

‘Stil, Gon; spreek zoo niet, je moogt niets tegen Papa zeggen, we moeten trachten te vergeten, wat er gebeurd is, en een nieuw leven beginnen.’

‘Met u, moedertje, met u alleen. En nu moet u gaan slapen.... maar zeg eerst, toe zeg even,

of u wel met ons alleen gelukkig zult kunnen zijn?’

Ze liefkoosde 't geänimeerde gezichtje, dat zich over haar heen boog en fluisterde:
‘Met zooveel lichtpunten kan mijn bestaan niet somber zijn, ik ben er dankbaar voor.’